

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ХТО НАВЧАЄ В УГОРСЬКОМОВНИХ ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ?
– ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТИНГЕНТУ ЗАКАРПАТСЬКИХ
УЧИТЕЛІВ

Кузьма Каталін Олександрівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник: Поллої Каталін Дезидерівна

PhD, доцент кафедри

Рецензент: Дєпчинська Іветта Аттілівна

канд. педагогічних наук, доцент кафедри

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

Магістерська робота

**ХТО НАВЧАЄ В УГОРСЬКОМОВНИХ ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ?
– ДОСЛІДЖЕННЯ КОНТИНГЕНТУ ЗАКАРПАТСЬКИХ
УЧИТЕЛІВ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Кузьма Каталін Олександрівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: Поллої Каталін Дезидерівна

PhD, доцент кафедри

Рецензент: Депчинська Іветта Аттілівна

канд. педагогічних наук, доцент кафедри

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

**Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék**

**KIK TANÍTANAK KÁRPÁTALJA MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁIBAN? –
KÁRPÁTALJAI TANÍTÓK VIZSGÁLATA**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Kuzma Katalin

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Dr. Pallay Katalin

PhD, tanszéki docens

Recenzens: Depcsinszka Ivett

pedagógiai tudományok kandidátusa, tanszéki docens

Beregszász – 2023

ЗМІСТ

Вступ	6
1. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ.....	9
1.1. Визначення, функції та роль педагога у суспільстві.....	11
1.2. Умови нової педагогічної культури.....	19
2. ІДЕОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА ЗАКАРПАТТІ.....	25
2.1. Угорськомовні школи в Закарпатті.....	26
2.2. Початок кар'єри вчителів початкових класів.....	28
2.3. Роль вибору школи на Закарпатті.....	29
2.3.1. Нова система освіти в Україні, або як «НУШ» змінила роль вчителів.....	31
2.3.2. Плюси та мінуси моделі Нової української школи.....	32
3. ТРУДНОЩІ ОСВІТИ В 21 СТОЛІТТІ.....	36
3.1. Вплив Covid-19 на освіту з точки зору вчителів.....	37
3.2. Освіта під час війни.....	39
3.3. Покидання професії серед педагогів.....	43
3.4. Дефіцит викладачів на Закарпатті.....	45
4. МАТЕРІАЛ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	48
4.1. Мета, питання і гіпотези дослідження.....	48
4.2. Методи дослідження.....	49
4.3. Оцінка вимірювальних приладів.....	49
5. ОЦІНКА СОЦІАЛЬНОГО ПОХОДУ, КАР'ЄРИ ТА КАР'ЄРНОГО ІСПИТУ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ В УГОРСЬКИХ ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ.....	50
5.1. Соціальний статус педагогів.....	50
5.2. Професійна кар'єра педагогів.....	58
5.3. Вплив останніх викликів на освітню роботу.....	68
5.4. Думка вчителів початкових класів про реформу "Нова українська школа".....	80
ВИСНОВКИ.....	87
РЕЗЮМЕ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	93

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	6
1. A PEDAGÓGUS MESTERSÉG	9
1.1. A pedagógus fogalmának értelmezése, funkciója és szerepe a társadalomban.....	11
1.2. Az új pedagógiai kultúra feltételei.....	19
2. A KÁRPÁTALJAI ÁLTALÁNOS ISKOLAI PEDAGÓGUSOK SZAKMAI TEVÉKENYSÉGÉNEK IDEOLÓGIÁJA	25
2.1. Magyar tannyelvű iskolák Kárpátalján	26
2.2. Elemi osztályos tanítók pályakezdése.....	27
2.3. Az iskolaválasztás szerepe Kárpátalján	29
2.3.1. Ukrajna új oktatási rendszere, avagy miben változtatta meg a „NUS” (Új Ukrán Iskola) a tanítók szerepkörét	31
2.3.2. Az Új Ukrán Iskolamodell előnyei és hátrányai.....	32
3. AZ OKTATÁS NEHÉZSÉGEI A 21. SZÁZADBAN	36
3.1 Covid-19 hatása az oktatásra, a pedagógusok szemszögéből	37
3.2. Oktatás a háború idején.....	39
3.3. Pályaelhagyás a pedagógusok körében.....	43
3.4. Pedagógushiány Kárpátalján	45
4. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS KONCEPCIÓJA	48
4.1. A kutatás fő célja, kutatási kérdések és hipotézisek	48
4.2. A kutatás módszere	49
4.3. A kutatás mérőeszköze.....	49
5. KÁRPÁTALJA MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁIBAN OKTATÓ ALSÓ TAGOZATOS PEDAGÓGUSOK TÁRSADALMI HÁTTERÉNEK, PÁLYAFUTÁSÁNAK FELMÉRÉSE, KARRIERVIZSGÁLATA	50
5.1. A megkérdezett pedagógusok társadalmi háttérjellemzői	50
5.2. A megkérdezett pedagógusok szakmai pályafutása	57
5.3. Az utóbbi időben tapasztalt kihívások hatása az oktatói munkára	68
5.4. A megkérdezett pedagógusok véleménye az Új Ukrán Iskola nevű reformról.....	80
ÖSSZEGZÉS	87
PE3IOME	89
FELHASZNÁLT IRODALOM	90
Melléklet	93

BEVEZETÉS

A téma aktualitása. A Kárpátalján élő magyar közösség hosszú ideje küzd a saját kulturális és nyelvi identitásának megőrzéséért és fejlesztéséért. Ebben az erőfeszítésben az oktatásnak jelentős szerepe van, hiszen az oktatás révén lehet a magyar nyelv és kultúra átadása a következő generációknak hatékony. Az alsó tagozatos pedagógusok szerepe kiemelkedő fontosságú, hiszen ők a diákok első tanítói, akik meghatározzák az alapokat, amelyekre a későbbi tanulmányok épülnek. A téma fontos, mert a Kárpátalján élő magyar alsó tagozatos pedagógusok társadalmi háttere, tanulmányi pályafutásuk és kariervizsgálata alapvetően meghatározza a pedagógusok szakmai teljesítményét, ami közvetlenül hatással van a diákok oktatására és fejlődésére. Az eredmények segíthetnek a pedagógusok oktatási módszereinek és szemléletmódjainak javításában, valamint az oktatási rendszer és a pedagógusok támogatásában. A dolgozat alapproblémája az, hogy felmérje a Kárpátalja magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusainak társadalmi hátterét, tanulmányi pályafutását és karrierjét. A kutatás célja, hogy jobban megértsük, hogy milyen tényezők határozzák meg a pedagógusok szakmai fejlődését, és hogyan lehetne hatékonyabban támogatni a pedagógusokat az oktatás minőségének javításában. A kutatás eredményei fontosak lehetnek az oktatás területén dolgozók, az oktatáspolitikai döntéshozói és a szakemberek számára is.

A dolgozat célja és feladata: A dolgozat célja a Kárpátalja magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusainak társadalmi hátterének, tanulmányi pályafutásának és karrierjének felmérése. A kutatás alapvető célja az, hogy jobban megértsük, milyen tényezők határozzák meg a pedagógusok szakmai fejlődését, és hogyan lehetne hatékonyabban támogatni a pedagógusokat az oktatás minőségének javításában, hogyan változott a pedagógus szerepköre évtizedek során. A dolgozat feladata az, hogy átfogó képet adjon a Kárpátalja magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusainak társadalmi hátteréről, tanulmányi pályafutásáról és karrierjéről. A kutatás során kvalitatív és kvantitatív módszerekkel vizsgáljuk majd meg a pedagógusok végzettségét, tapasztalatát, motivációját és azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják a szakmai fejlődésüket. A dolgozat jelentősége abban áll, hogy az eredmények segíthetnek az oktatási rendszer és a pedagógusok támogatásában, rálátást kaphatunk a Kárpátalján oktató alsós tanítók nézeteiről, problémáiról és megoldást kereshetünk azokra. Az eredmények alapján javaslatokat lehet tenni a pedagógusok szakmai fejlődésének támogatására és az oktatási módszerek javítására. A kutatás újdonságértéke abban rejlik, hogy a Kárpátalján élő magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusok szakmai hátterének, tanulmányi pályafutásának és karrierjének vizsgálata eddig kevésbé volt kutatott terület. A

dolgozat eredményei hozzájárulhatnak a Kárpátalja magyar oktatási rendszerének és a pedagógusok szakmai fejlődésének javításához.

Neveléstudományi szempontból fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy milyen társadalmi háttérrel rendelkeznek a vizsgált pedagógusok, hol szerezték tanítói képesítésüket? Dolgozatunkban arra is választ kerestünk, hogy az elmúlt időszakban tapasztalt kihívások, úgy mint a Covid19 világjárvány és az orosz–ukrán háború hogyan hatott a kárpátaljai tanítók pedagógusi munkájára. Vizsgálandó továbbá, hogy a jelenleg Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban dolgozó pedagógusok milyen jövőtervekkel rendelkeznek, tervezik-e az elvándorlást vagy Kárpátalján szeretnének maradni. Amennyiben a kivándorlás mellett döntenek, melyek azok a toló tényezők, amelyek a munkahely, esetleg a pálya és a szülőföld elhagyására sarkallja őket. Mivel a kárpátaljai és az ukrajnai oktatási rendszer is jelentős átalakuláson megy keresztül, azt is fontosnak tartottuk feltérképezni, hogy a gyakorló pedagógusok miként vélekednek az Új Ukrán Iskola nevet viselő nagyszabású oktatási reformról.

A kutatás módszere, a kutatás helyszíne, minta bemutatása: A kutatásunk módszere egy online kérdőív volt, amelyet a Kárpátaljai magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusoknak küldtünk el. A válaszadók között voltak alsó tagozatos tanítók, tanárok, nevelők, de hitoktatók is. A kérdőív részletes kérdéseket tartalmazott a témához kapcsolódóan, és összesen 86 válasz érkezett. A kutatás helyszíne Kárpátalja volt, mivel törekedtünk arra, hogy kitöltő pedagógusok munkahelye Kárpátalja területén legyen. A minta a Kárpátaljai magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusokat szerette volna felölelni. A kutatás eredményei a dolgozat negyedik és ötödik részében kerülnek bemutatásra részletesen.

Felhasznált főbb szakirodalmak: A dolgozatunk szakirodalmi háttérét számos fontos munka alkotta. Elsődleges források és másodlagos források szerint is csoportosíthatók ezek a munkák, attól függően, hogy mennyire kapcsolódnak a témánkhoz vagy mennyire eredetiek a közlés szempontjából. A főbb forrásaink között szerepel Beregszászi Anikó "Alkalmi mondatok zongorára. A magyar nyelv oktatásának kihívásai kisebbségben" című munkája, amely a magyar nyelv oktatásával kapcsolatos kihívásokról szól kisebbségi környezetben. Továbbá Kozma Tamás "Az oktatás a 21. században – Az oktatási rendszer átalakulása a digitalizáció korában" című munkája is felhasználásra került, amely a digitális korban történő oktatási rendszer átalakulását vizsgálja. Orosz Ildikó "A magyar nyelvű oktatás esélyei Kárpátalján" című munkája is segítette a témánk szakmai háttérének bemutatását.

További hasznos források közé tartoznak Zubora Márta és Hollik Ildikó "Pályakezdő pedagógusok karriertervei" című munkája, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

honlapja, valamint az Oktatási és Tudományos Minisztérium honlapja, amelyek ukrán nyelvű források alapján szolgáltak információkkal.

A dolgozat felépítése: A dolgozatunk öt fő részre tagolódik, melyekben szakirodalom által próbáljuk összefoglalni az aktuális kérdéseket. Egy negyedik és ötödik kutatási részben pedig a feldolgozott szakirodalom és a megszerzett tudásra támaszkodva próbáljuk alátámasztani a hipotéziseinket. Az első részben általánosan ismertetjük a pedagógia fogalmát, szerepét és szükségességét a társadalomban, valamint a pedagógusok szakmai fejlődésének és az új pedagógiai kultúra kialakulásának feltételeit. A második részben a Kárpátaljai magyar tannyelvű általános iskolai pedagógusok szakmai tevékenységének ideológiáját vizsgáljuk, kitérve az elemi osztályos tanítók pályakezdésére, az iskolaválasztás szerepére, valamint az Ukrajna új oktatási rendszere által bevezetett változásokra. A harmadik részben pedig az oktatás nehézségeivel foglalkozunk a 21. században, így a Covid-19 hatásával az oktatásra, az oktatásra a háború idején, a pedagógusok pályaelhagyásával és a pedagógushiánnyal Kárpátalján. A szakdolgozat 38 ábrát és 4 táblázatot tartalmaz, terjedelme 92 oldal. Az irodalomjegyzékben 32 forrás van feltüntetve, mellékletben csatolva látható a kutatás során használt kérdőív.

1. A PEDAGÓGUS MESTERSÉG

Jelen fejezetben a pedagógus mesterség áttekintésére törekszünk. Az emberiség története során a pedagógusok és tanítók szerepe folyamatosan változott és fejlődött. Az oktatás és nevelés céljai, módszerei és tartalmi is állandóan változtak az idők folyamán. Az egyes kultúrákban és korokban eltérő szerepet játszottak a pedagógusok, és eltérő volt az elvárások és a feladatok jellege is. A pedagógiai szakma és az oktatásügyi rendszer fejlődése pedig szorosan kapcsolódott a társadalmi változásokhoz és az oktatáspolitikai alakulásához. A pedagógia egy olyan szakma, amely az emberi fejlődésre és nevelésre fókuszál. A pedagógusok különböző szinteken dolgoznak, a bölcsődétől az egyetemig. Feladataik közé tartozik a tananyag átadása, a tanulók fejlődésének nyomon követése és az értékek átadása is. A pedagógusoknak számos kihívással kell szembenéznük, például az oktatási rendszerek változásaival, az új technológiák használatával és az egyre változó társadalmi normákkal. Azonban a pedagógiai munka eredménye, amikor egy diák megérti a tananyagot és fejlődik az értékrendje, rendkívül szép és örömteli. A pedagógus mestersége az egyik legfontosabb és legmeghatározóbb szakma az emberi társadalomban.

A pedagógus szakma különleges jellegű, jelentőségű, összetett és ugyanakkor ellentmondásos. A tanító tevékenysége a társadalmi funkciókban, a szakmailag jelentős személyes tulajdonságok követelményei, a pszichológiai feszültség összetettsége és az érzelmi terhelés közel áll a művész, tudós, író tevékenységéhez. A pedagógust elsősorban a képviselőinek gondolkodásmódja, a megnövekedett kötelességtudat és felelősségérzet jellemzi.

A pedagógus feladata, hogy kezelje a gyermekek szellemi, érzelmi, fizikai fejlődésének folyamatát, belső világának kialakulását. A pedagógusi munka az emberi tevékenység nagyon összetett típusaira utal. A pszichológusok szerint szerkezetében mintegy 250 komponens van. Nehéz megtalálni egy szükségesebb szakmát, amely annyi összetevőt tartalmazna. A laikusok nem látnak bele a pedagógusi munkakörbe, korlátozva vannak arra, hogy tevékenységének külső látható aspektusaira mutasson. A tanító munkájának sajátossága, hogy annak tárgya és terméke egy személy. Ezért helyesen vélik, hogy a pedagógus szakma az egyik legfontosabb a modern világban. A pedagógiai tevékenység szükségszerűen magában foglalja az oktatót és azt, akit tanít, oktat, fejleszt. A pedagógiai tevékenység tárgya a pedagógus, amelynek befolyásoló eszköze a személyisége, tudása, készségei, érzései, akarata. A pedagógiai tevékenységben a tanuló a folyamat alanya és tárgya is, mivel az oktatási folyamat csak akkor tekinthető produktívnak, ha a tanuló képzsének és befogadó képességeinek elemeit

kombinálják. Sőt, a pedagógiai folyamat nemcsak a tanulót, hanem a tanítót is megváltoztatja, bizonyos tulajdonságokat fejlesztve benne, másokat felszámolva. A pedagógiai tevékenység nem lehet csak "önmagának" való tevékenység. Ennek lényege az "önmagáért" végzett tevékenység "másért", "másokért" való átmenete. Ez a tevékenység ötvözi a pedagógus önmegvalósítását és a tanuló változásában való célzott részvételét (a tanulás, a nevelés, a fejlődés, az oktatás szintje). A pedagógiai szakma fő tartalma az emberekkel való kapcsolat (Németh, 2015).

A pedagógus feladata és szerepe eltérő volt a történelmi korok és kultúrák szerint. Az oktatók szerepköre rendkívül összetett, hiszen nem csak a tanításra és nevelésre kell összpontosítaniuk, hanem számos más feladatot is ellátnak. Bár a korszakok között jelentős különbségek vannak, a tanítás, nevelés és a tudásátadás fontossága mindig központi téma volt. Az eltérések főként az alkalmazott módszerekben és az oktatási intézmények mibenlétében mutatkoznak meg, mivel ezek jelentősen befolyásolják a pedagógusok feladatkörét (Gaál-Jászi, 2015).

A hagyományos közoktatásban a tanár modellje a klasszikus középiskola professzora volt. Laboratóriumában vagy könyvtárában tudományos munkát is végző, egyetemi diplomával rendelkező személyiség. Közülük sok egyetemi oktató került ki. Ennek köszönhetően pedig az egyetem határozta meg a középiskolákat is. A klasszikus középiskola professzora a társadalom középosztályba tartozott, így neki megfelelő volt a társadalmi elismertsége, elfogadottsága (presztízis) is. Megtestesítette az államhatalmat, az egyházi hatalmat, a társadalmi rendet. Ezzel ellentétben a közoktatásban dolgozó többiek (tanítók, óvónők) csak lenézett, elnyomott, jogaikat nem gyakorló munkások voltak. Sem egyetemi diplomájuk nem volt, sem pedig azonos társadalmi megbecsültségük. Céjaik között szerepelt, hogy fokozatosan elérjék a középiskolai tanár szakmai és társadalmi rangját. A klasszikus középiskolai tanár hatalmát irodalmi művek sora tükrözi. Ilyen például H. Mann *Ronda tanár úr* című regénye, illetve Kosztolányi Dezső *Aranysárkány* regénye. Magyarországon 1945 után megváltoztatták a klasszikus középiskolai tanár szakmai pozícióját. A változást a tanártársadalom különböző rétegei közötti "osztályharcra" hivatkozva vitték véghez. Ez eredményezte az egységes "pedagógus" megnevezést. Az átalakuló közoktatásban a tanár többé már nem a klasszikus középiskolai tanárt utánozza. Munkájának modellje egyre inkább az alapfokú oktatásban tanító pedagógus. Ennek hatására megváltozott a pedagógusi funkció is. Vagyis a pedagógus nem tantárgyakat tanítja, hanem a gyerekeket. Arra összpontosítottak, hogy a figyelem a tanításról fokozatosan áttevődött a tanulásra, és a tanulás irányítására. Így a pedagógus hagyományos tanító szerepe helyett egyre többször tanulásszervező szerepet tölt

be (irányítja a gyerekek iskolai tapasztalatszerzését). Emiatt pedig a csökkenő mennyiségű tanítás helyett növekvő mennyiségű nevelési (szociális, gondozási, iskolán kívüli, megelőző stb.) szereppel kellett szembe néznie (Kozma, 2001).

A didaktika az oktatás elmélete. A pedagógiai irodalomban ezt a megnevezést 1632 óta, Comenius „*Didactica Magna*” (*Nagy Oktatástan*) című könyvének megjelenése óta használják. A comeniusi életműben a pedagógia egészébe ágyazódott oktatásmélet bontakozott ki, arra keresve a választ, hogy hogyan kell tanítani. A 20. század elején fontossá vált a gyermek önállóságra épülő oktatásmélete, melyet a fejlődés lélektani ismereteket figyelembe véve határoztak meg. A didaktikai gondolkodás két típusa alakult ki: a normatív felfogás – elméletileg megalapozott, hosszabb időszakokra érvényes stabilitás, tanításközpontúság; empirikus felfogás – pszichológiai megalapozottság, szűkebb területen érvényesül, tanulásközpontúság. Napjainkban az oktatás elmélete a különböző életkorokra és tantárgyakra érvényes törvényszerűségek feltárására és meghatározására törekszik (Gaál-Jászi, 2015).

1.1. A pedagógus fogalmának értelmezése, funkciója és szerepe a társadalomban

Jelen társadalmunk óriási változásokon megy keresztül. A társadalom változásait nyomon követik a szakmák, munkaválasztás és pályák változása is. A pedagógus pálya a történelem során mindig új utakat nyitott és főbb állomásokat érintett. A pedagógusszerep már az ókori Görögországban is megmutatkozott. Abban a világban a pedagógus (paidagógosz) az a személy volt, aki az iskolába vagy közösségi munkára kísérte el a gyerekeket. Ennek a személynek nem volt méltóságos beosztása, a rabszolga végezte a teendőket. A „kísérő” nem konkrétan egy gyerekhez kötődött, hanem a családban vagy szomszédságban élő összes gyerekkel foglalkozott. A görög világban a lányok neveltetése a családon belül zajlott, ők nem látogatták az iskolát. A rabszolga – paidagógosz viszont az ő nevelésükben is részt vehetett. A szó eredeti jelentése tehát kevésbé mai rabszolga fogalmunkhoz, sokkal inkább a szó legtágabb és legpozitívabb értelmében vett hivatásos nevelő képzetünkhöz közelít (Gloviczki, 2014).

A tanár-pedagógus folytatja a szülők munkáját a szellemi fejlődés és a személyiség kialakulása irányában. A tanárok munkája nélkül a társadalom fejlődése megállna. A 17. századot úgymond átmeneti időszaknak tekintjük, mivel a század során a szülők és a nevelők közelebb kerültek a gyerekekhez. Ez minden szintéren megmutatkozott – az oktatásban is megnyilvánult. Ekkor válik fontossá az, hogy a pedagógus szeresse is a gyerekeket és ne csak

tanítsa őket, emberként tekintsen rájuk, nem pedig eszközként. Johannes Amos Comenius keltette fel először arra, hogy olyan személyekre van szükségünk, akik értenek a gyermekneveléshez. Apáczai Csere János, aki a Magyar Enciklopédia 10. részében kitér arra, hogy mit is vár el a tanítótól, fontosnak tartja, hogy a pedagógus erkölcsösen éljen, megfelelő tudást birtokoljon, amelyet át is ad diákjainak. Fontos, hogy tanítványait szeresse és erkölcsre nevelje, illetve az Isten iránti szeretetet és annak megismertetését a diákokkal szintén fontosnak tartotta (Gaál-Jászi, 2015).

A hagyományos modellben a tanár rendelkezik az objektív, állandó, biztos és szilárd tudással. Ezt a tudást próbálja átadni tanítványainak, ezért szervezi a tanítási/tanulási folyamatot, motiválja tanulóit, akiknek az a dolguk, hogy befogadják a tudást, megtanulják az anyagot. A folyamat végén a tanár felméri, hogy mennyire sikerült elérni a közös célt, az anyag elsajátítását, tehát dolgozatot írat, feleltet, és számszerűen kimutatja az elvégzett munka hatásfokát. A tanár szerepe aktív, a diáké passzív. A két szereplő viszonya hierarchikus: a tanár dönti el, mit tanít meg, mikor és hogyan, mit és hogyan fog számonkérni, és végül ő értékeli a diák teljesítményét. A diák szerepe alárendelt, követő, befogadó. A szociális konstruktivista modellben a tudás nem tőlünk független, objektív, állandó, hanem általunk konstruált. A tanuló tehát a tanulási folyamatban szükségképpen aktív, hiszen saját tudását csak ő tudja „konstruálni”. Ennek megfelelően a tanár szerepe nem az „anyag leadása”, majd a „leadás” hatásfokának vizsgálata, hanem a tanuló konstrukciós folyamatainak kiváltása, állandó figyelése, és a legmegfelelőbb visszajelzések adása, hogy a folyamat a lehető leghatékonyabb legyen. A tanár és a tanuló egyaránt aktív, együttműködésük a tanulási folyamat alapja, és mint együttműködő felek sokkal inkább szimmetrikus, mint hierarchikus viszonyban állnak egymással. Ez nem jelenti a tanári tekintély feladását: a tanár szervezi az egész folyamatot, hiszen szaktárgyi, metodikai és pedagógiai tudása révén csak ő alkalmas erre. A szerepváltás tehát jelentékeny. A tanári szerepen belül a tanulásszervező és az értékelő, pontosabban visszajelző szerep kerül előtérbe (Falus–Kimmel, 2009).

A 20. század elejétől különféle elméleteket állítottak fel a pedagógusszereppel kapcsolatosan, amely egyben lefedi a pedagógusnak a feladatát is. Az 1960-as évekig az iskola saját normarendszert alakított ki, ahol nagy hatalma volt a pedagógusnak és az igazgatónak. A 60-as évek után jelentős változások jelentek meg, ami főleg a pedagógus feladataiban jelent meg. A pedagógusnak többféle szerepet kellett elsajátítania szakmáján belül. Ilyen például a kolléga szerep. Ez azt jelentette, hogy a pedagógus a többi pedagógussal összehangolva igyekszik dolgozni. Úgy gondolták, ennek köszönhetően a diákoknak egy egységesebb tudást tudnak átadni. Ezenkívül a szülőkkel, diákokkal, felettesekkel folytatott interakciók során is

megragadható a szerepük komplexitása. Emellett még hivatalnoki és nyilvános szerepet is be kellett töltenie, ugyanis a közéletben való részvétel egyfajta követelménynek tekinthető a pedagógusnál (Gaál-Jászi, 2015).

A pedagógusok szerepátalakulását a 21. században az a társadalomban zajló változás váltotta ki, amely az utóbbi időben a rendszerváltással végbement. A demokrácia megjelenésével megszűnt a centralizált irányítás, amelyet a döntés szabadsága váltott fel. Azt is mondhatnánk, a tudatváltás korát éljük, a kollektív tudatú emberből egyedi individuum lett, ami magával hozta az autonómia, a kreativitás, az önálló tervezőmunka igényét. Korunk sajátossága, az intellektualizmus felé való eltolódás egyensúlytalanságot szült a pedagógiában. Háttérbe szorult a kreativitás. A *"minél korábban, minél többet megtanítani"* elv, a felgyorsult tempó – melyet a technika, a tudomány rohamos fejlődése indukál – veszélyes intellektuális fejlesztést indított el. A gyerek elszakadt a természettől, a természetes környezetben, természetes anyagokkal történő érzéketes tapasztalatszerzéstől. Az óvodai foglalkoztatás az iskolához hasonlóan a feladatlapok használata felé tolódott el. Eluralkodott a túlzott irányítottság, a gyerek idejének beosztása, természetes impulzusainak figyelmen kívül hagyása, a fejlesztés előtérbe állítása. Ebbe a tarthatatlan helyzetbe lépnek be az alternatív pedagógiai törekvések, amelyek *"az egyoldalú intellektualizmusból való kitörés útjait keresik"*. Ez szerepmódosulással jár. Létrejönnek az alternatív pedagógusszerepek, amelyek megindítják a hagyományos pedagógusszerepek maszkjának széttöredezését. Az alternatív pedagógia kreatív pedagógust igényel, aminek lényege a spontaneitás, amely a *"személyiség nyomatékos jelenlétét kívánja"*. Ez a felfogás magával hozta a természetbarát, a holisztikus világszemléletű, a sokoldalú nevelő kívánalmait is. Az alkotó pedagógus típusa felváltja a tudós tanár karaktert, amely ugyancsak nem nélkülözheti a tudományokban való jártasságot. A pedagógust inspirálja a kor kihívásai, kísérletező, kutató szerepköre. Egyre több új pedagógiai programok születnek, melyeket a közoktatási törvény kötelezővé is tesz a saját, helyi programokon való munkálkodásában. Ez tehát a pedagógus-szerepkör bővülését eredményezi. Jellemzővé vált a "tanít, nevel, adminisztrál" sorrendisége, ahol a szakember, nevelő, tisztviselő szerepkörök jelzik a hangsúlyeltolódást az oktatás irányába.

A klasszikus nevelő, oktató szerepkör szétválási folyamata egyre mélyült az utóbbi időben. Az alternatív pedagógia a nevelés méltóságát hozza vissza, konfrontálódva a hagyományosan az oktatószerepet előnyben részesítő pedagógiai gyakorlattal. Új egyre bővülő feladatok járulnak a tradicionális kompetenciához. Ezek közül jellegetesen napjaink kihívása az oktatástechnikai szerepkör. A felgyorsult technikai fejlődés eredményeként mindennapi életünk részévé váltak és az oktató-nevelő intézményekben is elfoglalták

helyüket. A pedagógus az igényekhez alkalmazkodva rákényszerül alkalmazásukra. A kommunikációs formák alapvető megváltozásával egyre fontosabb szerephez jutott a tömegkommunikáció. Ismét új szerepkörben találja magát a pedagógus. Ugyanis eszközeink bővülése, az információrobbanás, a vizuális robbanás során új szerepkörökbe kényszerül. Az iskola nevelő hatása már eltörpül a tömegkommunikációs eszközök vonzó "értékközvetítő" hatása mellett. Az információáramlás magas foka önmön végleteként a verbális kommunikáció erős csökkenését produkálja. Magyarázó, közvetítő, ellensúlyozó szerepkört igényelne ez a jelenség, vagy inkább valódi értékek felmutatását. Ebben megint csak az alternatív pedagógiák cselekvő természetközelsége, értékei lehetnek segítségünkre (Varga, 1998).

Manapság gyakran beszélnek arról, hogy milyenek kell lennie az oktatásnak a jövőben. A 21. század során a pedagógus szakma rugalmas és sokrétű. A pedagógus szakma örök, összetett, nagy felelősséget és tudást igényel. A tanító és a tanár a gyerekek jövőjét ápolja, irányítja, hogy a megfelelő úton, a megfelelő eszközökkel induljanak el. Tevékenysége a jövő személyének kialakulására összpontosít. A pedagógus irányítja a legösszetettebb folyamatot – a személyiségformálás folyamatát. Ez a szakma az egyik legelterjedtebb, nagy felelősséget ró munkájának minőségére. A pedagógus közvetítő a társadalom és a növekvő személy között.

Szakmájában fontos szerepet játszanak a pedagógus személyes tulajdonságai, másokhoz való viszonya, az emberiség gondolataiban és cselekedeteiben való elmerülés. Ez azonban nem csökkenti az ilyen jellemzők relevanciáját, mint az igényességet. A legkiválóbb pedagógusok megvédték az igényesség és a tisztelet egységét, mert az emberrel szembeni igényekben rejlik a tisztelet. A valódi pedagógus munkáját egy személybe vetett hit táplálja. Optimistának kell lennie, mélyen hinnie kell a gyermekek erősségeiben és képességeiben. A pedagógusnak a diákokhoz való hozzáállásában kötelező követelmény az igazságosság. Számára fontos a pozitív érzelmi hozzáállás, amely abban nyilvánul meg, hogy az iskola falain kívül hagyja családi gondjait, problémáit, elkülöníti személyes életet az oktatástól. A diákokkal való kapcsolatokban mindig szükség van az arányérzetre, a tisztességen és a pedagógiai célszerűségen túlmutató szélsőségek elfogadhatatlanságára. Az oktatási cselekvéseket a pedagógiai tapintat határozza meg, amelynek lényege abban rejlik, hogy a kreatív képesség minden esetben olyan viselkedési vonalat választ, olyan megközelítést (szavak, hangnem, tett, gesztusok segítségével), amelyek megvédik minden tanuló becsületét és méltóságát, anélkül, hogy megaláznák vagy magasztalnák a becsületét és méltóságát. A pedagógiai tapintat előfeltétele a gyerek mentális állapotának, hangulatának és tapasztalatainak egyedi jellemzőinek ismerete. Továbbá a pedagógus tevékenységének fontos

jellemzője a nyelvi kultúra. A nyelv a tanár és a diákok közötti kommunikáció legfontosabb eszköze, a pedagógiai munka fő eszköze. Ez a diákok tudatosságára és viselkedésére gyakorolt közvetlen hatás eszköze. A tanító személyes példája az oktatási befolyás erőteljes tényezője. A diákokkal való kommunikációnak köszönhetően a tanár nemcsak egy szóval, hanem személyiségének minden tulajdonságával is oktatja a felnövekvő nemzedéket.

1.ábra: *A pedagógiai tevékenység főbb funkciói*

Forrás: Saját szerkesztés

A pedagógus, munkája során elengedhetetlen, hogy rendelkezzen a következő funkciókkal:

Oktatási (didaktikus) funkció. Úgy vélték korábban, hogy a pedagógus, mint a tudás hordozója, átadja azt a diákoknak, és minél tájékozottabb, annál jobban megtanulják a gyerekek a tudományt. Idővel, amikor a tudás mennyisége nő, és egy személy nem tudta átadnia megfelelő mennyiséget a tanulói számára, funkciója megváltozott. A fő dolog nem a tudás átadása volt, hanem a készségek kialakítása, hogy önállóan szerezzék meg őket. A tanári munka értékét abban a képességében kezdték látni, hogy a tudás asszimilációs folyamatának szervezője legyen.

Fejlődési funkció. Ennek lényege a gyermek fejlődése, a kreatív potenciáljának fejlesztéséhez szükséges kedvező feltételek megteremtése. A feltételek megteremtésében elengedhetetlen szerepet játszik a pedagógus szakmai tudása.

Oktatási funkció. Az oktatási funkció az, hogy minden tanuló számára kialakítsa a szükséges személyes tulajdonságokat.

A *szervezeti funkció* magában foglalja a tanulók bevonását a különböző tevékenységekbe, a gyerek csapat szervezését, a szülőkkel és kollégákkal való együttműködést.

A *kommunikatív funkció* azt jelenti, hogy a tanító kapcsolatát a diákokkal, kollégákkal, szülőkkel és a nyilvánossággal hozza létre, betartva a velük való kommunikáció kultúráját.

A diagnosztikai funkció a tudományos és pedagógiai kutatás módszereinek alkalmazása a tanulók egyedi jellemzőinek azonosítása érdekében.

A tanár számára különösen fontos a professzionalizmus, a világnézet, a tanár erkölce, a gyermekek tevékenységének megszervezésének képessége, az önképzésre való ösztönzése, azaz a pedagógiai készségek elsajátítása (studfile.net).

A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése és a pedagógiai professzió

A pedagógiai tevékenység kreatív jellege folyamatos fejlődést igényel a pedagógusoktól. A pedagógus szakma egyike azoknak, amelyek az embert folyamatosan növekedővé teszik, az új társadalmi követelményeknek megfelelően változnak, a társadalom új igényeinek megfelelően, a diákok, amelyek minden következő generációja új értékeket, hagyományokat, kommunikációs normákat hoz. A pedagógus nem engedheti meg magának, hogy "megálljon" a szakmai képzés folyamatában kapott fejlődés és oktatás szakaszában. A szakképzés csak egy fontos és jól ismert alap, a pedagógus további szakmai fejlődésének és növekedésének platformja.

Annak érdekében, hogy elérjük a pedagógiai tevékenység céljait, ne veszítsük el az érdeklődést, érezzük a belső elégedettséget az elvégzett munka után. A szakmai fejlődés fogalma egyszerre része a szakmapolitikai és a tudományos diskurzusoknak, s e nézőpontok különbözősége fel-felerősít eltérő értelmezési kereteket. A két diskurzus ebben az esetben nem szétválasztható, és a kutatói érdeklődést is befolyásolta kérdésfeltevése a tanári gyakorlat megváltozásának folyamatáról. Látható, hogy a továbbképzéstől, a formális képzésekhez kötött szakmai fejlesztés értelmezéstől a személyes tanuláshoz a szakmai fejlődés értelmezése komoly változáson ment keresztül. Mára a formális képzésektől eltávolodva, de a tanulói eredményesség és a szakmai fejlődés dimenzióját továbbra is összekapcsolva értelmezik azt, hiszen az oktatási rendszer alapvető funkciója a diákok eredményes tanulásának támogatása. A változás abban áll, hogy egyrészt bővül a tanulói eredményesség kezdetben tesztekhez és kognitív területekhez kötött értelmezése. Másrészt a szakmai fejlődés és az eredményesség kutatásában hangsúlyossá a pedagógus tanulásnak kontextusba ágyazott, személyes dimenziói válnak. Jelen értelmezésben ezért úgy tekintünk a pedagógusra, mint komplex, személyes „rendszerre”, akinek szakmai tanulása a személyes szinten is rendszerszerűen, az azt befolyásoló személyes tényezők és működésük komplexitásában érthető meg. A fogalom körül zajló mai diskurzus két megerősödő, majd egyes modellekben összekapcsolódó jellemzője tehát a személyesség és a tanulás. Ebben az értelemben a tanári viselkedést kognitív, affektív és motivációs tényezők befolyásolják, melyek ráadásul szociális kontextusba ágyazottak, ezért ez a tanulás multidimenzionális. E nézőpont alapján minden

valódi tanulási tevékenység kizárólag a személytől indulhat, így a személyes fejlődés és tanulás kontextusa egyre erősebben hívja elő a szakmai identitást mint értelmezési keretet. A pedagógus személyére, a szakmai tanulás személyességére összpontosító megközelítés azzal is együtt jár, hogy kulcsfontosságú szerepet tulajdonítanak azoknak az egyéni, belső (kognitív, motivációs és affektív) tényezőknek, melyek meghatározóak abban, hogy egy pedagógus mit és hogyan fog tanítani, milyen döntéseket hoz tanítása során, hogyan értékeli képességeit, énhatékonyságát az egyes feladatok elvégzéséhez kötődően, mindezt milyen érzelmek kísérik, továbbá, hogy hogyan keresi és találja meg a szakmai fejlődés lehetőségeit. A tanárok tanulásával foglalkozó kutatások azonban ezeket a tényezőket többé-kevésbé a szakmai fejlődés kiegészítő jellemzőiként vizsgálták, és így a szakmai identitás töredezett kutatási témái közt érhető tetten leginkább (Rapos, 2020).

A pedagógusoknak meg kell ismerniük erősségeit és gyengeségeit, hogy folyamatosan formálják magukban a személyes növekedés belső magját, ami elengedhetetlen feltétele a professzionalizmus elérésének. A szakmai tevékenységet minden bizonnyal a pedagógus személyiségszerkezetének változásai kísérik: növekszik és intenzíven fejlődik a tevékenységek sikeres megvalósításához hozzájáruló tulajdonságok, valamint az ebben a folyamatban nem részt vevő struktúrákat elnyomják és csökkentik. A szakma pozitív hatása a tanár személyiségére a szakmai önismeret, a pedagógiai orientáció, a pedagógiai gondolkodás, a szakmailag fontos tulajdonságok fejlesztése, a pedagógiai tapasztalatok elsajátítása stb. Kialakulásában nyilvánul meg. Mindazonáltal a szakma egyénre gyakorolt hatása negatív megnyilvánulásokkal járhat, például a nemkívánatos személyes tulajdonságok éles súlyosbodása, a "durvaság" és a viselkedés, a gondolkodás, a kommunikáció sztereotípiáinak kihozatala. Mindez komplikációkat okoz a más emberekkel való interakcióban, és az ilyen emberek viselkedését nem megfelelő helyzetekké teszi. Ebben az esetben a szakmai személyiség deformációjáról beszélünk (Korthagen, 2004).

Az önképzés hozzájárul a pedagógiai tevékenység egyéni stílusának kialakulásához, segít a pedagógiai tapasztalatok és a saját önálló munka megértésében, az önismeret és az önfejlesztés eszköze a pedagógiai fejlődés révén. A szakmai önfejlesztés első lépése és egyben módszere a "portfólió" készítése – a munka leírása annak hatékonyságának elemzésével, a legsikeresebb módszertani fejlesztésekkel, a diákok kreatív munkáinak példáival stb. Tartalmazhat olyan dokumentumokat is, amelyek rögzítik a szakmai fejlődést (oklevelek, bizonyítványok). Tudományos, kreatív munkákat, saját cikkeket, jól ismert tudósok tanulmányait, amelyek lefedik annak a problémának a jellemzőit, amelyen a portfólió tulajdonosa dolgozik, pszichológiai kutatás, lecke jegyzetek, oktatási tevékenységek. A "portfólió" módszer segít a

pedagógusnak nemcsak a pedagógiai tapasztalatok, a felhalmozott tudás rendszerezésében, hanem a saját szakmai szintjének objektív értékelésében is. A portfólióanyagok a pedagógiai tevékenység, az érdekek, a választott tudományos probléma, a munkaévek stb. A portfólióval kapcsolatos munka alapja a tanár szakmai útjának, nézeteinek és terveinek tükröződése.

Annak érdekében, hogy aktuális tudását közelebb hozza az ideálshoz, képesnek kell lennie arra, hogy kezelje saját fejlődését. Először is azt jelenti, hogy képesek felelősséget vállalni a saját életükért és szakmai tevékenységükért, olyan szakmai oktatási stratégiát építeni, amely figyelembe veszi az egyéni jellemzőket, lehetőségeket, igényeket, kielégíti az oktatás iránti igényt, a választott területen továbbképzést, szellemi, fizikai, szellemi fejlődést. Mindez magában foglalja az önszerveződés és az önszabályozás készségeinek elsajátítását. Az önszerveződésben a pedagógiai tevékenységre való pszichológiai készség az önszabályozásban nyilvánul meg – a viselkedés, a psziché, az energiapotenciál tudatos kezelése, az érzelmek ellenőrzése, a kritikus gondolkodás képességének megőrzése és az összetett problémák megoldása.

Tehát a szakmai fejlődés fő módjai a szakképzés, a karrierfejlesztés és az önképzés. A szakmai fejlődés a tanár alapvetően új életmódjához vezet – kreatív önmegvalósítás a szakmában, amely lehetővé teszi az egyéni és szakmai képességek azonosítását. A pedagógus szakmai fejlődése és tanulása eredményességének kérdései tehát szorosan összekapcsolódnak a pedagógusok minőségének kérdéseivel. E területen belül mára legnagyobb súlyúvá a pedagógusok minősítésére – értékelésre vonatkozó rendszerszintű elemek váltak. Ennek oka az értékelés jelentősége a rendszerszintű folyamatokban, mivel maga az értékelés befolyásolja, átértelmezi a pedagógus szakmaiságról alkotott nézeteket, a pedagógusok szaktudásáról alkotott fogalmakat, hogy az értékelési eljárásokon és az értékelés kritériumain keresztül visszahat az iskolákról és a pedagógusokról alkotott képre és ezáltal az intézmények és a pedagógusok konkrét tevékenységére is. A pedagógusok értékelése az oktatási rendszer szintjein eltérő célokat szolgál: a rendszer szintjén az átláthatóságot és az elszámoltathatóságot, valamint a rendszer egészének fejlesztését, az egyes intézmények szintjén a helyi célokhoz igazodó fejlesztést, míg az egyes pedagógus szintjén a tanulást és a felelősség erősítését szolgálhatja. Bár a célok különbözőek, az egyes szintek céljainak, szemléletének összehangolása a sikeres értékelési rendszerek működtetésének alapja. Maga az adott értékelési rendszer céljai és az alkalmazott folyamatok alapján egy spektrumon helyezhető el, melynek egyik végpontján a folyamatos szakmai fejlődés támogatása, másik végpontján pedig az elszámoltathatóság áll. A pedagógusok értékelésében a folyamatos szakmai fejlődés és tanulás eltérő szinteken és szemlélettel jelenhet meg (Kopp, 2020).

1.2. Az új pedagógiai kultúra feltételei

A pedagógiai kultúra – szakmai kultúra, a pedagógiai gondolkodás és a kreatív tevékenység harmóniája, amely hozzájárul az oktatási folyamat minőségi szervezéséhez. A szakmai és pedagógiai kultúra dialektikusan kapcsolódik a személyes kultúra minden eleméhez: erkölcsi, esztétikai, mentális, jogi, politikai, környezeti stb. Mivel ez más típusú kultúrák szerves mutatója, összetevői és ugyanakkor magukban foglalják őket. A szakmai és pedagógiai kultúra kialakulásának eredménye a pedagógiai etika, a szakmai készségek, a kreatív egyéniség és a szakmai kompetencia fejlesztése. Véleményünk szerint a pedagógiai kultúra fő összetevőit pedagógiai készségeknek, szellemi gazdagságnak, kommunikációs és beszédkultúrának, pedagógiai etikának, a pedagógiai, módszertani, erkölcsi és szellemi önfejlesztésre való állandó összpontosításnak kell tekinteni.

2. ábra: *A tanító pedagógiai kultúrájának összetevői*

Forrás : Saját szerkesztés

A pedagógiai kultúra központi összetevője a pedagógiai készség, mint a tudományos ismeretek, készségek és képességek, módszertani művészet és a tanár személyes tulajdonságainak szintézise. A pedagógiai készségek a tanár magas szakmai színvonalán, magas általános kultúráján és pedagógiai tapasztalatain alapulnak.

A pedagógiai készség elemei a következők:

1. A tanár tevékenységének humanista orientációja a készségének legfontosabb jellemzője, amely a tanár tevékenységének egy másik személy személyiségére való összpontosítását, a legmagasabb szellemi értékek szóval és cselekedettel történő megteremtését, a viselkedés erkölcsi normáit, a kapcsolatokat jelenti.

2. A szakmai kompetencia a pedagógiai tevékenység alapja, feltételezi a mély szakmai ismeretek, készségek és képességek jelenlétét, a pedagógia és a pszichológia területén a professzionalizmust, az oktatási folyamat módszereinek tökéletes elsajátítását.

3. A pedagógiai technika olyan készségek és technikák halmaza, amelyeket a pedagógus használ, hogy a legteljesebb mértékben elérje tevékenységének céljait, és segítse a tanítót, hogy mélyebben, fényesebben, tehetségesebben fejezze ki magát, hogy optimális eredményeket érjen el az oktatási munkában. Ez a pedagógus készségeinek komplexuma,

amely hozzájárul az optimális és kreatív viselkedéséhez és a tanulókkal való hatékony interakcióhoz bármilyen pedagógiai helyzetben.

4. Pedagógiai kreativitás – az információ teljessége, a tudományos előrejelzés, a tanár képessége alapján minden alkalommal új módon és hatékonyan alkalmazni az oktatási folyamatban a pedagógiai befolyás formáinak és módszereinek különböző kombinációit.

5. Pedagógiai képességek – a tanító mentális jellemzőinek halmaza, amely a pedagógiai tevékenység sikeres elsajátításához, hatékony megvalósításához szükséges (Ziaziun, 2004).

A pedagógiai képességeket az egyén tulajdonságai határozzák meg, amelyek a tanulókkal való együttműködésre való hajlamban nyilvánulnak meg, hogy élvezzék a velük való kommunikációt.

A pedagógustól elvárható képességek egy lehetséges rendszere a bizalomteli légkör megteremtésének a képességét alapul, amelynek részei az elfogadás, az empátia és kongruencia, a szerepvitelkedés-biztonság, amely feltételezi a kommunikációs ügyességet, a rugalmas, gazdag viselkedésrepertoárt, a gyors helyzetfelismerést.

Elvárja a konstruktív helyzetalkítást, az erőszakmentes, kreatív konfliktusmegoldást; az együttműködés képességét diákokkal, szülőkkel és kollégákkal.

Feltételezi a pedagógiai helyzetek, jelenségek elemzési képességét és a mentális egészség (önismeret, önkontroll, saját élmények pszichés feldolgozása) kialakításának és fenntartásának képességét.

3. ábra: A pedagógiai képességek összetétele

Forrás: Saját szerkesztés alapján

A pedagógus toleranciája és empátiája olyan képességei megfigyelésben nyilvánulnak meg, ami lehetővé teszi, hogy behatoljon egy személy belső világába, megértse tapasztalatait.

A konstruktív képességek a személyiség és a csapat sikeres tervezésének és kialakításának feltétele. Hála nekik a pedagógus képes megjósolni tevékenységének eredményeit, megjósolni a diákok viselkedését. Ezt megkönnyíti a pedagógiailag irányított képzelet és a pedagógiai gondolkodásmód. Ezek a képességek lehetővé teszik a pedagógus számára, hogy elemezze a pedagógiai helyzetet, és kiválassza az egyénnel és a csapattal való interakció egyetlen helyes eszközét.

A didaktikai képességek abban nyilvánulnak meg, hogy az oktatási anyagokat hozzáférhető módon választja ki és fejezi ki, megfelelően alkalmazkodva a gyerekek jellemzőihez, ösztönzi tevékenységüket és mozgósítják a figyelmet. Ezek a képességek lehetővé teszik az oktatás módszereinek és formáinak javítását, az oktatási problémák megoldásának kreatív megközelítését.

A kifejező képességek pedagógiai szempontból a leghatékonyabbak, gondolataik, ismereteik, attitűdjeik, érzéseik kifejezése beszéd, arckifejezések, pantomim révén. Ugyanakkor a beszéd magas kultúrája, tisztasága, jó dikciója, megfelelő humora és iróniája, a rögtönzött erőteljes eszköz a szó gyakorlására a hallgató személyiségére, és az ügyes gesztusok és arckifejezések érzelmi színt adnak a beszédhez.

A kommunikatív képességek a pedagógiailag célszerű kapcsolatok kialakításában nyilvánulnak meg a diákokkal, szüleikkel, kollégáikkal, vezetőikkel, érzelmi reakcióval más emberek tapasztalataira (empátia). Ez a képesség a pedagógiai tapintatban, a megelőzésben és a konfliktusok leküzdésében nyilvánul meg.

A szervezőkészség abban nyilvánul meg, hogy képes megszervezni tanulói számára az aktuális programot – tanulás, munka, pihenés. Ezek a képességek a pedagógus számos tulajdonságától függenek, különösen a gondolkodás sebességétől és rugalmasságától, az elszántságtól, a kitartástól, az igényességtől stb.

Az kutatási képességek a tudományos kutatásra, a tudományos eredmények elemzésére, a tapasztalatok általánosítására való hajlam. Ezek abban is megnyilvánulnak, hogy képesek megtanulni és objektíven értékelni a pedagógiai helyzeteket és folyamatokat. Ezek a tulajdonságok szükségesek az oktatási folyamat javításához, a tudomány legújabb eredményeinek bevezetéséhez az oktatási gyakorlatban, a tudományágak tanításának folyamatában. Így a pedagógiai kultúra kiválasztása a társadalom egyik legfontosabb összetevőjeként a tanító, a pedagógusi tevékenységének sajátosságaiból adódik, amelynek

célja egy olyan személyiség kialakítása, amely képes a társadalom kultúrájának reprodukálására és gazdagítására a jövőben (Vynoslavka, 2006).

A pedagógiai tevékenység olyan összetett és sokrétű, hogy azt a pedagógiai alap önmagában nem tudja biztosítani: támaszkodik az érzelmi szférára, a pedagógus lelkivilágának minden gazdagságára, pedagógiai tapasztalatára, amely szakmai és pedagógiai tudásból, gyakorlatban megszerzett készségek és képességek. A pedagógiai tapasztalatok közvetlen forrásai a tudomány, ezen belül az ember tudományának vívmányai, neveltetése és fejlesztése, haladó pedagógiai tapasztalat, személyes tapasztalat, valamint az ezek alapján kialakult tanári gondolkodás és intuíció. Hiábavaló még a tudás és készségek magas szintű fejlesztése is, ha azt nem jellemzi a pedagógus személyiség aktív alkotóképessége. A pedagógiai kreativitás a pedagógiai kultúra rendszeralkotó összetevője.

A pedagógiai kreativitásnak sok közös vonása van a kreativitás más típusaival, megvannak a maga sajátosságai:

- Először is, a pedagógiai kreativitást az időben és térben való „szabályosság” jellemzi. A tanárt időben korlátozza egy-egy téma, szekció tanulmányozására szánt óraszám, korlátozza a tanórai idő stb. Az óra során kiszámítható és előre nem látható helyzetek adódnak, amelyek minősített megoldást igényelnek.
- Másodsor, megfigyeli a tanító probléma megoldásának időtartamát. A pedagógusi tevékenység eredményei a leendő szakemberek tudásában, képességeiben, készségeiben, tevékenységi formáiban öltenek testet, és nagyon viszonylagosan értékelik őket. A pedagógus fejlett elemző, prognosztikai, reflektív és egyéb képességei lehetővé teszik szakmai tevékenysége eredményének előrejelzését, előrejelzését részeredmények alapján.
- Harmadszor, jellemzője a tanítónak a tanulókkal, tanártársakkal való együttműködése a pedagógiai folyamatban, amely a szakmai tevékenység céljának egységén alapul.
- Negyedszer, különbség van a pedagógus kreatív pedagógiai potenciáljának megnyilvánulása és az oktatási folyamat módszertani és technikai felszereltsége között. A szabványos és nem szabványos oktatási eszközök, a technikai támogatás, a tanár módszeres képzése és a tanulók pszichológiai felkészültsége a közös keresésre jellemzi a pedagógiai kreativitás sajátosságait.
- Ötödször kiderül, hogy a tanár képes kezelni személyes érzelmi és mentális állapotát. Megfelelő magatartás előidézése a tanulók tevékenységében, a tanár azon képessége, hogy kreatív folyamatként szervezze meg a tanulókkal való kommunikációt anélkül,

hogy elnyomná kezdeményezőkézségüket és találékonyságukat, megteremtve a feltételeket a teljes kreatív önkifejezéshez és önmegvalósításhoz.

A pedagógus alkotó tevékenységére jellemzőek: szükségszerűség, eredetiség, dinamizmus, mobilitás, mozgékonyság, gondolkodás plaszticitása, fejlett képzelőerő, kezdeményezőkézség, folyamatos új keresés, új dolgok elérésére való törekvés. A pedagógiai kreativitás sajátosságai lehetővé teszik a pedagógiai kreativitás és a pedagógiai kultúra kapcsolatának, egymásrataltságának teljesebb megértését. A pedagógiai kreativitás kialakulásának egyik feltétele a pedagógus magas általános és pedagógiai kultúrája, elsajátítása, a tanítási és nevelési módszerek és módszerek optimális megválasztásának képessége. A második feltétel a szociális tapasztalat, az a képesség, hogy a holnap problémáit a mai fejlődésben lássuk. A pedagógiai kultúra és a pedagógiai kreativitás kapcsolatáról szólva megállapítható, hogy a pedagógiai kultúra dinamikus jelenség, amely fejlődése során folyamatosan változik, minden új árnyalatot és vonást elsajátít (Szettele, 2020).

2. A KÁRPÁTALJAI ÁLTALÁNOS ISKOLAI PEDAGÓGUSOK SZAKMAI TEVÉKENYSÉGÉNEK IDEOLÓGIÁJA

A következő fejezetben arról olvashatunk, hogy a Kárpátalján oktató általános iskolai pedagógusok tevékenysége milyen ideológiákon alapszik. Szakirodalom segítségével feltárjuk, hogy számos különböző ideológia és szemlélet van jelen a kárpátaljai általános iskolai pedagógusok szakmai tevékenységében. Ezek az ideológiák és szemléletek befolyásolják az oktatási rendszer működését, és hatással vannak a pedagógusok oktatási módszereire, értékrendjére és szemléletére.

A Kárpátalján dolgozó pedagógus – legyen az kezdő, vagy 30–40 éve a szakában levő – jól jellemezhető pozitív kisugárzásáról, humánus nézeteiről és megfelelő szakmai képességeiről. A humanista orientáció a szakma egyik legfontosabb jellemzője. Ezt az értékrendet eszmék, érdekek, értékorientációk alkotják. Az ilyen tanító minden esetben a másik személyre összpontosít, a legmagasabb szellemi értékek, a viselkedés erkölcsi normái és a kapcsolatok minőséges fenntartása érdekében. A tanító, nem csak az iskolában tanít, de az élete minden szakaszában, minden szintéren megmutatkozik, szakmája része a jellemének. Ez a pedagógus szakmai ideológiájának megnyilvánulása, a pedagógiai valósághoz való értékes hozzáállása, célja, tartalma, eszközei, tárgyai. A tanító számára a vezető a fő cél felé való orientáció az összes többi harmonikus következetességével: a tevékenységek humanizálása, méltó az önmegerősítésre, az alapok célszerűségére, figyelembe véve a tanulók igényeit. Csak a jövő iránti felelősségérzet, a cél tudatossága és a gyermekek iránti nagy szeretet mellett kezdődik a tanár szakmai készségének kibontakozása.

A 21. században az általános iskolai tanítók képzése nagyban befolyásolja a jövő pedagógusainak kérdéseit. A jövőbeni általános iskolai tanárok képzésének minőségének problémája, amely képes hatékonyan megoldani egészségük és diákjaik kérdéseit, aktualizálja egészségügyi kultúrájuk kialakulását. A probléma különösen fontos a modern ukrán társadalom társadalmi-gazdasági fejlődésének felgyorsult üteme, a gyakorlati emberi tevékenység negatív következményei a környezetben, a tanulók és diákok előfordulásának növekedése, a rossz szokások tömeges terjedése az ifjúsági környezetben, az egyéni és közegészségügyi leértékelés, az ukrán környezeti helyzet romlása (Beregszászi, 2021).

Az Ukrajnában élő magyar nemzetiségűek és a magyar anyanyelvűek legnagyobb része egyetlen régióban él az országon belül, mégpedig Kárpátalján. A régióban az ukránok után a magyar nemzetiségűek alkotják a legnagyobb közösséget. A legutóbbi népszámláláskor, 2001-ben a magyar anyanyelvűek száma 158.729 fő, aránya 12,6% volt. Mivel az Ukrajnában élő magyarok csupán egyetlen megyében (область, oblast'), Kárpátalján

élnék tömbben, a magyar nyelv csak ebben a régióban jelenik meg az oktatásban. Kárpátalján kívül csupán néhány nagyvárosban (a fővárosban, Kijevben, illetve Lvivben/Lembergben) működnek vasárnapi iskolák, ahol a magyar nyelvet tanulhatják a Kárpátaljáról elszármazott magyar családokban nevelkedő gyermekek (Beregszászi, 2021).

2.1. Magyar tannyelvű iskolák Kárpátalján

1945-ben a Szovjetunióhoz hozzácsatolt Kárpátalján már fellelhetőek a magyar tannyelvű oktatási intézmények, melyek fontos szerepet töltek be a területen élő magyarság számára. A háború elteltével, a rövid átmeneti időszakban Kárpátalján az 1945-1946-os tanévben csaknem száz iskolában indult meg az oktatás magyarul, 11 700 tanulóval. A 82 elemi-, illetve 16 hétéosztályos iskolákban az egységes szovjet oktatási rendszer törvényei szerint folyt a tanítás. Ezt követően az 1951-1952-es tanévben a hétéosztályos iskolák (55) száma meghaladta az elemiekét (46). 1953-ban négy magyarok által lakott településen elindult a magyar tannyelvű tízosztályos középiskolai oktatás. Ezt az előrelépést annak köszönhetjük, hogy a kárpátaljai magyar értelmiségiek Moszkvánál kérvényezték az anyanyelvű oktatás bővítését. A következő évben már kilencre nőtt a középiskolák száma. Az 1966-1967-es tanévben a magyar tannyelvű iskolák egynegyedében voltak párhuzamos orosz és ukrán osztályok, nagyjából a magyar többségű Beregszászi járásban. A tendencia folytatódott, így 1989-re csak 50 tisztán magyar tannyelvű iskola maradt (II. RF KMF honlapja: A kárpátaljai magyar nyelvű oktatás története, 2017).

Fontos megemlíteni, hogy a Munkácsi Tanítóképző története az első világháború utáni időszakra nyúlik vissza, amikor is a trianoni békediktátum következtében Magyarország elveszítette Munkács városát és környékét. Az elszakított területen élő magyar közösségnek szüksége volt oktatási intézményekre, ezért alakították ki a Munkácsi Tanítóképzőt. 1952-ben két párhuzamos magyar osztályt indítottak el a tanítóképzőben, 28 fiú és 32 lány tanult az intézmény falai között. A két csoport tagjai ma is úgy ragaszkodnak egymáshoz, mintha egy osztályba jártak volna (Kárpátalja ma: a munkácsi tanítóképző végzősei, 2015).

Az intézmény 1956-ben bocsájtotta ki az első magyar évfolyamot. Az intézmény azóta is folyamatosan működik, az oktatási rendszer változásaival és az Ukrajnához való tartozás változásával együtt. Sajnos napjainkban már nem működnek magyar nyelvű csoportok, a jelentkezők hiánya miatt ezeket a csoportokat beszüntették.

Nagy jelentőséggel bírt az 1963-as év, amikor az Ungvári Állami Egyetemen megnyílt a Magyar Filológia Tanszék. A kárpátaljai magyar diplomások számának növekedését

nagyban gyarapította a magyar nyelvű egyetemre való felvételizés lehetősége. Ennek köszönhetően pedig megerősödött a magyar értelmiség is. Ez nagyban befolyásolta Ukrajnában az 1989-ben létrehozott, a határon túli magyar közösségek közül elsőként független politikai érdekvédelmi szervezetét, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséget (KMKSZ-t). A Szovjetunió utolsó éveiben növekedésnek indult a kárpátaljai magyar iskolák száma, és 1991-re elérte a 88-at. A függetlenné vált Ukrajna tovább működtette a szovjet oktatási rendszert. További előrelépést a magyar oktatás területén az 1993-ban elindított Nagyberegi Református Líceum jelentett. Ezt követte további öt egyházi líceum – három református, egy-egy római és görögkatolikus – középiskola alapítása. A kárpátaljai oktatási rendszer 1994-ben vált teljessé, amikor megalakult a ma II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolának nevezett, nem állami felsőoktatási intézmény (II. RF KMF honlapja, 2017).

A magyar nyelvű oktatás Kárpátalján jelenleg járásonként, körzetenként változik. Azokban a járásokban, ahol nagyobb tömbben élnek magyarok, 1945 után nem szakadt meg az oktatás az elemi és az általános iskolákban. Ezek zömükben a Munkácsi, Ungvári, Beregszászi és Nagyszőlősi járás magyarlakta falvai. Sajnos, azokon a helyeken, ahol szórványban élnek a magyarok, semmilyen intézményes anyanyelvű oktatás nem alakult ki, még az olyan városokban és falvakban sem, ahol jelentős a magyar lakosság lélekszáma (Rahó, Huszt, Körösmező). Nem szerveztek anyanyelvű oktatást a nagyszőlősi járás görögkatolikus falvaiban sem, mivel itt a lakosságot vallási alapon ukránnak nyilvánították (Csepe, Mátyfalva, Karácsfalva, Gödényháza stb.).

Anyanyelvű oktatásunk helyzetét, a magyar művelődést, szellemi életünk alakulását és ezzel együtt a kárpátaljai magyarság megmaradásának lehetőségét nagyrészt külső tényezők, a politikai és gazdasági helyzet befolyásolja. E tekintetben vannak biztató jelek és vannak elkeserítő jelenségek (Orosz, 1995). Jelenleg Kárpátalján 105 iskola működik magyar- valamint magyar-ukrán oktatási nyelven. Az iskolák a Rahói, Técsői, Huszti, Nagyszőlősi, Beregszászi, Ungvári és Munkácsi járásokban találhatóak.

2.2. Elemi osztályos tanítók pályakezdése

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség adatai szerint a 2016/2017-es tanévben összesen 2275 pedagógus tanított a magyar tannyelvű iskolákban, osztályokban. A 2022/2023-as tanévben 554 pedagógus dolgozik alsós tanítóként Kárpátalján.

Egy fiatal tanár – tehetséges, rendkívüli, sokrétű személy, aki vezetheti a gyerekeket, érdeklődik folyamatosan a tanulás iránt. Minden fiatal tanító fő feladata az oktatás és a nevelés magas színvonalának biztosítása, az egyes egyének kreatív fejlődésének biztosítása. Ez állandó kreativitást, fáradhatatlan gondolati munkát, lelki nagylelkűséget és gyermekek iránti szeretetet igényel (Beregszászi, 2021).

A pedagógus útja egy fiatal szakembertől eljutni a mester szintű pedagógushoz nem könnyű. Sok szempontból ez az egyetemen szerzett személyes tulajdonságoktól és szakmai ismeretektől függ. A legfontosabb lépések ezen az úton a szakmai tapasztalat, a munkakörülmények, a csapat és a kollégák támogatásának első lépései. A fiatal tanár lelkes, gyakran idealizálja szakmáját. Az első komoly nehézségekkel küzdő találkozó jelentősen csökkentheti motivációját azonnal a munka első hónapjaiban. Ha időben és helyesen nyújtanak segítséget és támogatást, a tegnapi diplomás-tanár meg lesz győződve szakmai választásáról. Ellenkező esetben a kezdő pedagógus a szakmai megvalósítás másik módját keresi. A pályakezdőknél a kezdeti időszak az idealizmus szakasza. Az egyetemről kikerülve, telve optimizmussal, a tudással felvértezve a kezdő felnagyítja a pálya szépségeit, úgy érzi, hogy a problémákat meg tudja oldani, nagyon motivált. Feltétlen bizalommal fordul a kollégái felé, bennük, a szülőknél és a gyerekekben is partnereket lát. A későbbiekben már (személyes tapasztalatok birtokában) észreveszi a munka buktatóit, érzékeli, hogy nem csak jóindulat veszi körül, kudarckokat kell elviselnie. Ez a szakasz a realizmus szakasza (Zubora-Hollik, 2017).

Falus Iván (2006) szerint is összetett folyamat zajlik le a pályakezdőben a tanárrá válása során, amelyet számos tényező is nehezít: a kellő önismeret, a szakmai identitás hiánya, továbbá hogy még nem kellően szilárdultak meg alapvető kompetenciái, és (birtokában mindannak a korszerű tudásnak, amit az egyetemen kapott) be kell illeszkednie egy másik szervezet, az iskola életébe. Nehezíti a pályakezdő pedagógus helyzetét, hogy munkába állásakor megváltozik a jogi státusza, egy intézmény felelősségteljes munkavállalója lesz, akire akár hét-nyolc tanulócsoporthat fejlesztését bízják. Olyan tanítási és élethelyzetbe kerül, amelyeket eddig nem tapasztalt meg, sem az egyetemen, sem a tanítási gyakorlaton. Általában teljes munkaidőben tanít, minden új számára: ismerkedik a követelményekkel, a tananyaggal, a taneszközökkel, a lehetőségekkel (Falus, 2006).

Az Európai Unió szakértői csoportjának vizsgálata rávilágított arra, hogy a pályakezdő tanároknak háromféle segítségre van szükségük a bevezető szakasz ideje alatt (Falus, 2010):

1. személyes segítségre, melyek legfőbb szerepe a tanári identitás kialakulásának támogatásában van;

2. társas segítségre, mely célja, hogy a tanár az iskolai és a szakmai közösség egyenrangú tagjává váljon; illetve

3. professzionális segítségre, mely a szakmai készségek, képességek, kompetenciák kialakulását segíti (Falus, 2010).

2.3. Az iskolaválasztás szerepe Kárpátalján

A magyar nyelv jelenléte az oktatásban, illetőleg az anyanyelvi (ez estükben magyarul vagy magyarul is folyó oktatást jelent) képzés hosszú távú fenntartása azért is fontos, mert „a magyar iskolák átadnak egy sor olyan kulturális és történelmi referenciát, amelyek birtokában valaki részévé válhat a valamennyi magyar által birtokolt közös és magától értetődő tudásnak. Ha a magyar tannyelvű oktatás nem teszi általánossá, széles körben elterjedtté a magyar nyelvű írni-olvasni tudást, akkor nem lehet magyar nyelvű újságokat, folyóiratokat, internetes portálokat, reklámújságokat, szépirodalmat stb. fenntartani, nincs piaca a magyar nyelvű kultúrának, de még az anyanyelvi íráshoz és olvasáshoz szorosan kapcsolódó nemzeti egyházak működése is nehezebbé válik (Beregszászi, 2021).

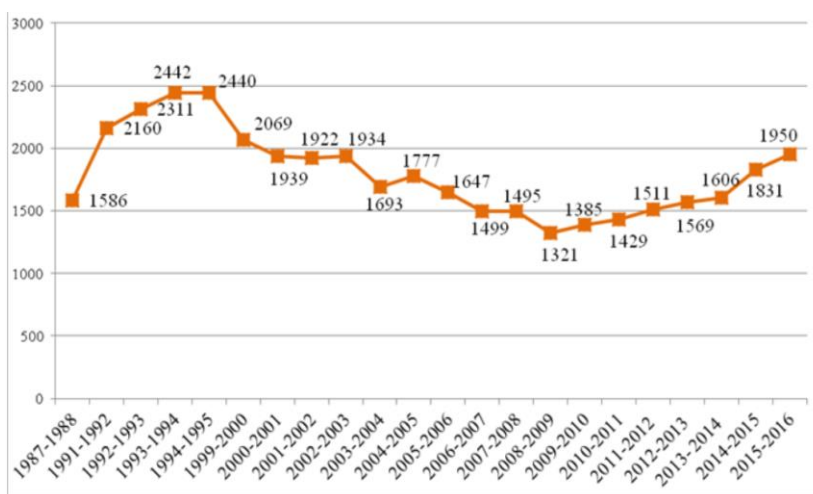
Az anyanyelv megőrzése, illetve az anyanyelvű iskolahálózat megmaradását, Magyarországon kívül, a Kárpát-medencében élő őshonos magyar kisebbség is fontos közösségi, nyelvpolitikai és nyelvtervezési kérdésként tárgyalja. Ezt azzal hozzák összefüggésbe, hogy az oktatás tannyelvén, illetve a magyar mint anyanyelv tanításának a tartalmán, szemléletén és módszerein keresztül a közösség jövője, megmaradása, identitásának megőrzése hatékonyan befolyásolható. Továbbá a nemzetpolitikai és nyelvpolitikai célok az oktatástervezésen keresztül eredményesen megvalósíthatók. Ha a Kárpátalján élő kisebbség célja az, hogy magyar közösségként megmaradhasson, akkor olyan oktatási rendszert kell biztosítani, amely ezt a célt szolgálja. Azt tehát, hogy a kárpátaljai magyarság identitását (és az ahhoz szorosan kapcsolódó nyelvét, kultúráját, vallását stb.) megőrizhesse és képes legyen megtalálni helyét a globalizálódó, ugyanakkor ezzel párhuzamosan regionalizálódó világban; olyan tudásra és az azokkal járó készségekre, képességekre (kompetenciákra) kell szert tennie, amelyek segítik abban, hogy saját válaszait megteremtse a folyamatosan újratermelődő, megújuló kihívásokra. Az anyanyelvi oktatás

meghatározó szerepet tölt be a közösségként való megmaradásban (Beregszászi – Dudics, 2022).

A Szovjetunió széthullása után, 1991-ben függetlenné vált Ukrajnában eddig csupán 2001-ben szerveztek népszámlálást. Ukrajnában jelentős eltérés van a lakosság nemzetiségi és anyanyelvi összetétele között. A legutóbbi census során a népesség 67,5%-a volt ukrán, 29,6%-a orosz anyanyelvű. A magyar anyanyelvűek száma 161.618 fő (0,3%) volt 2001-ben (Pallay, 2019).

Az 1. osztályba beiratkozó gyerekek száma az elmúlt 20 évben Kárpátalján folyamatos csökkenést mutat. A magyar nyelvű oktatási rendszer bővülésével a magyar nyelven tanuló első osztályosok száma viszont valamivel nőtt. A magyar nyelven tanuló első osztályosok aránya az 1987/1988-as tanévben mindössze 7,17% volt, 2015/2016-ban azonban már 10,95%.

4. ábra: A magyar tannyelvű 1. osztályba beiratkozott gyerekek száma Kárpátalján az 1987/1988-as és 2015/2016-os tanév között

Forrás: Csernicskó–Orosz 2019: 31

A 2014/2015-ös tanévben Ukrajnában (a megszállt Krím-félsziget és Donyeck és Luhanszk megye Kijev által nem kontrollált területein kívül) 3.675.076 gyermek tanult 17.090 állami iskolában. A tisztán magyar tannyelvű állami iskolák száma 68 volt; emellett további 27 állami iskolában működtek magyar nyelven oktató osztályok. Összesen 15.152 gyerek tanult magyar tannyelvű iskolában/osztályban az állami iskolákban. Az állami iskolák rendszerében a gyerekek 0,41%-a tanult magyar nyelven a 2014/2015-ös tanévben Ukrajnában. 2018. január elseji adatok alapján 2015-höz képest jelentősen csökkent ugyan az Ukrajnában működő iskolák száma, de a magyar nyelvű intézményekké nőtt, mint ahogyan emelkedett a magyar

nyelven tanuló gyerekeké is. Halványan (89,29%-tól 89,98%-ra) nőtt az ukránul, azaz az államnyelven tanuló gyermekek aránya is. 2018-ban az ukrainai iskolákban 16.450 gyerek tanult magyar nyelven, ami azt jelenti, hogy az ország közoktatásban tanulóinak 0,43 százaléka járt magyar tannyelvű oktatási intézménybe, miközben 2015-ben még csupán az összes tanuló 0,41%-a tanult magyar nyelven. A 2016/2017-es tanévben Kárpátalján összesen 655 iskola működött (649 állami és 6 magán). Ezek közül 71 volt magyar tannyelvű (66 állami és 5 magán). További 27 iskolában működtek magyar nyelven oktató osztályok. Így Kárpátalján összesen 98 iskolában folyt magyar nyelven oktatás a 2016/2017-es tanévben (Beregszászi, 2021).

2.3.1. Ukrajna új oktatási rendszere, avagy miben változtatta meg a „NUS” (Új Ukrán Iskola) a tanítók szerepkörét

Az 1991-ben függetlenné vált Ukrajna a Szovjetuniótól örökölte oktatási rendszerének szerkezetét. A függetlenné válás óta az ország több reform révén próbálja átalakítani az oktatás szerkezetét, ám az instabil politikai helyzet következtében a megkezdett reformok a kezdeti lendület után gyakran megrekedtek és a politikai hatalom változása után visszarendeződés következett be.⁹ Ilyen volt például, amikor egy átalakítás során a 2000-ben iskolába lépő 6 évesek szülei úgy tudták, hogy gyermekük már nem a szovjet hagyományoknak megfelelő 11 évfolyamos közoktatásban vesz majd részt, hanem 12 évfolyam után érettségizhet. 2010-ben azonban a reform megakadt, és a kormány úgy határozott, hogy továbbra is marad a 11 évfolyamos közoktatás.¹⁰ A 2014-ben, a méltóság forradalma után hatalomra jutott politikai rezsim ismét napirendre tűzte a 12 évfolyamos közoktatás kérdését. A 2017-ben elfogadott új oktatási kerettörvény már ezt irányozza elő. Ez azt jelenti, hogy azok a gyerekek, akik 2018. szeptember 1-jén léptek be a közoktatásba, már 12 évfolyam elvégzését követően szerezhetnek csak érettségit. Akik azonban 2018 előtt kezdték el az első osztályt, még 11 évfolyam után érettségizhetnek.

Az oktatási rendszer első fokozata az iskola előtti nevelés. Ezen belül a bölcsőde 2 hónapos kortól elérhető az ezt igénylő szülők számára a gyermek 3 éves koráig. Az óvoda 3 éves kortól 6 éves korig tart. Ebből egy év iskola-előkészítő óvodai nevelés a gyermek 5 éves korától kötelező. A közoktatás háromfokozatú. Az I. fokozat 6 éves kortól kötelező (1–4. osztály). A II. fokozat 5 évfolyamos: 5–9. osztály. A III. fokozat 3 évfolyamos: 10–11. osztály. A teljes középfokú végzettség megszerzése kötelező.

Az ukrainai oktatási struktúrában vannak úgynevezett „I. fokozatú általános középiskolák” (загальноосвітні школи I ступеня), ezekben csak 1–4. osztályos képzés folyik. Ilyen intézményből azonban kevés van. A közoktatási intézmények legnagyobb része I–II. fokozatú (1–9. osztály) vagy I–III. fokozatú (1–11. osztály) „általános középiskola”. Ezekben az iskolákban az 1–4. osztályban ideális esetben egy tanító tanítja az összes tantárgyat a gyerekek számára. A magyar tannyelvű iskolákban azonban az ukrán nyelv és az idegen nyelv tantárgyakat jellemzően más (ukrán, illetve angol filológus végzettséggel rendelkező) pedagógus oktatja. Az 5. osztályt így ugyanabban az intézményben, gyakran ugyanabban az épületben folytathatja a gyermek, s ez megkönnyíti számára az átállást az új oktatási szintre, ahol már minden tárgyat szaktanárok oktatnak. Vannak továbbá I–III. fokozatú általános középiskolák. Ezek olyan intézmények, ahová a gyerek 6 éves korában belép, és érettségivel távozik a 11. évfolyam elvégzését követően. Mindezek mellett vannak II–III. fokozatú intézmények is, ezek a gimnáziumok, ahová a gyerekek az alsó tagozat (a 4. osztály) után nyerhetnek felvételt, illetőleg csak III. fokozatú iskolák, ahová az általános iskola 9 évfolyama után jelentkezhetnek a gyerekek; ez utóbbiakat líceumnak nevezik.

Azokban az iskolákban, ahol magyar nyelven folyik az oktatás, mindegyik intézménytípus megtalálható. Nincsenek azonban kialakítva olyan kisebbségi nyelven tanító intézmények, amelyek a sajátos nevelési igényű vagy a fogyatékos gyermekek számára elfogadható, állami intézményeknek felelnének meg. A Nagydobronyi Irgalmas Szamaritánus Gyermekotthon, mely 2-től 12 éves korig fogad arra rászoruló gyermekeket nem állami intézmény, nagyrészt adományoknak és az intézmény által folytatott gazdálkodásnak köszönheti működését (Beregszászi, 2021).

2.3.2. Az Új Ukrán Iskolamodell előnyei és hátrányai

Kárpátaljai viszonylatban nézve az oktatás igen egyenlőtlen. A magyar anyanyelvű tanulók helyzete évről-évre nehezebb és több feladatot görget eléjük. Az államigazgatás az elmúlt években olyan mértékben változtatja az oktatásra vonatkozó törvényeket és törvényjavaslatokat, hogy mind az oktatók, mind a diákok számára újabb és újabb módszerek létrehozását és alkalmazását kíváná. Sajnos a kisebbségi nyelv háttérbe szorítását itt Kárpátalján szemmel látható és érezhető szélsőségekre taszítja az Oktatásügy (Az Oktatási és Tudományos Minisztérium honlapja, 2023).

Az „Új ukrán iskola” (Нова Українська Школа – röviden НУШ) az Oktatási és Tudományos Minisztérium kulcsfontosságú reformja. A fő cél egy olyan iskola létrehozása,

amelyben kellemes tanulni, és amely nemcsak a tudást adja a diákoknak, ahogy korábban történt, hanem azt is, hogy képesek legyenek alkalmazni a mindennapi életben, ötletesebbek és probléma megoldóak legyenek. Az „Új ukrán iskola” egy olyan iskola, ahová a diákok örömmel mennek. Itt meghallgatják véleményüket, megtanítják őket kritikusan gondolkodni, nem félnek kifejezni saját véleményüket és felelős polgárok lenni. Ugyanakkor a szülők iskolai részvételét is előtérbe helyezik, mert az új iskolai koncepción az együttműködés és a kölcsönös megértés uralkodik. Az Ukrajnában működő Oktatási és Tudományos Minisztérium meglátása szerint az új iskolamodell lesz a jövő iskolája.

Az Új Ukrán Iskola reformját több éves tervezés után vezették be, mert lehetetlen volt gyorsan megváltoztatni az Ukrajnában évtizedek óta ápolt oktatási hagyományt. 2018 februárjában a Minisztertanács jóváhagyta az alapfokú oktatás új állami szabványát. A következő lépés az általános középfokú oktatásról szóló új törvény elfogadása, amely részletesebben feltárja a reform által meghatározott változásokat (Az Oktatási és Tudományos Minisztérium honlapja, 2023).

A 2017/2018-as tanév új alapfokú oktatási szabványát Ukrajna-szerte 100 iskolában sikeresen tesztelték. A 2018/2019-es tanévtől kezdve az első osztályosok Ukrajnaszerte e szabvány szerint kezdték meg az oktatást. Az új alapfokú oktatás szabványa előírja, hogy a tanároknak különböző megközelítések szerint kell dolgozniuk, így 2018-2019 között az általános iskolai tanárok nagyszabású átképzése történt meg. Mind a távoktatáson (online tanfolyam az EdEra oktatási platformon), mind a személyes foglalkozásokon résztvevő pedagógusok továbbképzések sorozatán mentek keresztül, ahol speciálisan képzett oktatók megszilárdították a tanítók ismereteit a gyakorlatban, új módszerekkel ruházták fel. A diákok számára kulcsfontosságú változás a tanulási és oktatási tartalmakkal kapcsolatos megközelítéseket érinti. Az Új Ukrán Iskola célja, hogy olyan újjítót állampolgárt oktasson, aki tudja, hogyan kell felelős döntéseket hozni és tiszteletben tartja az emberi jogokat.

A tények és fogalmak memorizálása helyett a diákok kompetenciákat szereznek. Ez a tudás, a készségek, a gondolkodásmódok, az attitűdök, az értékek és más személyes tulajdonságok dinamikus kombinációja, amely meghatározza az ember azon képességét, hogy sikeresen szocializálódjon, szakmai és / vagy további oktatási tevékenységeket folytasson. Ez azt jelenti, hogy kialakul a tudás magja, valamint azok az értékek és készségek, amelyek hasznosak lesznek az ukrán iskolában megszerezhetőek és később hasznosak lesznek az életben is. A diákok által elsajátítandó kompetenciák listáját már az „Oktatásról” szóló törvény is tartalmazza. Létrehozása az Európai Parlament és az Európa Tanács 2006.12.18-i ajánlásainak figyelembevételével jött létre:

- az államnyelv magas szintű ismerete;
- képes kommunikálni anyanyelven (az államtól való eltérés esetén) és idegen nyelveken;
- matematikai kompetencia;
- kompetencia a természettudományok, a műszaki tudományok és a technológia területén;
- Innováció;
- környezetvédelmi kompetencia;
- információs és kommunikációs kompetencia;
- egész életen át tartó tanulás;
- a demokrácia, az igazságosság, az egyenlőség, az emberi jogok, a jólét és az egészséges életmód eszméihez kapcsolódó polgári és szociális kompetenciák, az egyenlő jogok és lehetőségek tudatában;
- kulturális kompetencia;
- vállalkozói készség és pénzügyi műveltség.

Az állami szabványok bővíthetik ezt a listát. Minden kompetencia közös jellemzője az úgynevezett horizontális készségek: megértéssel történő olvasás, a saját véleményének szóbeli és írásbeli kifejezésének képessége, a kritikus és rendszerszintű gondolkodás, a pozíció logikus igazolásának képessége, a kreativitás, a kezdeményezés, az érzelmek konstruktív kezelésének képessége, a kockázatok értékelése, a döntések meghozatala, a problémák megoldása, a más emberekkel való együttműködés képessége.

A kompetenciák megszerzéséhez a diákok a tevékenységi megközelítés szerint tanulnak – vagyis gyakran csinálnak valamit ahelyett, hogy csak ülnének az asztaluknál és hallgatnák a tanárt. A NUS koncepció integrált és projektalapú képzés bevezetését is javasolja. Ez hozzájárul ahhoz, hogy a diákok holisztikus képet kapjanak a világról, mert a jelenségeket különböző tudományok szempontjából tanulmányozzák, és megtanulják megoldani a valós problémákat a különböző tudományágak ismeretei segítségével.

A minisztérium új modellt dolgozott ki a diákok értékelésére az Új Ukrán Iskolán belül. Most az év végi szokásos jelentéskártyák helyett az első osztályos diákok teljesítményigazolást kapnak. A frissített modell egy formatív értékelésen alapul, amely lehetővé teszi következtetések levonását a tanulási folyamatról, és nem csak az eredményt (a hibák számát) és a hallgató előrehaladását is mutatja. A reform nem csak a tanulók életére volt hatással, de nagyban változtatta meg a tanítók munkáját is. A pedagógus az a személy, akire

a reform támaszkodik. Nélküle minden változás lehetetlen lenne, így az új ukrán iskola egyik fő elve egy motivált tanár. Ezt értelmezhetjük úgy is, hogy a szakmai és személyes fejlődésének előmozdítása, valamint társadalmi státuszának növelése a cél.

Az új módon történő tanításhoz a tanárnak cselekvési szabadságot kell kapnia – választania kell a tananyagokat, improvizálnia és kísérleteznie kell. Ezt a szabadságot az új „Oktatásról” szóló törvény biztosítja. Az Oktatási és Tudományos Minisztérium szabványos tanterveket kínál, de bármely tanító kiegészítheti őket, vagy létrehozhatja sajátját. A tanítót az oktatás során csak az állami szabvány korlátozza. Ez a dokumentum felvázolja az eredményeket: mit kell tudniuk és képesnek kell lenniük a diákoknak a tanulás egy bizonyos szakaszának befejezése után. Hogy hogyan lehet elérni ezeket az eredményeket, a tanító maga határozza meg. A pedagógusok anyagi motiválása érdekében pedig a minisztérium bevezette a minősítést. Ez egy önkéntes ellenőrzés, amelynek áthaladása a tanárok számára 20% -os emelést biztosít a hivatalos fizetésben, és mentesül a tanúsítás alól. 2019 elején kísérleti projektet indítottak az általános iskolai tanárok minősítésére, amelyben több mint 800 tanár vett részt Ukrajna egész területéről.

Az új iskolamodell pozitív tulajdonságai mellett sajnos a negatívakat is ki kell emelni. A legfontosabb az oktatás alulfinanszírozottságával kapcsolatos probléma. Végére is, már volt egy példa, amikor 2002-ben 12 éves oktatást vezettek be, majd 2010-ben törölték, mert a kormány nem talált forrásokat az iskola anyagi alapjának teljes biztosítására. Egyszerűen nem volt elég pénz a tankönyvekhez, az új programokhoz, az osztályszervezéshez stb. Az Új ukrán iskolát minden gyereknek 6 éves korban kell elkezdenie. Azonban nem minden gyerek lesz iskolaérett 6 évesen. E mellett olyan kockázat is fennállhat, hogy az új ukrán iskola koncepciója, az új oktatás reformja csak formális végrehajtása lesz. Ez azt jelenti, hogy csak kozmetikai változások lesznek majd, és maga az oktatás minősége nem változik, csak a dokumentációban (Az Oktatási és Tudományos Minisztérium honlapja, 2023).

3. AZ OKTATÁS NEHÉZSÉGEI A 21. SZÁZADBAN

Ebben a fejezetben az oktatás nehézségeivel foglalkozunk, melyek a 21. században számos kihívással járnak. Az oktatási rendszereknek folyamatosan alkalmazkodniuk kell az egyre gyorsabban változó technológiai és gazdasági környezethez, illetve meg kell találniuk azokat az oktatási módszereket, amelyek a legjobban segítik a diákokat a sikeres karrierfelépítésben és a hatékony társadalmi beilleszkedésben. A kérdéskört pedagógus szemszögből is megpróbáljuk vizsgálni.

Az oktatási nehézségek olyan tanulási nehézségek, amelyek befolyásolják azt a folyamatot, mely az oktatás folyamata során és megfelelő tanulmányi eredmények elérése közben adódik. Önmagába foglalja a gyerekek tanulási eredményeinek szintjét az adott oktatási intézményben.

Az oktatás a 21. században számos kihívással szembesül, mint technológiai kihívások, társadalmi kihívások, oktatás nehézsége, finanszírozási kihívások, online oktatás. Technológiai kihívások: Az oktatásban használt technológia gyorsan fejlődik, és az oktatóknak folyamatosan lépést kell tartaniuk a legújabb trendekkel és eszközökkel. Az oktatóknak meg kell tanulniuk, hogyan használják a digitális eszközöket a hatékony tanulás elősegítése érdekében. Társadalmi változások: A társadalom folyamatosan változik, és az oktatásnak alkalmazkodnia kell a változásokhoz. Például, az oktatásnak képesnek kell lennie arra, hogy megfeleljen a változó munkaerő-piaci igényeknek, valamint a kulturális és társadalmi változásoknak is. Oktatók képzése: Az oktatók képzése kulcsfontosságú szerepet játszik az oktatás folyamatában. Az oktatóknak fel kell készülnie arra, hogy megbirkózzon a tanulók sokféleségével és a modern oktatási technikákkal. Finanszírozási kihívások: Az oktatás finanszírozása mindig is problémát jelentett. Az oktatási intézményeknek meg kell találniuk a megfelelő finanszírozási forrásokat a szükséges eszközök és infrastruktúra biztosításához. Tanulók motiválása: A tanulók motiválása meghatározó szerepet játszik az oktatás folyamatának kivitelezésében. Az oktatóknak figyelembe kell vennie a tanulók érdeklődési körét és szükségleteit, és meg kell találniuk azokat a módszereket, amelyek elősegítik a tanulás motiváltságát és hatékonyságát. Online oktatás: Az online oktatás egyre népszerűbbé válik, de számos kihívással szembesül. Az online oktatás előnye, hogy rugalmas és kényelmes, ugyanakkor az oktatóknak és a tanulóknak is meg kell tanulniuk, hogyan használják az online eszközöket hatékonyan, és hogyan tartják fenn a motivációt és az interakciót az online környezetben.

3.1 Covid-19 hatása az oktatásra, a pedagógusok szemszögéből

Az COVID-19 világjárvány hatása jelentős volt az oktatási rendszerekre világszerte, és a pedagógusoknak is számos kihívással kellett szembenéznük. Az alábbiakban összefoglaljuk, hogy milyen hatások érintették a pedagógusokat a COVID-19 okozta oktatási változások miatt:

Rugalmasság: A pedagógusoknak gyorsan kellett alkalmazkodniuk az új helyzethez, és az online oktatási formákra való átálláshoz. Sok pedagógusnak meg kellett tanulnia az új digitális eszközöket és alkalmazásokat, hogy képesek legyenek tananyagokat átadni az online térben.

Technológiai kihívások: Az online oktatás során a technológiai problémák gyakoriak voltak, amelyek az órák hatékonyságát és minőségét is befolyásolták. A pedagógusoknak szükségük volt arra, hogy megoldják a technikai problémákat, és biztosítsák, hogy az online tanulás folyamata gördülékeny és hatékony legyen.

Tanulók figyelmének megtartása: Az online oktatás során a tanulók figyelmének megtartása nehéz feladat volt a pedagógusok számára. Az online oktatás során a tanulók könnyebben zavaró tényezőknek vannak kitéve, mint például a családtagok vagy más környezeti hatások. A pedagógusoknak ki kellett találniuk, hogyan lehet megtartani a tanulók figyelmét és motivációját az online oktatás során.

Kommunikáció és kapcsolattartás: Az online oktatás során a tanulók és a pedagógusok közötti kommunikáció és kapcsolattartás kulcsfontosságú volt. A pedagógusoknak biztosítaniuk kellett, hogy a tanulók érthetően érkezzenek meg az üzeneteik, és meg kellett találniuk a megfelelő kommunikációs eszközöket, amelyek lehetővé teszik a hatékony interakciót a tanulókkal.

Stressz és terhelés: Az online oktatás során a pedagógusoknak sokkal több feladatuk volt, mint az előző hagyományos oktatási rendszerben. Az online oktatás sokkal több előkészületet, tervezést és szervezést igényelt a pedagógusoktól, és gyakran olyan feladatokat kellett végezniük, mint a tanulók értékelése és visszajelzése az online tanulás folyamata közben.

A világjárvány idején különösen fontos az oktatási folyamat biztonságos feltételeinek megszervezése. A 2020 júliusában létrehozott adaptív karantén szabályai szerint Ukrajna régióit „zöld”, „sárga”, „narancssárga” és „piros” zónákra osztották. A „sárga” és a „narancssárga” zónában az egyes iskolákat és osztályokat, ahol a Covid-19 gyanúja vagy megerősítése történt, távoktatásra helyezték át. A „narancssárga” zónákban felsőoktatási

intézményekben csak akkor lehetett tanulni, ha a csoportban legfeljebb 20 ember volt. A „vörös zónákban” lévő régiókban minden oktatási intézményt távoktatásra vittek át.

A 2020/2021-es tanév során Ukrajna minden régiójában megváltozott a járványügyi helyzet. Az iskolák folyamatosan áttértek a vegyes oktatásról a távoktatásra és fordítva. Az egyetemek többnyire a távoktatáson maradtak, de egyes esetekben vegyes is voltak. A 2021/2022-es új tanév kezdetén fontos volt figyelmet fordítani az oktatási folyamat biztonságos feltételeinek betartására.

Az egyik fontos dolog az iskolai biztonságos hely kialakításában az egyéni védőeszközök használata. Az Oktatási és Tudományos Minisztérium hangsúlyozta a helyi hatóságok felelősségét, hogy védőmaszkokkal és antiszeptikumokkal lássák el az iskolákat. Ezzel kapcsolatosan megannyi probléma merült fel. Először is, az oktatási támogatás maradványai nem egyenletesen oszlanak el a közösségek között, így nem mindegyik képes egyformán kielégíteni az egyéni védőeszközök iránti igényeket. Ezenkívül a koronavírus-alapból még nem különítettek el pénzt oktatásra. Ehelyett más fontos oktatási és tudományos kiadási tételekből vettek el pénzt fertőtlenítőszerrel való ellátásra. A kormány döntése az egyéni védőeszközök megvásárlásának lehetőségéről az oktatási támogatás rovására csak novemberben történt - két hónappal a képzés megkezdése után.

A világjárvány biztonságos oktatási folyamatának másik fontos eleme az oltás. Ukrajnában 2020 elején kidolgozták a „COVID-19 akut légzőszervi megbetegedés elleni vakcina bevezetésének ütemtervét”, amely szerint a pedagógusok, oktatók és nem pedagógiai dolgozók vakcinázását a harmadik szakaszban tervezték. 2021 áprilisában elkezdték oltani a pedagógusokat saját szabad akaratukból, részt véve az EIT-ben, a Sinovac Biotech által gyártott CoronaVac COVID-19 elleni vakcinával.

Májusban létrejött egy algoritmus a pedagógusok és oktatók oltására, amelyet az Oktatási és Tudományos Minisztérium levélben küldött ki az oktatási és felsőoktatási intézmények osztályainak. Ezt követően megkezdődött az iskolai és egyetemi dolgozók vakcinázásának folyamata. Augusztusig az oktatási és tudományügyi miniszter szerint a pedagógusok mindössze 35%-a kapta meg a védőoltást. Ugyanakkor a 2021. július 28-i kormányrendelet jóváhagyta, hogy az oktatási intézmények normál üzemmódban történő munkája csak akkor lehetséges, ha a beoltott pedagógiai és nem pedagógiai személyzet 80% -a rendelkezésre áll.

A pedagógusok alacsony átoltottságának egyik oka a hivatalos forrásokról szóló széles körű tájékoztató kampány hiánya. Jelenleg csak az Egészségügyi Minisztérium, a PHC (Közegészségügyi Központ) és az UNICEF által kidolgozott, a pedagógusok számára készült

kézikönyv létezik, amelyet júniusban tettek közzé – másfél hónappal azután, hogy a pedagógusok már beoltották magukat. Ezenkívül nem használtak széles körű tájékoztatásra szolgáló eszközöket. Jelenleg nincs adat arról sem, hogy az oktatási intézmény típusától függően hány munkavállalót oltottak be a vakcina első és második adagjával. Az egyetemeken a biztonságos oktatás megszervezése érdekében logikus lenne nemcsak a munkavállalókat, hanem a diákokat is vakcinázni, akik között kiskorúak vannak.

Jelenleg azonban Ukrajnában 12 évesnél fiatalabb gyermekeket csak bizonyos esetekben lehet beoltani, amelyek vagy a betegség magas kockázatával, a COVID-19 súlyos következményeivel vagy külföldre utazással kapcsolatosak. Az oktatási folyamat résztvevőinek mentális egészsége ingadozó, olykor-olykor már instabillá vált. A külföldi tanulmányok bizonyítják, hogy az oktatási folyamat résztvevőinek mentális egészsége a távoktatás miatt romlott. Különösen az elszigeteltség miatt a felmérések szerint a diákok hajlamosak stresszt, szorongást, szomorúságot, magány érzését, a hangulat romlását tapasztalni. Ez az oktatási folyamat romlásához vezet a távoktatás körülményei között: a motiváció elvesztése és a koncentráció összetettsége. Egyes ukrán egyetemek felméréseket is végeztek a távoktatás során a diákok pszichológiai állapotára gyakorolt hatásáról. A távoktatás miatt romló mentális egészség a tanároknál, diákoknál, kiegészítő személyzetnél is előfordulhat. Különösen a távoktatási formához való alkalmazkodás vezet a stressz szintjének növekedéséhez és a túlórákhoz. Az idősebb pedagógusok, valamint a saját gyermekkel rendelkezők jobban ki vannak téve a romló mentális egészségnek (<https://covid19.gov.ua/>)

Ezen kívül a mentális egészség romolhat az oktatási folyamat azon résztvevői körében, akik átestek a COVID-19-en. Tanulmányok azt mutatják, hogy a betegség következményei lehetnek depresszió, álmatlanság és fokozott szorongás (<https://covid19.gov.ua/>). A gyermekek és a felnőttek a gyógyulás után egy ideig memóriazavarral, koncentrációs nehézséggel, fejfájással járhatnak, ami bonyolíthatja a tanulási folyamatot.

3.2. Oktatás a háború idején

Az Ukrajnában folyó fegyveres konfliktusok, jelentős kihívást jelentenek az oktatási rendszer számára. Az oktatás folytatása és biztosítása azonban továbbra is az ukrán kormány prioritása. A konfliktusok idején az oktatási intézmények néha kénytelenek bezárni, és az oktatás online vagy távoktatás formájában folytatódik. Az iskolákban és az egyetemeken biztonsági intézkedéseket vezetnek be a diákok és az oktatók védelmére, például bunkerek építésével és a rendőrség jelenlétének biztosításával. Az oktatási rendszernek azonban sok más kihívással

is szembe kell néznie a konfliktusok idején, például az infrastruktúra megszakadásával, a tanárok és diákok elmozdulásával vagy menekülésével, valamint a finanszírozás hiányával. Az ukrán kormány azonban továbbra is igyekszik fenntartani az oktatási rendszer működőképességét, és segíteni a tanárokat és diákokat a nehézségek átvészelésében, például különböző támogatási programok, tananyagok és online oktatási platformok bevezetésével.

2022 június végén Serhiy Shkarlet oktatási és tudományos miniszter kijelentette, hogy azoknak az iskoláknak a tanárainak, ahol újraindul az offline tanulás, vissza kell térniük a munkahelyükre a képzés megkezdése előtt. Ha az iskola távolról működik, a tanár külföldről is taníthat, és fizetést is kaphat. 2022 júliusában 22 000 ukrán tanár tartózkodott külföldön. Ez a szám augusztusban sem változott. Szerhij Gorbacsov oktatási ombudsman szerint nem lesz tanárhiány, mert sok gyerek is elment. A külföldön tartózkodó tanárok pedig online dolgozhatnak, vagy külföldön működő ukrán iskolákban taníthatják a gyerekeket. A háborús körülmények között végzett távoktatás jelentősen eltér a koronavírus okozta karantén időszakában zajló távoktatástól. Azokon a területeken, ahol aktív harcok dúlnak, az oktatási folyamat minden résztvevője túlzott pszichológiai stresszt tapasztal.

A háborúval szemben az oktatás az egyik legsebezhetőbb iparág. A katonai konfliktus az iskolák, könyvtárak, laboratóriumok megsemmisítéséhez, az információhoz való hozzáférés korlátozásához és a tanári személyzet szétszóródásához vezethet. Ilyen körülmények között a vegyes tanulás hatékony eszköz lehet a minőségi oktatás biztosításához. A vegyes oktatás különböző formáit egész Ukrajna szerte alkalmazzák. A vegyes tanulás olyan tanítási módszer, amely ötvözi az információs technológia segítségével történő tanulás hagyományos formáit. Ez a módszer feltételezi, hogy a diákok az anyag egy részét önállóan tanulmányozzák elektronikus tankönyvek, videó előadások, interaktív feladatok segítségével, majd ezt követően találkoznak a tanárral az osztályteremben, hogy megvitassák az anyagot és megoldják a gyakorlati problémákat. A vegyes tanulás fő előnyei: Hozzáférhetőség: A vegyes tanulás lehetővé teszi a diákok számára, hogy bármikor és a számukra megfelelő helyen tanulmányozzák az anyagot. Hatékonyság: A vegyes tanulás lehetővé teszi a diákok számára, hogy saját tempójukban és kényelmi szintjükön tanulják meg az anyagot. Interakció: A vegyes tanulás kapcsolatot teremt a diákok és a tanárok között, és ösztönzi a diákok közötti anyagi vitát és együttműködést. Nehézség: a vegyes tanulás lehetővé teszi a tanulás különböző formáinak kombinálását.

Hogy milyen módon valósuljon meg a vegyes oktatás, néhány modellt vizsgáljunk meg:

- a teljes munkaidős forma és a távolsági forma kombinációja;

- az oktatás különböző formáinak kombinációja ugyanazon osztályon belül (nappali tagozatos alapfokú oktatás távoktatási technológiákat alkalmazva és különböző formák elektronikus forrásokkal, online tanfolyamokkal stb.);
- az önálló tanulás és az osztálytermi munka kombinációja;
- a fő oktatási tartalom (tankönyvek és oktatási anyagok) összekeverése külső anyagokkal (elektronikus források).

Ukrajnában a legnépszerűbb a teljes munkaidős és a távoli formák kombinálásának gyakorlata. Vagyis csoportokra bontva, felváltva a tanulók az iskola területén tartózkodva sajátítják el az anyagot. Minden osztály részesül tantermi oktatásban és online oktatásban is. A vegyes oktatás bevezetése hosszás és fáradalmas dokumentációt igényel a vezetőség részéről. Hogyan is valósulhat meg a vegyes oktatás, vizsgáljuk meg a lépéseket:

1. *Felmérés készítése*

A szülők és a tanárok körében végzett felmérés eredményei segítenek az adminisztrációnak abban, hogy világosabban megértse az oktatás formájával és formájával, elvárásaival, óvintézkedéseivel és az oktatási folyamat résztvevőinek lehetőségeivel kapcsolatos kívánságokat. Egy ilyen felmérés során érdemes minden lehetséges lehetőséget felajánlani (nappali tagozatos oktatás, teljes munkaidős távolsági technológiák használata (vegyes), távolság, családi (otthoni) forma, külső tanulmányok).

2. *Az oktatás új formáinak felfedezése*

Ha szükség van olyan új oktatási formák megnyitására, amelyekre az iskola korábban nem működött, ezt a döntést a pedagógiai tanácsnak kell meghoznia. A döntést jelenteni kell az oktatási vezetésnek, és közzé kell tenni az iskola honlapján is.

FONTOS: Az iskola maga dönthet arról, hogy milyen oktatási formákkal szervezi meg az oktatási folyamatot. Bizonyos esetekben az oktatási vezetőség azonosíthatja azokat a kulcsfontosságú iskolákat, amelyek távoktatási formát kínálnak.

3. *Új típusú osztályok létrehozása*

Ha az iskolában elegendő szülő fejezte ki vágyát, hogy gyermekeik távolról tanuljanak, az iskola váltogathatja a diákokat az osztályok között, és megnyithat egy távoli osztálytermet. A szabályozási dokumentumok szerint egy ilyen osztály öt vagy több diák számára nyitható meg.

Ez lehetővé teszi az ilyen osztályokban dolgozó tanárok munkaterhelésének megtervezését a távoktatás normáinak megfelelően. A többi képzési órát aszinkron üzemmódban tervezik dolgozni.

4. *Az egyéni oktatási forma megszervezése*

Ha a kevés szülő által kifejezett, távolról történő tanulás iránti vágy, az iskola az egyéni oktatási pályákon képzést kínálhat, ahogyan azt a fent említett oktatási intézmények teszik.

A diákok csatlakozhatnak az online platformokon (Zoom, Google Meet stb.) keresztül személyesen tanított órákhoz, és elvégezhetik a tanár által kínált feladatokat. Ez a tanulási formátum leginkább a gazdagított virtuális környezet modelljéhez hasonlít. Hivatalosan a diákok személyesen tanulnak egyéni oktatási pályán.

5. *Alcsoportok létrehozása az oktatási idő alatt*

A gyakorlat azt mutatja, hogy az ukrán iskolák leggyakrabban a rotációs modellt használják a fő vagy a vegyes tanulás egyik összetevőjeként. Ebben az esetben fontos, hogy a pedagógiai kollektíva együtt válassza ki, hogyan történik a diákok rotációja az iskolában. Ebben a folyamatban először is figyelembe kell venni a menedék kapacitását és a személyesen tanuló diákok teljes számát.

6. *A pedagógusok terhelésének megoszlása*

A vegyes tanulás során a vezetőnek figyelembe kell vennie, hogy minden tanár mind a teljes munkaidős, mind a távoktatásban fog dolgozni. Olyan körülmények között, amikor a különböző osztályokat különböző formátumokban tanítják, a tanárnak a nap folyamán különböző formátumokban kell dolgoznia. Ez meglehetősen nehéz, és ki kell igazítani. Ezért, ha lehetséges, érdemes figyelembe venni az oktatás különböző formáit és a diákok részvételének sorrendjét a tanárok munkaterhelésének elosztása során. Szükséges továbbá a maximális órák elosztása az osztályokban, amelyeket egy idő alatt ugyanabban a formátumban tanítanak.

7. *Házi feladat ütemezése*

A vegyes tanulás órarendjének létrehozása nem egyenlő a személyes tanulás ütemtervének létrehozásával. Fontos szempont egyike a teljes munkaidős és a távoktatás kombinációja. Ha az iskola a rotációs modellt használja főként, és a diákok személyesen, ciklikusan, egy bizonyos módban tanulnak, akkor az ütemterv stabil lehet, és a menetrendben szereplő tanulmányi formátumot színek vagy más jelek jelezhetik. Ha minden héten különböző osztályokat tanítanak személyesen, célszerű dinamikus jeleket alkalmazni az ütemtervben. Például színes matricák papíralapú ütemezésben és elektronikus menetrendben minden héten jelölje meg az ilyen osztályokat színekkel.

Ha az iskolának bonyolultabb modellje van, például az órák egy részét folyamatosan teljes munkaidős módban tartják, és a diákok két műszakban tanulnak, akkor minden egyes al-műszak és minden oktatási forma esetében külön ütemterv lehet. Ugyanakkor közös ütemezés hozható létre színes jelekkel.

A leckék ütemezésének távoli kidolgozásakor lehetőség van a leckék külön szinkron és aszinkron részeinek megtervezésére is. Ha ilyen elosztás nem következik be, fontos hangsúlyozni a tanárok számára, hogy a szinkron online órák időtartama nem haladhatja meg az egészségügyi előírások által megállapított normákat. Ez azt jelenti, hogy a tanár a lecke egy részét szinkronban végzi, és az idő hátralévő részében megszervezi a diákok aszinkron munkáját. A vegyes tanulás hatékony tanulási módszer a háborúval szemben, mivel lehetővé teszi a minőségi oktatáshoz való hozzáférést a konfliktussal kapcsolatban felmerülő nehézségek ellenére. hivatkozás

3.3. Pályaelhagyás a pedagógusok körében

Az oktatás a háború ideje alatt Ukrajnában rendkívül nehéz és kihívást jelentő helyzetben van. Az ország keleti részén, ahol a konfliktus leginkább kibontakozott, számos oktatási intézmény sérült vagy teljesen megsemmisült. A háború alatt a diákoknak gyakran kellett otthon maradniuk az iskolából vagy főiskolából, mert a katonai műveletek miatt nem volt biztonságos az iskolába járni. Azok a diákok, akik mégis el tudtak jutni az iskolába, gyakran szembesültek nehézségekkel, például az elavult tantervekkel és a pedagógusok hiányával. A háború és az ország instabilitása miatt a pedagógusok jelentős része elhagyta Ukrajnát, hogy biztonságosabb helyeken dolgozzon. Azok a pedagógusok, akik maradtak, gyakran nem kaptak fizetést, és a tanórák előkészítése és megtartása rendkívül nehéz volt az áramszünetek és az üzemanyaghány miatt. Az oktatási rendszer összeomlása komoly hatással volt az ország gazdaságára és a társadalom egészére. Az iskolák és az egyetemek bezárása, valamint a diákok tanulásának akadályozása hosszú távú hatást gyakorolhat a gazdasági és társadalmi fejlődésre. A háború után az oktatási rendszer helyreállítása kulcsfontosságú lesz Ukrajna jövője szempontjából. hivatkozás

Az oroszországi invázió kezdetével az ukrán iskolások jelentős része külföldön találta magát. Valaki biztonsági okokból más országban marad, valaki azt hiszi, hogy a külföldi oktatás jobb kilátásokat nyit a jövőben, valakinek a szülei félnek a gazdasági válságtól és attól, hogy állás nélkül maradnak Ukrajnában. Az oktatásirányítási szervek tájékoztatása szerint jelenleg 671 ezer iskolás tartózkodik külföldön, körülbelül 70 ezren változtattak lakóhelyet és iratkoztak be iskolába Ukrajna más régióiban. 24 000 tanár van külföldön.

Jurij Kononenko, az Oktatási és Kulturális Minisztérium általános közép fokú és óvodai oktatási osztályának vezetője szerint ezek nagy számok, mert idén összesen csaknem 4 millió 200 ezer iskolás volt Ukrajnában. Az iskoláskorú gyermekek tömeges külföldre távozása

ugyanakkor nem lehet ok a pedagógusok létszámcsökkentésére. A pedagógusok számára a pályaelhagyás egy komoly probléma, amely számos különböző okból adódhat. Az okok közé tartozhatnak a fizetési problémák, a munka nehézségei, a munka/létszám arányának romlása, a rosszul működő iskolai rendszerek, az időhiány és a családi okok. A pedagógusok fizetése általában alacsonyabb, mint a hasonló képzettségű munkavállalóké. Ez az alacsonyabb fizetési szint azonban nem tükrözi a pedagógusok munkájának jelentőségét és értékét a társadalom számára. A rosszul működő iskolai rendszerek és a nagyobb osztálylétszámok miatt a pedagógusok nagyobb munkaterhelést kapnak, ami fokozza az elhagyási kockázatot. Az időhiány szintén nagy probléma a pedagógusok számára, különösen azok számára, akik családi életet is élnek. A pedagógusok gyakran túl sok időt töltenek a munkahelyükön, ami az otthoni életükre káros hatással lehet, ami szintén hozzájárulhat a pályaelhagyáshoz. Az oktatási rendszerben végzett változtatások, valamint a támogatás hiánya szintén hozzájárulhatnak a pedagógusok elhagyásához. Az olyan rendszerek, amelyek nem támogatják a pedagógusok fejlődését és növekedését, vagy amelyek nem támogatják a pedagógusok munkájának javítását, csökkenthetik a pedagógusok motivációját és elégedettségét, ami növeli az elhagyási arányt. Az oktatás és a pedagógia kulcsfontosságú terület az emberek életében. A pedagógusok elhagyása nem csak az egyénre, hanem a társadalomra is hatással van. Ezért fontos, hogy a kormányzat és az oktatási intézmények megtegyék a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy megakadályozzák a pedagógusok elhagyását, és támogassák a pedagógusokat, hogy hosszú távon elkötelezzék magukat az oktatás területén (Ingersoll, R. 2001).

A pedagógusok között a pályaelhagyás nem ritka jelenség. Ennek hátterében több ok is állhat. Az egyik leggyakoribb ok az alacsony bérezés. A pedagógusok gyakran alulértékeltnek érzik magukat, és úgy érzik, hogy nem kapják meg az általuk végzett munkáért járó megfelelő anyagi ellenszolgáltatást. Emellett a túlterheltség, a stressz és a munka-értelem hiánya is szerepet játszhat a pedagógusok elhagyásában. A pedagógusok karrierje során sok kihívással kell szembenézniük, például a diákok tanulási nehézségeivel, a szülői elvárásokkal és a politikai vagy gazdasági változásokkal. Ezek a kihívások gyakran nyomást helyeznek a pedagógusokra, és számos szakember úgy érzi, hogy nem képesek megfelelően teljesíteni a feladataikat. Az oktatási rendszerben tapasztalható változások is okozhatják a pedagógusok elhagyását. Az új oktatási irányelvek, az új technológiák bevezetése és a kormányzati politikák változása gyakran kihívásokat jelentenek a pedagógusok számára, és számos szakember nem tud megbirkózni ezekkel a változásokkal.

Az oktatási rendszerben dolgozó pedagógusok pályaelhagyása komoly problémát jelenthet az oktatási intézmények számára, mivel a pedagógusok számának csökkenése növeli a diák/pedagógus arányt és rontja a tanulási eredményeket. Az oktatási intézményeknek különösen fontos, hogy megtalálják azokat az eszközöket és megoldásokat, amelyek segítségével megtarthatják a tapasztalt és elkötelezett pedagógusokat. Az oktatás területe kulcsfontosságú Ukrajna jövőjének szempontjából, és a pedagógusok fontos szerepet játszanak az ország oktatási rendszerének működtetésében. Ezért fontos, hogy az ukrán kormányzat és az oktatási intézmények megtegyék a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy támogassák a pedagógusokat, és megakadályozzák az elhagyási arány növekedését. Ez magában foglalhatja a pedagógusok fizetésemelését, az oktatási rendszer támogatásának növelését, a pedagógusok továbbképzésének és karrierfejlődési lehetőségeinek növelését.

A pályaelhagyás okainak elemzésekor elsőként a társadalmi-demográfiai tényezőket vizsgálhatjuk, azaz az életkor, a pályán eltöltött idő és a nem kérdéseit. A kutatások azt bizonyítják, hogy az életkornak együttes hatása lehet a pályára lépéssel a pedagóguspálya elhagyására. (Sass, 2012) Egyes kutatók szerint a későn (40 éves kor felett) pályát kezdők kevésbé lesznek pályaelhagyók, mint fiatalabb pedagógustársaik (Hancock, 2008), ezt azonban részben az alacsonyabb bérekkel hozzák kapcsolatba, hiszen a fiatalon pályát kezdők szembesülhetnek azzal, hogy más foglalkozásokon magasabb kezdő bér is elérhető. A 40-50 év feletti korosztályt tekintik e vizsgálatok stabilnak, míg az 50 év felettieknél ismét növekszik a pályaelhagyás. A pedagógus életpálya bevezetése ellenére is egy középiskolai kezdő tanár bére és egy mérnök kezdőbére jelentős távolságot mutat.

3.4. Pedagógushiány Kárpátalján

A pedagógushiány Kárpátalján komoly probléma, amely számos okra vezethető vissza. Az egyik kiváltó ok lehet a bérek alacsonysága. A pedagógusok bére Kárpátalján általában alacsonyabb, mint az ország más részein, ami miatt sok pedagógus kénytelen más munkát vállalni a megélhetése érdekében. Emellett a kisebb településeken az infrastruktúra hiánya és a szolgáltatások hiánya miatt nehéz vonzóvá tenni a pedagógusi állásokat. Sok pedagógus inkább választ más munkát, amely jobban megfelel a számára. A demográfiai változások is hozzájárulnak a pedagógushiányhoz Kárpátalján, mivel a fiatalok egyre kevésbé érdeklődnek a pedagógusi pálya iránt. Sokan úgy vélik, hogy más szakmákban jobb lehetőségeik vannak (Bács-Bán, 2019).

Az oktatási intézményekben dolgozó pedagógusok számának csökkenése azonban komoly következményekkel járhat a tanulási eredményekre és a diákok fejlődésére. Az oktatási intézményeknek különösen fontos, hogy megtalálják azokat az eszközöket és megoldásokat, amelyek segítségével növelhetik a pedagógusi állások vonzerejét, és megtarthatják a tapasztalt és elkötelezett pedagógusokat. Ezért fontos, hogy a kormányzat és az oktatási intézmények nagyobb hangsúlyt fektessenek a pedagógusok bérezésére, az infrastruktúra javítására és a fiataloknak a pedagógusi pálya vonzóbbá tételére.

Kárpátalján az összesített adatok szerint, 102 magyar- vagy részben magyar tannyelvű iskola. 2022 szeptemberében megkezdődött az új tanévről, ugyanakkor a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolákból pedagógushiányról szóló hírek érkeztek.

A háború sújtotta Ukrajnában nem minden tanintézményben kezdhették meg hagyományosan a tanévet. Szeptember elsejétől csak ott indulhatott jelenléti oktatás, ahol megfelelő óvóhelyet is kialakítottak. Kárpátalján a legtöbb iskolának sikerült leküzdenie ezt az akadályt, ám jelentősen megfogyatkozott a tanulók száma. Ugyanakkor 2500 belső ukrajnai áttelepült gyermek Kárpátalja oktatási intézményeit gyarapítja (Infostar, 2022)

Kárpátalja 1253 oktatási intézményében mintegy 300 ezer diák kezdte meg az idei tanévet, számolt be a megyei oktatási osztály vezetője. Marjana Maruszinec tájékoztatása szerint nem mindegyik oktatási intézményben sikerült megoldani az óvóhelyek kialakítását, ám közel 800 létesítményben zavartalanul indulhatott a tanítás. Az iskolákban és óvodákban elhelyezett belső menekültek nagy részének már sikerült szállást találni, de még így is mintegy 4000 ideiglenesen áttelepült személy tartózkodik ilyen közintézményekben. Többségüket már nem működő vagy az óvóhely hiánya miatt távoktatásra kényszerített tanintézetekbe helyezték el. Kárpátalján a 102 magyar tannyelvű intézményből 81 rendelkezik engedélyezett óvóhellyel. A Beregszászi kistérségben 5665 tanuló kezdte meg a 2022/2023-as tanévet, közülük több mint 500-an még külföldön tartózkodnak, tudatta a beregszászi oktatási osztály vezetője. Babják Edit hozzátette, a tavalyi évhez viszonyítva az idén 481 diákkal kevesebben ülnek be az iskolapadokba. Az első osztályokba 412 gyerek jelentkezett, ami 166-tal kevesebb, mint tavaly. Az elsősök között 30 menekült is van, összesen viszont 175 belső ukrajnai tanuló iratkozott be a Beregszászi kistérség iskoláiba (Infostar, 2022).

Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke egy újságnak adott interjúban megjegyezte, jelenleg 44 magyar intézményben összesen 77 tanítóra és tanárra lenne szükségük. Szerhij Skarlet ukrán oktatási miniszter szerint azonban nincs pedagógushiány Ukrajnában. Annak ellenére sem, hogy nagyjából 20 ezer tanár hagyta el az

országot. A diákok közül több mint 600 ezren távoztak külföldre. A szaktárca adatai szerint viszont 2022 augusztus elejéig 30 ezer iskoláskorú gyerek tért vissza Ukrajnába.

Az oktatási miniszter tájékoztatása szerint jelenleg 1300 iskola az oroszok által megszállt területen van. A háború következtében 2400 tanintézmény rongálódott meg, 269 pedig teljesen megsemmisült (Infostar, 2022).

Sajnos 2022-ben is továbbra is fennállt a pedagógushiány Kárpátalján. Az oktatási intézményekben folyó oktatás minősége és hatékonysága azonban függ a pedagógusok minőségétől és számától. Az utóbbi években a pedagógusok elvándorlása és az alacsony bérek miatt Kárpátalján is nehézségekkel kell szembenézniük az oktatási intézményeknek. A Kárpátalján működő iskolákban és óvodákban továbbra is hiányoznak a szakképzett pedagógusok. A pedagógusok elvándorlása és a kevésbé vonzó bérek miatt az oktatási intézmények nehézségekkel küzdenek a munkaerő megtartása és az új pedagógusok toborzása terén. Az oktatási intézményeknek az is nehézséget okoz, hogy az állami támogatások és a források korlátozottak, ami megnehezíti a pedagógusok bérezését és a munkakörülmények javítását. Ezek a problémák nem csak Kárpátalján jellemzőek, hanem más régiókban is, ahol hasonló oktatási kihívásokkal kell szembenézni. Az oktatási intézményeknek ezért az oktatási rendszer és a pedagógusok bérezése javítására kell törekedniük, hogy vonzóbbá tegyék a pedagógusi foglalkozást és vonzóbbá tegyék az oktatási intézményeket a szakképzett pedagógusok számára. Ezen felül szükséges a fiatalokat is vonzóbbá tenni a pedagógusi pályán, például további támogatásokkal és ösztöndíjakkal.

4. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS KONCEPCIÓJA

Ebben a fejezetben ismertetjük empirikus kutatásunk körülményeit, kutatásunk fő célját, kutatási kérdéseinket és hipotéziseinket. Részletesen bemutatjuk a mérőeszközünket és a vizsgált célcsoportot.

4.1. A kutatás fő célja, kutatási kérdések és hipotézisek

Jelen munkában a kárpátaljai magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusok pályafutását és jövőterveit kutattuk. A kutatás során feltérképeztük a jelenleg oktató tanítók társadalmi háttérét, feltártuk a szakmai pályafutásukat, szakmai elégedettségüket, megvizsgáltuk, a gyakorló pedagógusok mennyire látják hatékonynak az Új Ukrán Iskola nevű reformot, továbbá, hogy mennyire jellemző a pályaelhagyás, s a kialakult háborús helyzet mennyire befolyásolja a pedagógusok terveit a szakmájukban a jövőre nézve.

A kutatás folyamán ezekre a kérdésekre kerestem a válaszokat:

Neveléstudományi szempontból fontosnak tartottuk megvizsgálni, hogy milyen társadalmi háttérrel rendelkeznek a vizsgált pedagógusok, hol szerezték tanítói képesítésüket? Dolgozatunkban arra is választ kerestünk, hogy az elmúlt időszakban tapasztalt kihívások, úgy mint a Covid19 világjárvány és az orosz–ukrán háború hogyan hatott a kárpátaljai tanítók pedagógusi munkájára. Vizsgálandó továbbá, hogy a jelenleg Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban dolgozó pedagógusok milyen jövőtervekkel rendelkeznek, tervezik-e az elvándorlást vagy Kárpátalján szeretnének maradni. Amennyiben a kivándorlás mellett döntenek, melyek azok a toló tényezők, amelyek a munkahely, esetleg a pálya és a szülőföld elhagyására sarkallja őket. Mivel a kárpátaljai és az ukrajnai oktatási rendszer is jelentős átalakuláson megy keresztül, azt is fontosnak tartottuk feltérképezni, hogy a gyakorló pedagógusok miként vélekednek az Új Ukrán Iskola nevet viselő nagyszabású oktatási reformról.

Az alábbiakban a kutatási kérdésekre megfogalmazott hipotetikus válaszokat ismertetjük.

H1: Mivel a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a tanítóképzés már több mint negyedszázados múlttal rendelkezik, feltételezzük, hogy a kárpátaljai pedagógusutánpótlásban jelentős szerepet játszik a Rákóczi-főiskola.

H2: Az utóbbi időben tapasztalt kihívások negatívan hatottak a pedagógusok munkájára és az oktatási folyamatra.

H3: A gyakorló pedagógusok a bizonytalan jövőkép miatt fontolgatják az elvándorlást.

H4: A kárpátaljai tanítók az alsó tagozatban bevezetett reformokról pozitívan vélekednek.

4.2. A kutatás módszere

Kutatásunk módszere a kvantitatív kutatás. Hólabda módszerrel gyűjtöttük a gyakorló pedagógusokat. A saját ismeretségi körömből indultunk ki és a kérésre javasoltak több kollégát, akikkel szintén kitöltöttük a kérdőívet. Ennek nyomán 86 pedagógust sikerült megkérdezni. A kitöltés önkéntes volt és anonim, azonban voltak, akik elutasították a válaszadást. Bár a kutatás nem reprezentatív, törekedtünk arra, hogy minden olyan járásból legyenek pedagógusok, ahol jelen van a magyar tannyelvű oktatás. Célszerűnek tartottuk közösségi platformon is elérhetővé tenni a kérdőívet. A beérkező válaszok alapján a kitöltés aktív időintervalluma 2022. november 8. és 2023. május 5. között volt. A beérkező adatok elemzéséhez SPSS statisztikai elemzőprogramot alkalmaztunk.

4.3. A kutatás mérőeszköze

A hipotézisek felállítását követően, arra az elhatározásra jutottunk, hogy kutatáshoz kérdőívet készítünk, amelyhez a Google Űrlapot használtunk segítségül. A vizsgálat középpontjában a Kárpátalján élő és dolgozó pedagógusok álltak, tevékenységüket kutattuk és vizsgáltuk mintegy 51 kérdés segítségével. A kérdőív részben saját fejlesztésű, részben más kutatásokból adaptált kérdéseket tartalmaz.

A pedagógusok társadalmi háttérének vizsgálatához rákérdeztünk a nemre, korra, anyagi helyzetre, nemzetiségükre, tartózkodási helyükre, hol szerezték tanítói képesítésüket. A szakmai életút vizsgálatánál rákérdeztünk, hogy mióta vannak a pályán, melyik iskolában dolgoznak, mi a beosztásuk, végeznek-e tehetséggondozást, milyen besorolással rendelkeznek, mennyi ideje dolgozik az adott iskolában, mennyire elégedett munkájával. A Covid és a háború hatásának vizsgálatánál rákérdeztünk a távoktatás negatív és pozitív hatására, a tanulók aktivitására a távoktatás során, esetleges kitelepedési szándékukra is. A jövőtervek vizsgálata érdekében megkérdeztük tervez-e elvándorlást vagy kitelepedést, vannak-e már előre megtett lépések új munkavállalás kapcsán. Az új ukrán iskoláról alkotott kérdéseket az alábbi kérdésekkel vizsgáltuk: elégedettek-e a pedagógusok a tanulók aktivitásával, okoznak-e nehézséget a reformjai és az új módszerek.

5. KÁRPÁTALJA MAGYAR TANNYELVŰ ISKOLÁIBAN OKTATÓ ALSÓ TAGOZATOS PEDAGÓGUSOK TÁRSADALMI HÁTTERÉNEK, PÁLYAFUTÁSÁNAK FELMÉRÉSE, KARRIERVIZSGÁLATA

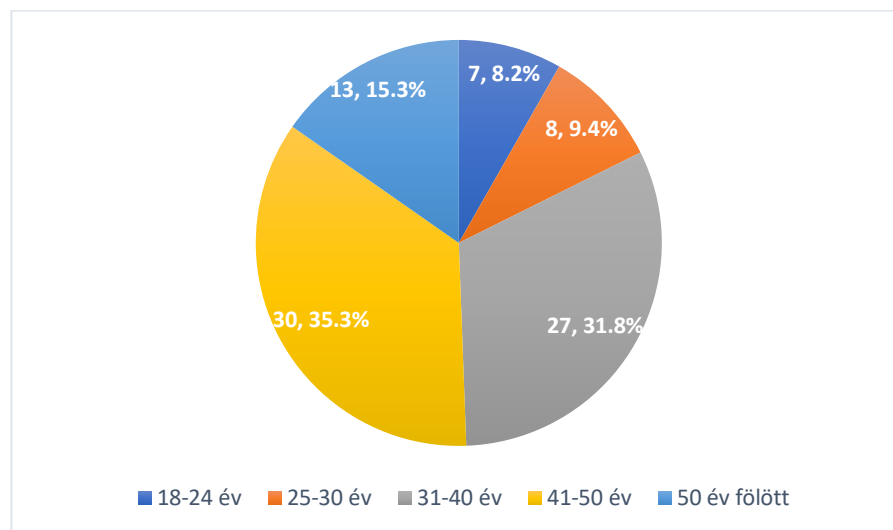
Jelen fejezet kutatási eredményeinket tartalmazza. Sor kerül az ismertetett hipotézisek vizsgálatára, választ kapunk kutatási kérdéseinkre.

5.1. A megkérdezett pedagógusok társadalmi háttérjellemezői

A megkérdezettek 98,8 % nő (85 fő) és csupán 1,2% (1 fő) férfi. Ez az eredmény is alátámasztja azt a tényt, hogy a pedagógusi pályára az elnöiesedés jellemző. Különösen igaz ez a tanítói szakra.

A kor szerinti eloszlást tekintve láthatjuk, hogy 27 személy 31-40 év közötti és 30 személy 41-50 év közötti pedagógus. Mindössze 7 pedagógus jelölte magát 18-24 évesnek. Válaszadók között 8 ember 25-30 évében van és 13 személy már 50 év fölötti pedagógus.

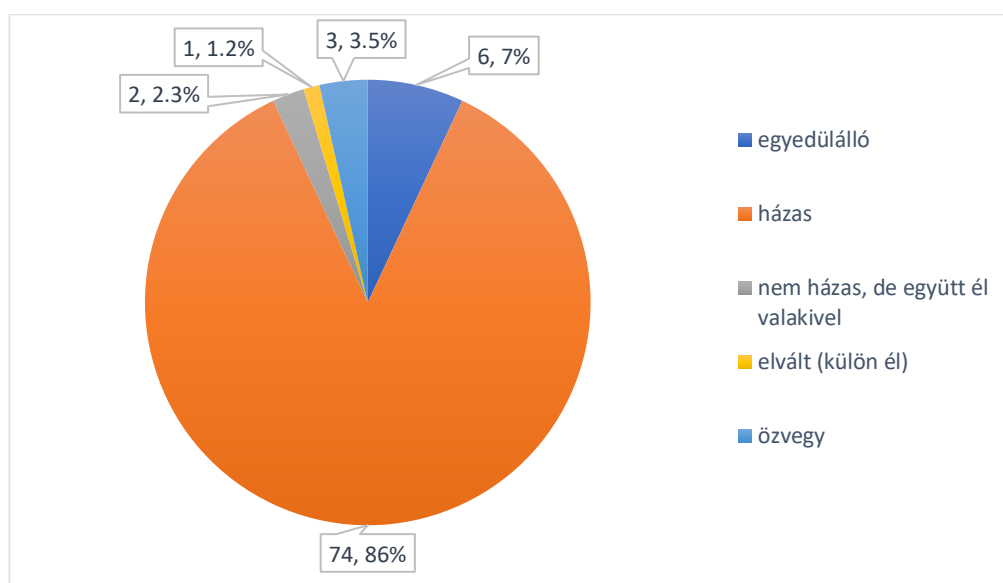
5. ábra: A megkérdezett pedagógusok kor szerinti eloszlása

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A megkérdezett pedagógusok családi állapotát tekintve 6 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 7%-a egyedülálló. A házas pedagógusok száma 74 fő, ami az összes megkérdezett 86%-a. Továbbá, 2 fő, vagyis a megkérdezettek 2,3%-a nem házas, de együtt él valakivel. Az elvált pedagógusok száma 1 fő, ami a megkérdezettek 1,2%-a. A pedagógusok között özvegyek is vannak, és a számuk 3 fő, ami a megkérdezettek 3,5%-át teszi ki.

6. ábra: A megkérdezett pedagógusok családi állapota

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A megkérdezett pedagógusok között a gyermekléttel kapcsolatban a következő eredményeket kaptuk: 70 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 81,4%-a rendelkezik gyermekkel. Ezzel szemben 16 főnek, azaz a megkérdezett pedagógusok 18,6%-nak nincs gyereke.

A kor és a családi állapot összevetésénél szignifikáns kapcsolat tapasztalható. A 18-24 évesek több mint fele (57,1%) még egyedülálló. A 25-30 évesek 88,9%-a már házas. A 31-40 év közöttiek 92,6%-a házas, s felülreprezentált azok aránya, akik nem házasok, de élettársi kapcsolatban vannak. A 41-50 év közöttiek döntő többsége (96,7%) szintén házas, s ebben a korosztályban egy ember már özvegy. Az 50 év felettek 69,2%-a házas, azonban ebben a korosztályban felülreprezentált az elváltak és az özvegyek aránya.

1. táblázat: A kor és a családi állapot összevetése

Kor	Egyedülálló	Házas	Élettárs	Elvált	Özvegy	Chi-négyzet	Sig
18-24 év	57,1%	42,95%	0%	0%	0%	48,700	0,000
25-30 év	11,1%	88,9%	0%	0%	0%		
31-40 év	0%	92,6%	7,4%	0%	0%		
41-50 év	0%	96,7%	0%	0%	3,3%		
50 év felett	7,7%	69,2%	0%	7,7%	15,4%		

*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

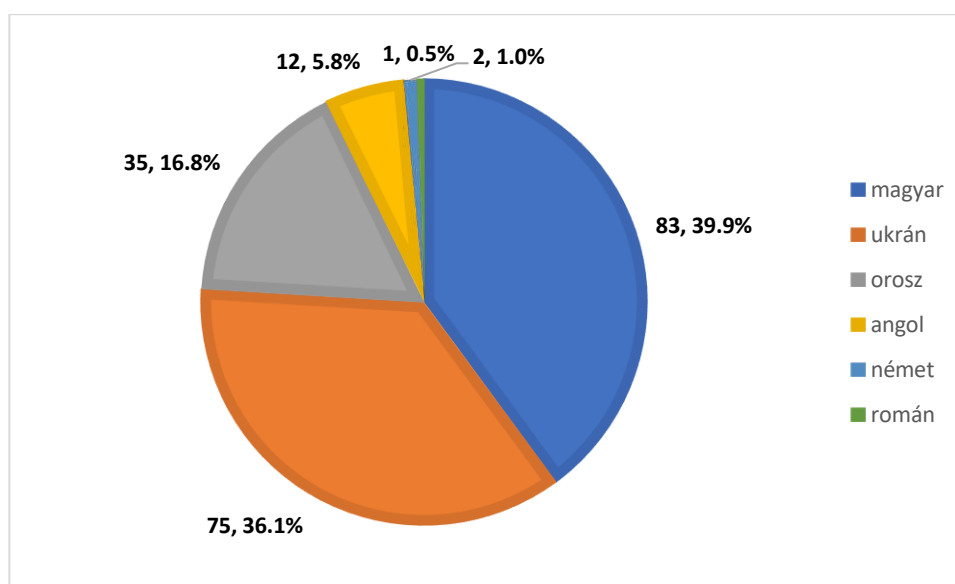
Forrás: saját szerkesztés

A kérdőívet kitöltők jelenleg két különböző típusú településen élnek. Az eredmények szerint 71 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 82,6%-a faluban lakik. Ugyanakkor 15 fő, ami a megkérdezett pedagógusok 17,4%-át teszi ki, városban él.

A megkérdezett pedagógusok nemzetiségi összetétele a következő eredményeket mutatta: 83 ember, vagyis a megkérdezettek 96,5%-a magyarnak vallotta magát. Ezzel szemben 3 fő, ami a megkérdezettek 3,5%-át képviseli, vallotta magát ukránnak.

Mint azt a diagram is mutatja a kitöltő pedagógusok többféle nyelven beszélnek. A legelterjedtebb nyelv a magyar, amit 83 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 96,5%-a jelölt meg. Az ukrán nyelvet 75 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 87,2%-a beszéli. Az orosz nyelvet 35 fő, ami a megkérdezett pedagógusok 40,7%-ának felel meg. Emellett 12 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 14%-a beszél angolul. A többi nyelv kategóriában 2 fő németet (2,4%) és 1 fő román (1,2%) jelölt meg.

7. ábra: A megkérdezett pedagógusok nyelvtudása

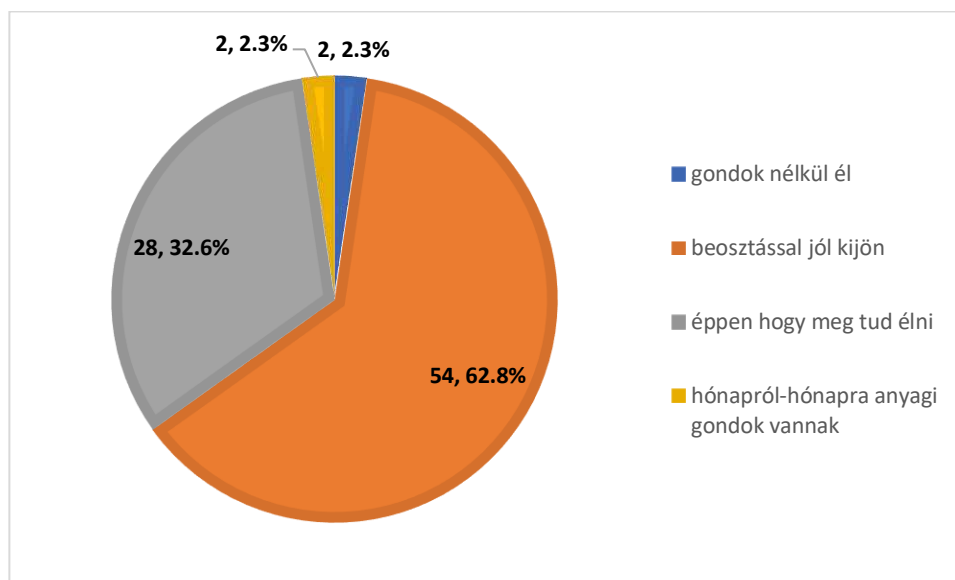

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok jelenlegi munkahelye két különböző típusú településen található. Az eredmények szerint a megkérdezett pedagógusok 30,2%-a, vagyis 26 fő városban dolgozik. Ugyanakkor a pedagógusok 69,8%-a, azaz 60 fő faluban látja el munkáját. Ezek a mutatók eltérőek a lakhelyi kérdéssel összehasonlítva, tehát levonhatjuk a következtetést, hogy a tanítók egy része ingázik a munkahelye és a lakhelye között.

Az anyagi helyzetet illetően a megkérdezett pedagógusok különböző válaszokat adtak. 2 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 2,3%-a gondok nélkül él anyagilag. 54 fő, ami a megkérdezett pedagógusok 62,8%-a, beosztással jól kijön anyagilag. Továbbá, 28 fő, vagyis a megkérdezett pedagógusok 32,6%-a éppen hogy meg tud élni anyagilag. Csak 2 fő, vagyis 2,3%-a jelölte meg, hogy hónapról-hónapra anyagi gondokkal küszködik.

8. ábra: A megkérdezett pedagógusok anyagi helyzete

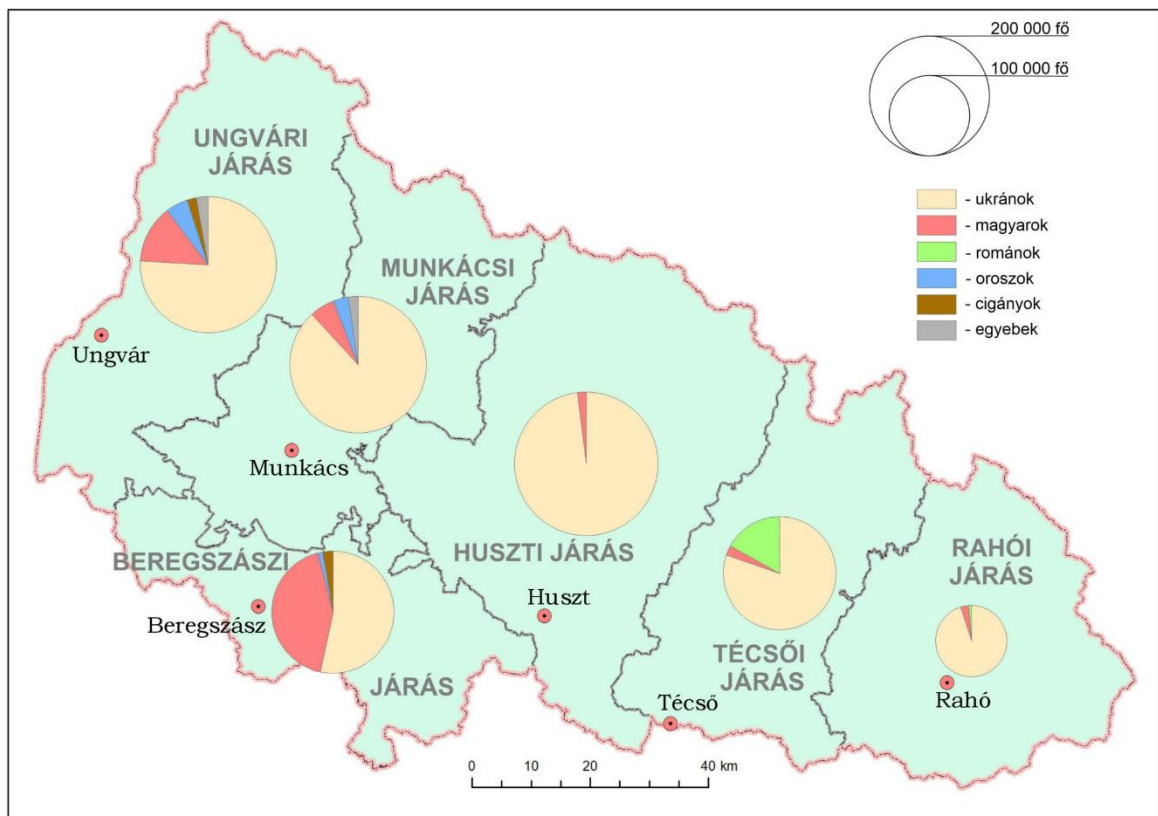

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A megkérdezett pedagógusok által válaszoltak alapján a munkahelyükön különböző tannyelvű intézményekben dolgoznak. Az eredmények szerint 81 pedagógus, vagyis a megkérdezettek 94,2%-a magyar tannyelvű iskolában dolgozik. Senki sem választotta az ukrán tannyelvű intézményt. Ezzel szemben 5 fő, ami a megkérdezett pedagógusok 5,8%-a vegyes tannyelvű intézményben dolgozik, ez azt jelkenti, hogy több nyelven folyik a tanítás az adott oktatási intézményben.

86 pedagógus töltötte ki a kérdőívet, azonban csak 72 választ kaptunk arra vonatkozóan, hogy melyik iskolában tevékenykednek. A válaszadók 39 különböző iskolából érkeztek. A legtöbben a Beregszászi és Ungvári járásokból származnak, ami érthető, mivel ezek a területek tartalmazzák a legnagyobb számú magyar lakta települést. Tehát a válaszadók aránya arányos az adott járásokban található magyar iskolák eloszlásával. A legkevesebben pedig a Técsői járásból nyilatkoztak, és sajnálatos módon nem sikerült senkit elérnünk a Rahói járásból. Itt elenyésző a magyar nyelvű iskolák száma, ami magyarázhatja a hiányzó válaszadókat.

9. ábra: Kárpátalja járásainak magyar lakta aránya

Forrás: Molnár D. 2021.

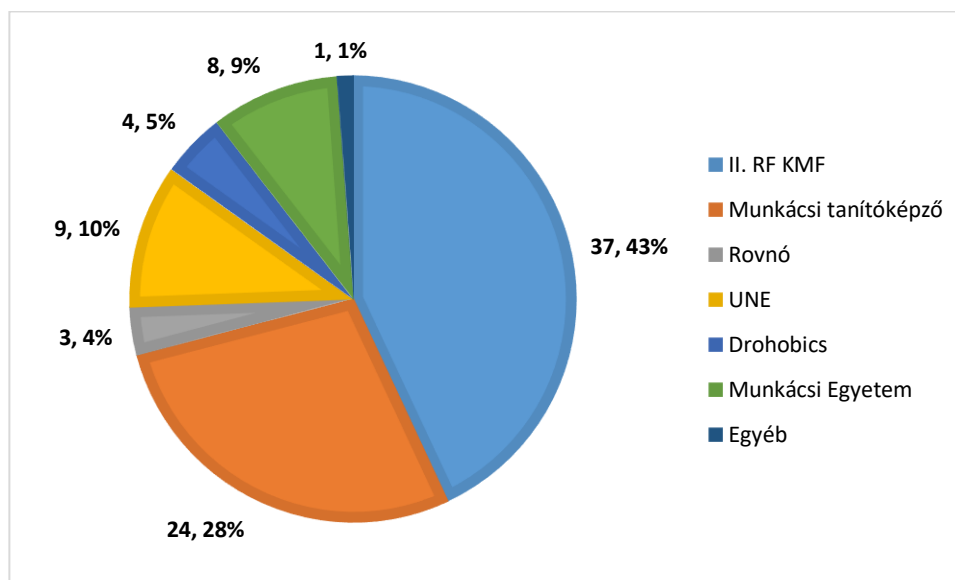
Kutatásunk során igyekeztünk arra törekedni, hogy a megkeresett pedagógusok különböző járásokból származzanak. Az adatok azt mutatják, hogy az iskolák eloszlása nagyon színes, 4 nagyobb járást érintettünk, ahol az iskolában jelen van a magyar oktatás. A legtöbb pedagógus az Ungvári járásból küldte be a kérdőívet, itt többen jelölték meg az Ungvári 10.Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskolát, a Nagydobronyi Líceumot és az Ungvári Magyar Tannyelvű Elemi Iskola és Gimnáziumot, majd a második helyen a Beregszászi járás állt, itt jelen volt a Beregszászi Kossuth Lajos Líceum, Beregszászi Horváth Anna Gimnázium, Vári II. Rákóczi Ferenc Líceum, Borzsovai Gimnázium is.

A válaszadók végzettségével kapcsolatban a következő adatokat kaptuk. A válaszadók 89,5%-a, azaz 77 fő Kárpátalján szerzett diplomát. Ez arra utal, hogy a pedagógusok túlnyomó többsége a helyi intézményekben szerezte meg végzettségét. A válaszadók 9,3%-a, vagyis 8 fő Ukrajna más megyéiben szerzett diplomát. Egy válaszadó (1,2%) Magyarországon szerzett diplomát. Ez arra utal, hogy van olyan pedagógus is, aki Magyarországon szerezte meg képezését, és jelenleg Kárpátalján dolgozik.

A válaszok alapján a pedagógusok különböző intézményekben szereztek diplomájukat. Legtöbben képesítésüket a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán kapták, a válaszadók mintegy fele jelölte válaszként. Továbbá a Munkácsi Tanítóképzőből és Állami

Egyetemből kibocsájtottak száma szintén magasan mutatkozott. Említést kapott még az Ungvári Nemzeti Egyetem, a Rovnói Demjancsuk Egyetem és a Drohobicsi Pedagógiai Egyetem is. A Magyarországon végzett pedagógus Békéscsabát jelölte meg. Összességében a pedagógusok többféle intézményben szerezték diplomájukat, amelyek között helyi egyetemek, főiskolák és más régiókban található intézmények is szerepelnek.

10. ábra: *Diplomát kibocsájtó intézmények*

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A kor és a továbbtanulási intézmény összehasonlításánál jól kirajzolódik, hogy a fiatalok körében a II. RF KMF a legnépszerűbb felsőoktatási intézmény. A 18-24 év közöttiek 85%-a tanult vagy tanul jelenleg is az említett intézményben. A 25-30 éves pedagógusok közül pedig 88,9% a Munkácsi Humán-pedagógiai kollégiumban tanult, amit akkor Munkácsi Tanítóképzőnek hívtak. Szintén magas mutatók láthatóak a 31-40 évesek és a 41-50 évesek körében is. Az 50 év feletti pedagógusok több, mint fele a szintén Munkácsi Tanítóképzőben szerzett diplomát, kisebb százalékban pedig a II. RF KMF-en, az Ungvári nemzeti Egyetemen és a Drohobicsi Pedagógiai egyetemen végeztek.

Az 50 év fölöttiek több mint fele, 53,8% a Munkácsi Tanítóképzőben szerezte képesítését, s ezt követően nem is tanult felsőoktatási intézményben. Ennek hátterében az áll, hogy akkoriban még csak a tanítóképzőn folyt magyar tannyelvű tanítóképzés.

2. táblázat: *A kor és a továbbtanulási intézmény összetétele*

		II. RF KMF	Munkácsi Tanítókép ző	Rovnói Demjancs uk Egyetem	UNE	Drohobi csi Ped. Egyetem	Chi- négyzet	Sig
Kor	18-24 év	<u>57,1%</u>	42,95%	0%	0%	0%	32,380	0,0 39
	25-30 év	<u>11,1%</u>	<u>88,9%</u>	0%	0%	0%		
	31-40 év	0%	92,6%	<u>7,4%</u>	0%	0%		
	41-50 év	0%	<u>96,7%</u>	0%	0%	3,3%		
	50 év felett	7,7%	69,2%	0%	<u>7,7%</u>	<u>15,4%</u>		

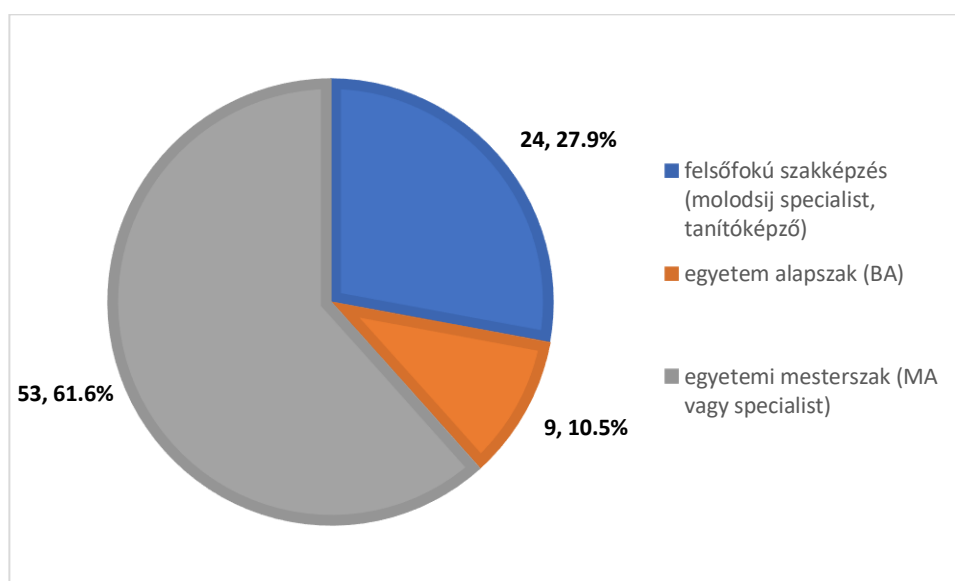
*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Forrás: saját szerkesztés

A kapott eredmények jól szemléltetik, hogy a megkérdezett pedagógusok közel fele a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán szerezte tanító képesítését, s a fiatalok körében egyre népszerűbb az intézmény. Az eredmények igazolják első hipotézisünket, miszerint *a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a tanítóképzés már több mint negyedszázados múlttal rendelkezik, így a kárpátaljai pedagógusutánpótlásban jelentős szerepet játszik.* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola hosszú évek óta megbízható képzést nyújt a pedagógia területén, és a végzett hallgatók jelentős hányada választja ezt az intézményt a tanítói pályára való felkészülés során. A főiskola sikeresen járul hozzá a pedagógustársadalom bővítéséhez és a minőségi oktatáshoz Kárpátalján. Ezen eredmények további kutatásokra is inspirálhatnak, például a végzett pedagógusok szakmai teljesítményének és elégedettségének a vizsgálatára, valamint a főiskolán szerzett képzés hatásának mélyebb megértésére a kárpátaljai oktatási rendszerben.

A válaszok alapján a megkérdezett pedagógusok különböző pedagógiai végzettséggel rendelkeznek. Az alábbi eredményeket kaptuk: 24 fő, azaz 27,9% rendelkezik felsőfokú szakképzéssel, mint például a "molodsi specialist" vagy tanítóképző, 9 fő, azaz 10,5% egyetemi alapszakot (BA) szerzett, 53 fő, azaz 61,6% rendelkezik egyetemi mesterszakokkal (MA vagy specialist). Senki sem jelölte be PhD vagy kandidátus végzettséget. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok többsége rendelkezik egyetemi végzettséggel, és közülük a legtöbben egyetemi mesterszakot szereztek. Ezen kívül van néhány pedagógus, akik felsőfokú szakképzéssel rendelkeznek vagy egyetemi alapszakot végeztek. A PhD vagy kandidátus fokozattal rendelkező pedagógusok nem szerepeltek a válaszok között.

11. ábra: A megkérdezett pedagógusok végzettségének szintjei

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A 18-24 év közöttiek közel fele felsőfokú szakképzéssel rendelkeznek, de ugyancsak 42,9% már mesterfokú diplomáját is megszerezte. A 25-30 év közöttiek esetében felülreprezentáltak azok aránya, akik BA szintű képesítést szereztek. A 31-40 év közöttiek 85,2%-a MA szintű diplomával rendelkezik. A 41-50 év közöttiek körében felülreprezentáltak azok aránya, akik BA diplomával rendelkeznek. Az ötven év felettek 53,8%-a magiszteri végzettséggel rendelkezik, de azok aránya is magas, akik tanítóképzőt végeztek.

3. táblázat: A kor és a végzettség összevetése

		Felsőfokú szakképzés (tanítóképző)	BA	MA	Chi-négyzet	Sig
Kor	18-24 év	42,9%	14,3%	42,9%	25,169	0,001
	25-30 év	0%	44,4%	55,6%		
	31-40 év	11,1%	3,7%	85,2%		
	41-50 év	40,0%	10%	50%		
	50 év felett	46,2%	0%	53,8%		

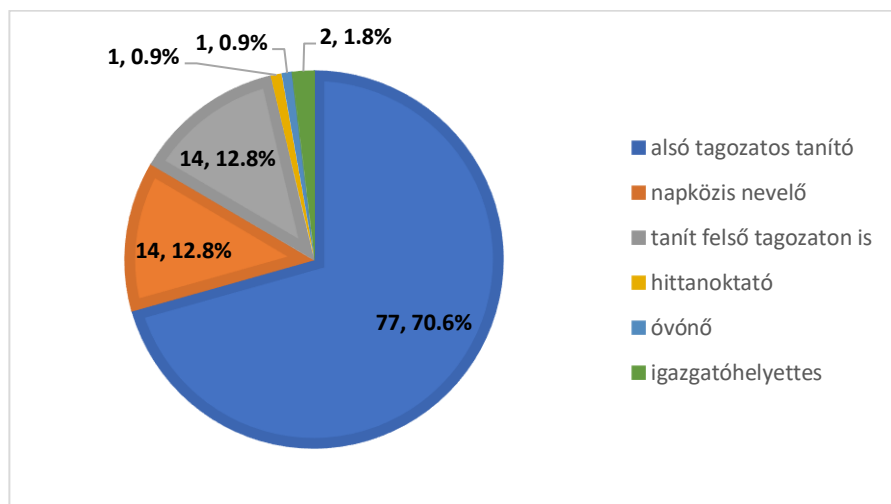
*Az aláhúzva szereplő értékeknél az adjusted reziduals abszolút értéke nagyobb, mint kettő.

Forrás: saját szerkesztés

5.2. A megkérdezett pedagógusok szakmai pályafutása

Az intézményben dolgozó pedagógusok különböző beosztásokat töltenek be. Az eredmények alapján a válaszadók közül 77 ember, vagyis a megkérdezett pedagógusok 89,5%-a szakmájában dolgozik, alsó tagozatos tanítóként tevékenykedik. Ezenkívül 14 fő, vagyis a pedagógusok 16,3%-a napközis nevelőként dolgozik, és ugyanennyien, szintén 14 fő (16,3%), tanítanak felső tagozaton is. Néhány pedagógus további beosztásokat is megjelölt, köztük 1 fő (1,2%) hittanoktató, 1 fő (1,2%) óvónő és 2 fő (2,4%) igazgatóhelyettes.

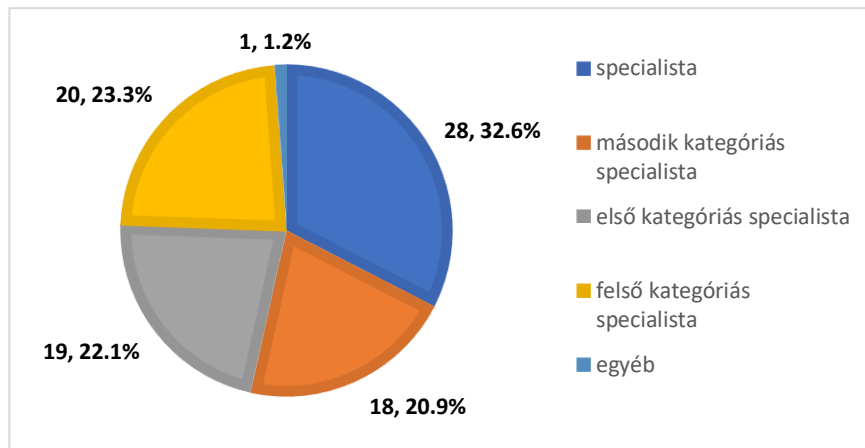
12. ábra: A megkérdezett pedagógusok beosztása

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok jelenleg különböző besorolásokkal rendelkeznek a munkájuk során. Az alábbi eredményeket kaptuk: 28 fő, azaz 32,6% a "specialista" besorolású pedagógusként dolgozik, 18 fő, azaz 20,9% a "második kategóriás specialista" besorolásban van, 19 fő, azaz 22,1% az "első kategóriás specialista" besorolással rendelkezik, 20 fő, azaz 23,3% a "felső kategóriás specialista" besorolással rendelkezik. 1 választ sajnos nem tudtunk egyik kategóriába sem sorolni. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok különböző szintű specialista besorolással dolgoznak. A "specialista" besorolással rendelkezők a legnagyobb arányt képviselik, míg az "első kategóriás specialista" és a "felső kategóriás specialista" csoportok között hasonló arányú eloszlás figyelhető meg. A "második kategóriás specialista" besorolású pedagógusok száma kisebb, de még mindig jelentős.

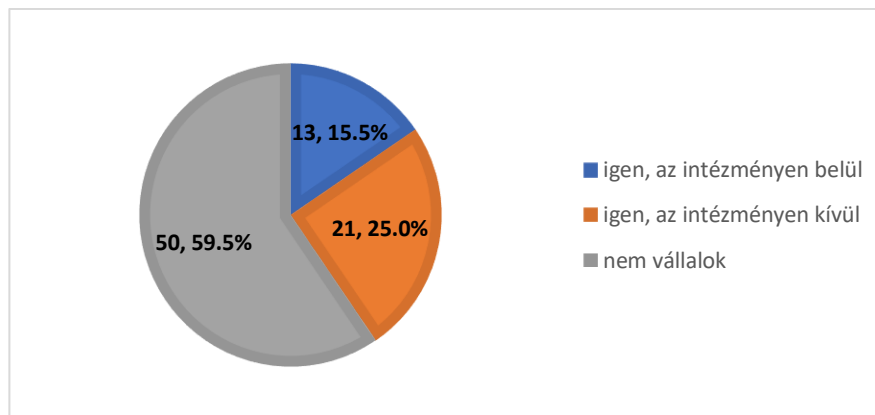
13. ábra: A megkérdezett pedagógusok szakmai besorolása

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Kutatásunk során feltérképeztük, hogy a vizsgált pedagógusok vállalnak-e a tanítás mellett korrepetálást. Az eredmények alapján 13 pedagógus, vagyis a válaszadók 15,1%-a vállal korrepetálást az intézményen belül. Emellett 21 pedagógus, ami a válaszadók 24,4%-a, az intézményen kívül vállal korrepetálást. A többség, vagyis 52 pedagógus (60,5%), nem vállal egyáltalán korrepetálást.

14. ábra: A megkérdezett pedagógusok válaszai korrepetálás kapcsán

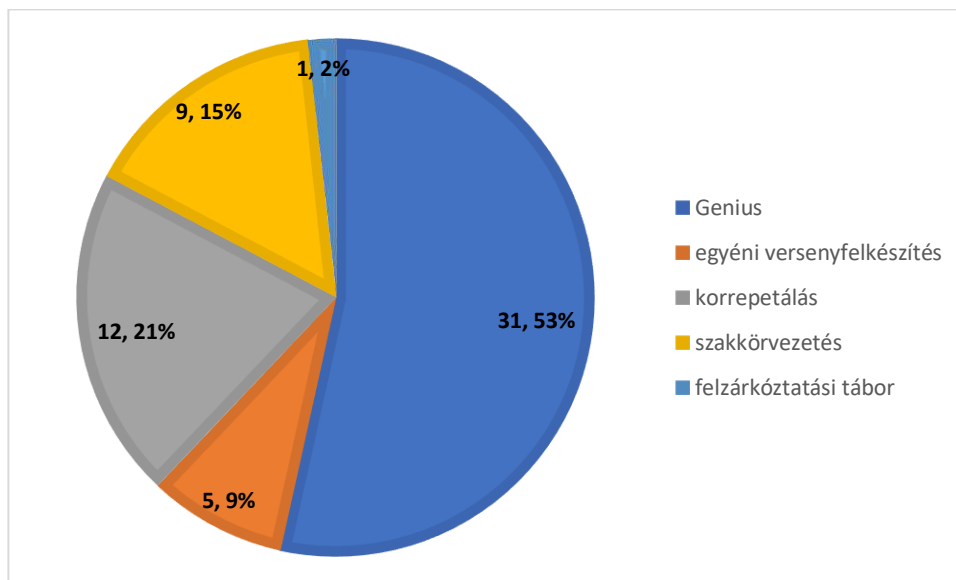
Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Az adatok alapján elmondható, hogy majdnem egyenlően oszlik meg a kérdezettek aránya arra a kérdésre vonatkozóan, hogy részt vesznek-e valamilyen tehetséggondozó programban. Az igen választ adók száma 46 fő, ami a válaszadók 53,5%-át teszi ki, míg a nem választ adók száma 40 fő, ami a válaszadók 46,5%-át jelenti.

Az adatok szerint a tehetséggondozó foglalkozásokon résztvevő pedagógusokat különböző kategóriákba sorolhatjuk. A Genius programban résztvevő pedagógusok aránya 47,7%, ami 31 pedagógust jelent. Az egyéni versenyfelkészítést végző pedagógusok aránya 7,7%, ami 5

pedagógust tesz ki. A korrepetálást végző pedagógusok aránya 18,5%, ami 12 pedagógust jelent. A szakkörvezetést végző pedagógusok aránya 13,8%, ami 9 pedagógust jelent. Végül, a felzárkóztatási táborban résztvevő pedagógusok aránya 1,5%, ami 1 pedagógust jelent. Elmondhatjuk, hogy a kérdésre válaszoló 65 pedagógus közül 58 fő aktívan jelen van a tehetséggondozó foglalkozásokon.

15. ábra: A megkérdezett pedagógusok tehetséggondozó tevékenysége

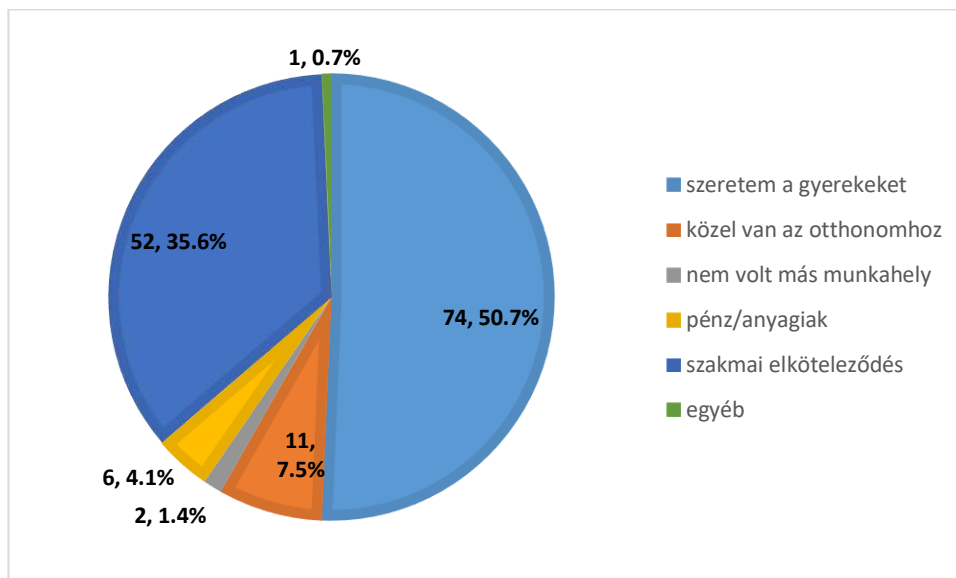
Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Jelenlegi pedagógusállásában a válaszadók 60,5%-a, azaz 52 fő kizárólag magyarul tanít, míg a válaszadók 39,5%-a, azaz 34 fő magyarul és ukránul is tanít. A válaszadók között nem volt olyan személy, aki kizárólag ukrán nyelven tanítana.

A válaszadók motivációi alapján számos tényező befolyásolta a munkaválasztást. A leggyakoribb motiváció az volt, hogy szeretik a gyerekeket, amit 74 fő, azaz a válaszadók 86%-a jelölt meg. Ez azt mutatja, hogy az embereket vonzza a gyerekekkel való munka és az ezzel járó kapcsolatépítés és fejlődés. Egy másik fontos tényező az otthon közelsége volt, amit 11 fő, vagyis a válaszadók 12,8%-a említett. Ez azt sugallja, hogy a munkahely közelsége fontos lehetőséget biztosít a kényelem és a rugalmasság szempontjából. Két fő, vagyis a válaszadók 2,3%-a azt mondta, hogy nem volt más munkalehetőség, ezért választotta ezt a foglalkozást. Ez arra utal, hogy a pedagógusoknak néha nehéz lehet más lehetőséget találni, és ezért dönthettek a tanítás mellett. A pénzügyi motivációkat 6 fő, vagyis a válaszadók 7%-a jelölte meg. Ez azt mutatja, hogy bár a pénz szerepet játszik a döntésben, nem volt meghatározó tényező a többség számára. Ez annak is köszönhető, hogy a tanítói állások nem tartoznak a legjobban megfizetett pályák közé. A szakmai elköteleződés viszont jelentős

motiváció volt, amit 52 fő, vagyis a válaszadók 60,5%-a említett. Ez azt mutatja, hogy sok pedagógus szenvedéllyel és elkötelezettséggel dolgozik a szakma fejlődése és a diákok oktatása érdekében. Végül, egy válaszadó (1,2%) másfajta motivációt említett: hogy legyen magyar osztály, és hogy a saját gyerekeik is magyar iskolába járhassanak. Ez egyéni ok, amely a magyar oktatás és identitás megőrzésének fontosságára utalhat.

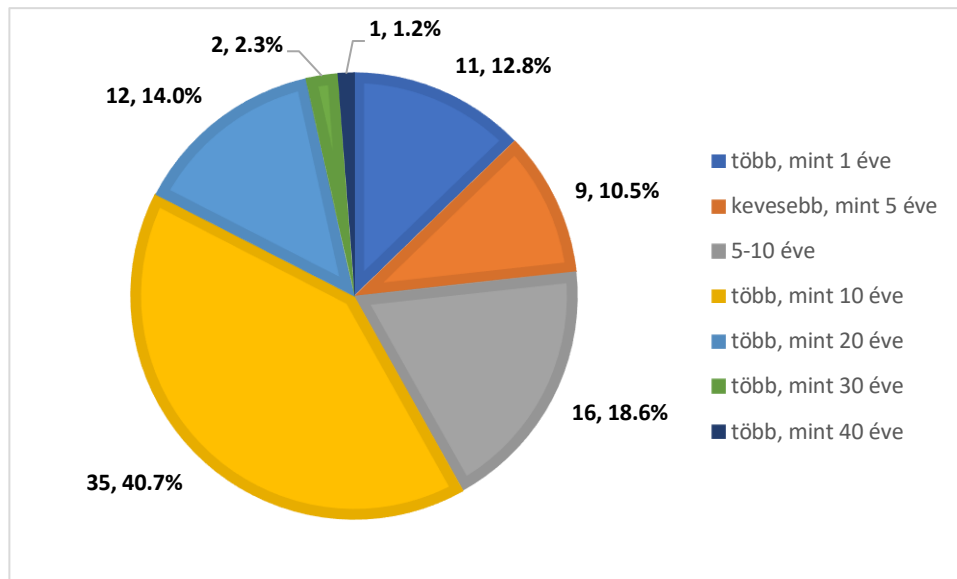
16. ábra: A megkérdezett pedagógusok motiváltságának tényezői

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok különböző ideje dolgoznak az intézményekben. Az eredmények a következők: több mint 1 éve dolgozik az intézményben: 11 fő, ami 12,8% -os arányt jelent, kevesebb mint 5 éve dolgozik az intézményben: 9 fő, ami 10,5% -os arányt jelent, 5-10 éve dolgozik az intézményben: 16 fő, ami 18,6% -os arányt jelent, több mint 10 éve dolgozik az intézményben: 35 fő, ami 40,7% -os arányt jelent. Az adatok alapján megállapítható, hogy a válaszadók jelentős része hosszabb ideje van munkaviszonyban az intézményben, több mint 10 éve. Azok a pedagógusok, akik egyik kategóriát sem jelölték meg, számszerűsítették a munkaévüket, mely 20 és 42 között volt. Ugyanakkor vannak olyan pedagógusok is, akik viszonylag frissen csatlakoztak az intézményhez.

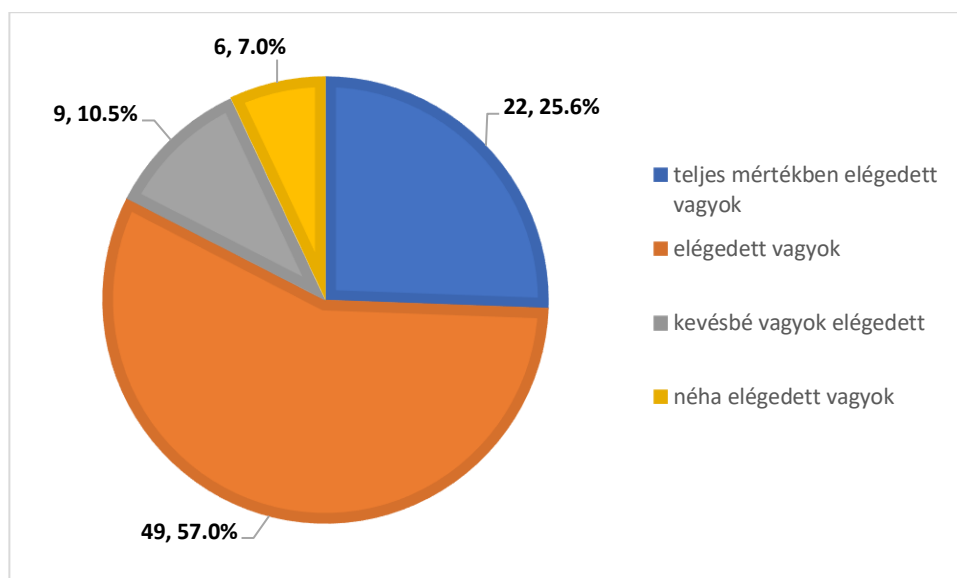
17. ábra: A megkérdezett pedagógusok munkaviszonya években

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusoknak lehetőségük volt kifejezni, mennyire elégedettek jelenlegi munkahelyükkel. Ahogy azt a diagram is mutatja – a válaszadók közül 22 fő, azaz 25,6%, teljes mértékben elégedett a jelenlegi munkahelyével. 49 fő, vagyis 57% pedig kifejezte, hogy elégedett a jelenlegi munkahelyével. 10,5%-uk, azaz 9 fő kevésbé elégedett a jelenlegi munkahelyével. 7%-uk, ami 6 fő, pedig néha elégedett a munkahelyével. Senki sem választotta a lehetőséget, hogy egyáltalán nem elégedett a jelenlegi munkahelyével.

18. ábra: A megkérdezett pedagógusok elégedettségének mutatói munkahelyükkel

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A felmérés eredményei szerint a válaszadók túlnyomó többsége, azaz 88,4% (76 fő) nem dolgozik más munkahelyen a jelenlegi mellett. Ez azt jelenti, hogy a legtöbben kizárólagosan

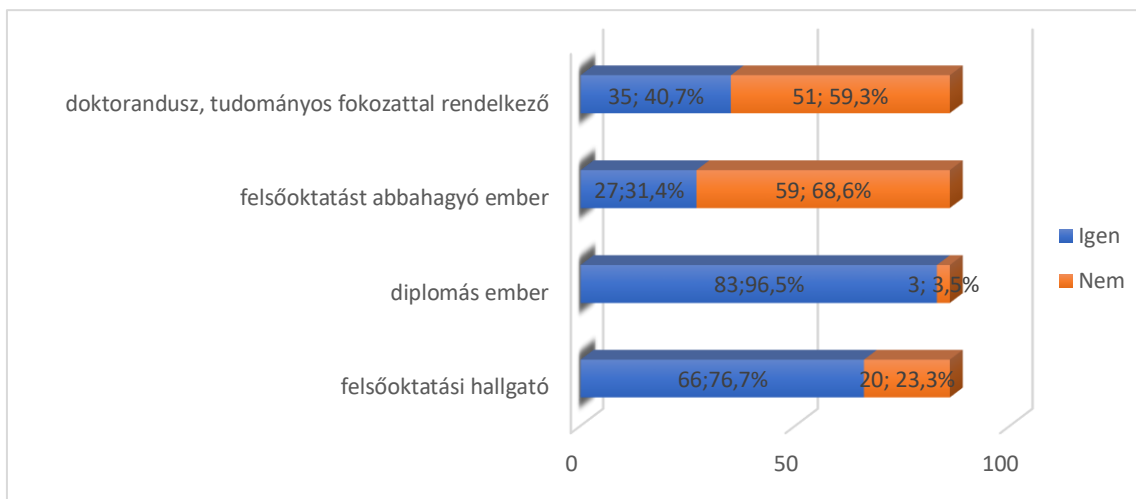
a jelenlegi munkahelyükön teljesítik feladataikat. Ugyanakkor az eredményekből kiderült, hogy van egy kisebb csoport, akik további munkahellyel is rendelkeznek. Az összes válaszadó 11,6%-a (10 fő) nyilatkozott úgy, hogy emellett másik munkahelyen is dolgozik. Ez az információ érdekes lehet a munkahelyi dinamikára és az egyéni terhelésre vonatkozóan. Azok, akik további munkahelyet vállalnak, valószínűleg nagyobb kihívásokkal és időbeli korlátokkal szembesülhetnek azáltal, hogy több helyen is jelen vannak. Ez befolyásolhatja a munkaerő egyensúlyát és az egyéni elkötelezettséget.

Azok a válaszadók, akik megjelölték, hogy pedagógusi tevékenységük mellett más munkát is végeznek, lehetőséget kaptak, hogy megjelöljék, milyen településen végzik másodállásukat.

Az adatok azt mutatják, hogy 6 pedagógus saját lakóhelyén végez egyéb munkát, 5 fő dolgozik más településen munkája mellett és 2 fő külföldön vállal plusz munkát. A válaszadók kisebb része pedig a háztáji, mezőgazdasági munkálatokat végzi pedagógusi tevékenysége mellett.

Rákérdeztünk, hogy a kitöltő pedagógus környezetében előfordulnak-e a következő emberek: felsőoktatási hallgató: 66 fő válaszolta, hogy igen, míg 20 fő válaszolta, hogy nem rendelkezik ilyen személlyel a családban/baráti körben, diplomás ember: 83 fő válaszolta, hogy igen, tehát vannak diplomás személyek a családban/baráti körben, míg mindössze 3 fő válaszolta, hogy nincs diplomás személy a környezetében, felsőoktatást abbahagyó ember: 27 fő válaszolta, hogy igen, tehát vannak olyan emberek a családban/baráti körben, akik felsőoktatást hagytak abba, 59 fő azonban válaszolta, hogy nincs ilyen személy a környezetében, doktorandusz, tudományos fokozattal rendelkező: 35 fő válaszolta, hogy igen, vannak ilyen személyek a családban/baráti körben, 51 fő válaszolta, hogy nincs ilyen személy a környezetében. Ezek az információk azt mutatják, hogy a válaszadók között többnyire vannak felsőoktatási hallgatók, diplomás személyek, valamint felsőoktatást abbahagyók is a családban vagy baráti körben. Azonban kevesebb a doktorandusz vagy tudományos fokozattal rendelkező személy.

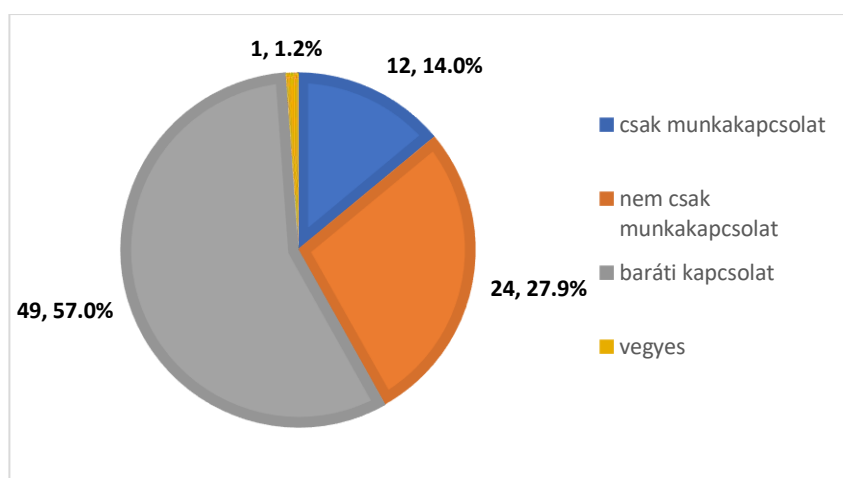
19. ábra: *A megkérdezett pedagógusok környezetére vonatkozó kérdések*

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A válaszok alapján a kérdezett személyek kollégáikkal kapcsolatos viszonyát az alábbiak szerint lehet összefoglalni: 12 fő, azaz a válaszadók 14%-a csak munkakapcsolatban áll kollégáival, 24 fő, ami a válaszadók 27,9%-a, nem csak munkakapcsolatot tart fenn kollégáival, hanem további kapcsolatokat is ápol velük, 49 fő, azaz a válaszadók 57%-a baráti kapcsolatot tart kollégáival, egyetlen válaszadó, ami 1,2%, pedig vegyes jellegű kapcsolatot tart fenn kollégáival. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók különböző módon viszonyulnak kollégáikhoz. Van, aki szigorúan csak munkakapcsolatban áll velük, míg mások barátságosabb vagy vegyes jellegű kapcsolatot tartanak fenn. Ez a viszony nagyban befolyásolhatja a munkahelyi dinamikát és a csapatmunka hatékonyságát.

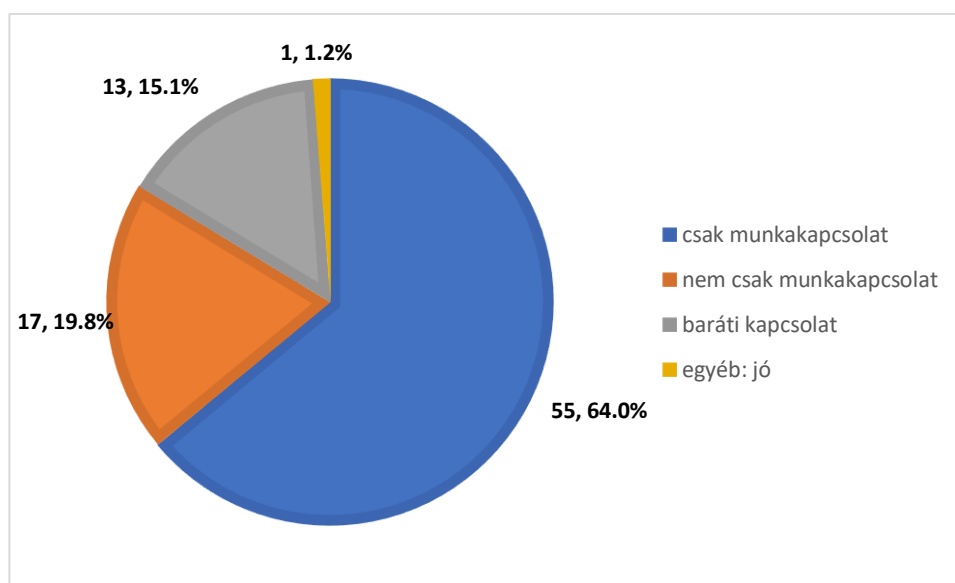
20. ábra: A megkérdezett pedagógusok viszonya a kollégákkal

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A válaszok alapján a kérdezett személyek az intézmény vezetőségével kapcsolatos viszonyát az alábbiak szerint lehet összefoglalni: 55 fő, ami a válaszadók 64%-a, csak munkakapcsolatban áll a főnökséggel, 17 fő, azaz a válaszadók 19,8%-a nem csak munkakapcsolatot tart fenn a vezetőséggel, hanem további kapcsolatokat is ápol velük, 13 fő, ami a válaszadók 15,1%-a, baráti kapcsolatot tart a főnökséggel, további egy személy, ami 1,2%, pedig egyéb típusú kapcsolatot jelölt meg a főnökséggel, és kifejezte, hogy a viszony jó.

21. ábra: *A megkérdezett pedagógusok viszonya a főnökséggel*

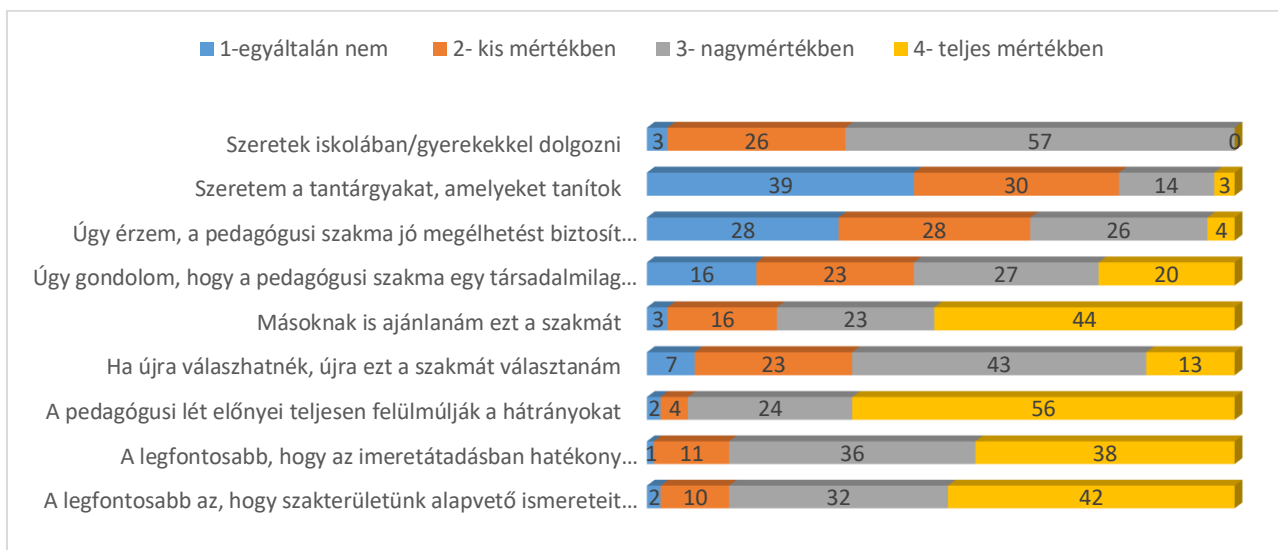

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A kutatás során feltérképeztük, hogy a tanítók milyen véleménnyel vannak szakmájukról. Ennek érdekében különböző állításokat fogalmaztunk meg, melyeknél Likert-skála segítségével el kellett dönteni, hogy mennyire fontos számukra. Az iskolában dolgozás és a gyerekekkel való munka szeretete szintén egyes véleményeket keltett. Néhány pedagógus nagyon szereti ezt a részét a szakmájának (57 teljes mértékben, 26 nagymértékben), míg mások kevésbé élvezik (3 kis mértékben, 0 egyáltalán nem). Az adatok alapján látható, hogy a megkérdezett pedagógusok között különböző vélemények és preferenciák vannak. Néhányan hangsúlyozzák a szakterület alapvető ismereteinek átadását, míg mások az hatékony módszertan fontosságát emelik ki. Az előnyök és hátrányok tekintetében is megoszlanak a vélemények, és ugyanez igaz az újra választásra és a szakma ajánlására is. A társadalmi megbecsülés és elismerés kérdése, valamint a megélhetés és a szakmai vonzalom is széles skálán mozog a válaszok között. Fontos megjegyezni, hogy ezek az adatok csak a megkérdezett pedagógusok válaszait tükrözik, és más pedagógusok között eltérő vélemények

is lehetnek. Az egyéni tapasztalatok és preferenciák szintén nagyban befolyásolják a pedagógusok véleményét a szakmájukkal kapcsolatban.

22. ábra: A megkérdezett pedagógusok véleménye szakmájukról különböző szempontból

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A kutatás során a pedagógiai munka különböző jellemzőiről is megkérdeztük a pedagógusokat. A legtöbben fontosnak tartották, hogy átadják a diákoknak szakterületük alapvető ismereteit (42 teljes mértékben, 32 nagymértékben), azonban kevesebben gondolták úgy, hogy az ismeretek hatékony módszertannal történő átadása a legfontosabb (38 teljes mértékben, 36 nagymértékben). A pedagógusi lét előnyeit és hátrányait illetően a válaszok elég megoszlottak. Kisebbségük szerint a lét előnyei felülmúlják a hátrányokat (24 teljes mértékben, 56 nagymértékben), de sokan voltak, akik nem érezték így (2 egyáltalán nem, 4 kis mértékben). Amikor a pedagógusok arról nyilatkoztak, hogy ha újra választhatnának, újra ezt a szakmát választanák-e, a válaszok ismét változatosak voltak. Néhányan nyilatkoztak úgy, hogy újra választanák a szakmát (43 teljes mértékben, 23 nagymértékben), de jelentős részük nem döntene így (7 egyáltalán nem, 23 kis mértékben). A megkérdezett pedagógusok közül sokan ajánlanák másoknak is a szakmát (44 teljes mértékben, 23 nagymértékben), azonban néhányan nem tartották ezt fontosnak (3 egyáltalán nem, 16 kis mértékben). A társadalmi megbecsülést és elismerést illetően a vélemények megoszlottak. Néhányan úgy gondolták, hogy a pedagógusi szakma társadalmilag megbecsült és elismert (27 teljes mértékben, 23 nagymértékben), de voltak, akik nem érezték így (16 egyáltalán nem, 23 kis mértékben). A pedagógusi szakma megélhetését illetően a válaszok is változatosak voltak. Néhány pedagógus úgy érezte, hogy a szakma jó megélhetést biztosít számára (28 teljes

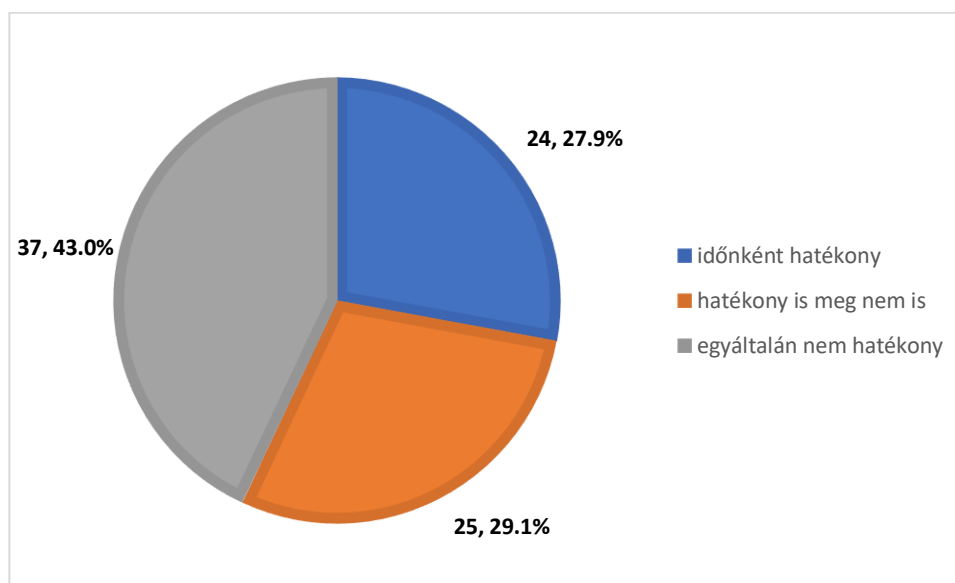
mértékben, 26 nagymértékben), míg mások nem érezték így (28 kis mértékben, 4 egyáltalán nem). A pedagógusok többsége szereti a tantárgyakat, amelyeket tanít (39 teljes mértékben, 30 nagymértékben), de néhányuk kevésbé érezte így (14 kis mértékben, 3 pedig egyáltalán nem).

5.3. Az utóbbi időben tapasztalt kihívások hatása az oktatói munkára

Az elmúlt három évben a Covid19 világjárvány, majd az országban dúló háború számos kihívás elé állította az oktatást. Különösen igaz ez a tanítókra, akiknek a 6-10 éves korosztály számára kellett hosszútávon hatékonyan megszervezni a távoktatást. Kérdőíves kutatásunk során felmértük, hogy a gyakorló pedagógusok hogyan vélekednek a távoktatásról, miként hatottak munkájukra a hirtelen jött társadalmi, gazdasági változások.

A pedagógusok által megadott válaszok alapján a távoktatás hatékonyságával kapcsolatban vegyes vélemények fogalmazódtak meg. Az összes válaszadó 29,1%-a, azaz 25 fő, úgy tartja, hogy a távoktatás hatékony. Ezzel szemben a válaszadók 37%-a, vagyis 43 fő kifejezetten úgy véli, hogy a távoktatás egyáltalán nem hatékony. Ugyanakkor a válaszadók 27,9%-a, azaz 24 fő szerint időnként hatékony a távoktatás, vagyis vannak olyan esetek, amikor jól működik. Ez alapján megállapítható, hogy a pedagógusok körében a távoktatás hatékonysága megosztja a véleményeket.

23. ábra: A megkérdezett pedagógusok véleménye a távoktatásról

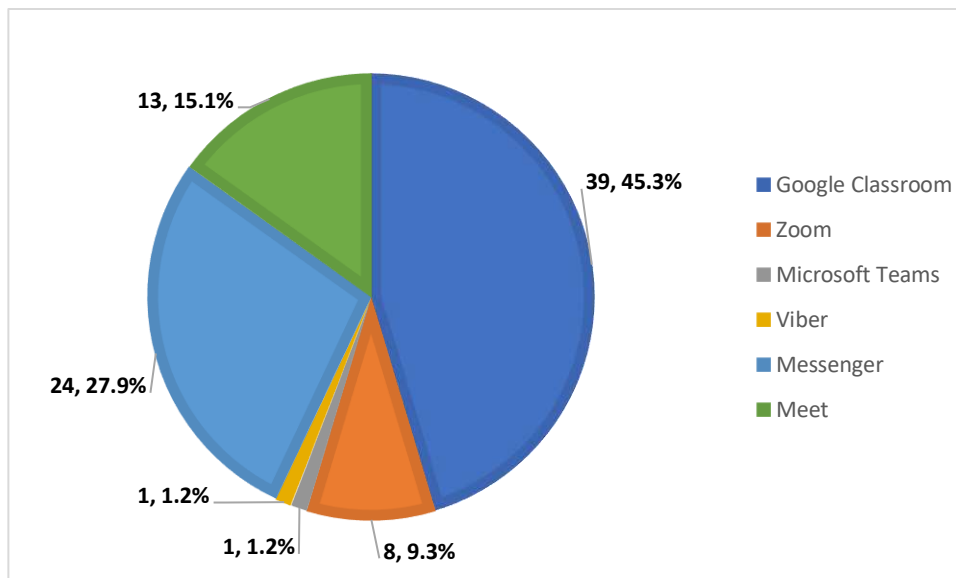

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok által használt vagy korábban használt platformok közül a legelterjedtebb a Google Classroom, amelyet a válaszadók 45,3%-a, azaz 39 fő használ vagy használt. Továbbá népszerű még a Zoom, amelyet a válaszadók 9,3%-a, azaz 8 fő választott. A Microsoft Teams és a Viber egyaránt csak egy-egy személy által lett említve, ami a válaszadók 1,2%-át teszi ki. A Messenger 27,9%-os népszerűséggel rendelkezik, hiszen 24 fő választotta ezt a platformot.

A Google Meet pedig a válaszadók 15,1%-a, azaz 13 fő számára jelentett megfelelő megoldást a távoktatás során.

24. ábra: A megkérdezett pedagógusok által használt platformok távoktatás alatt

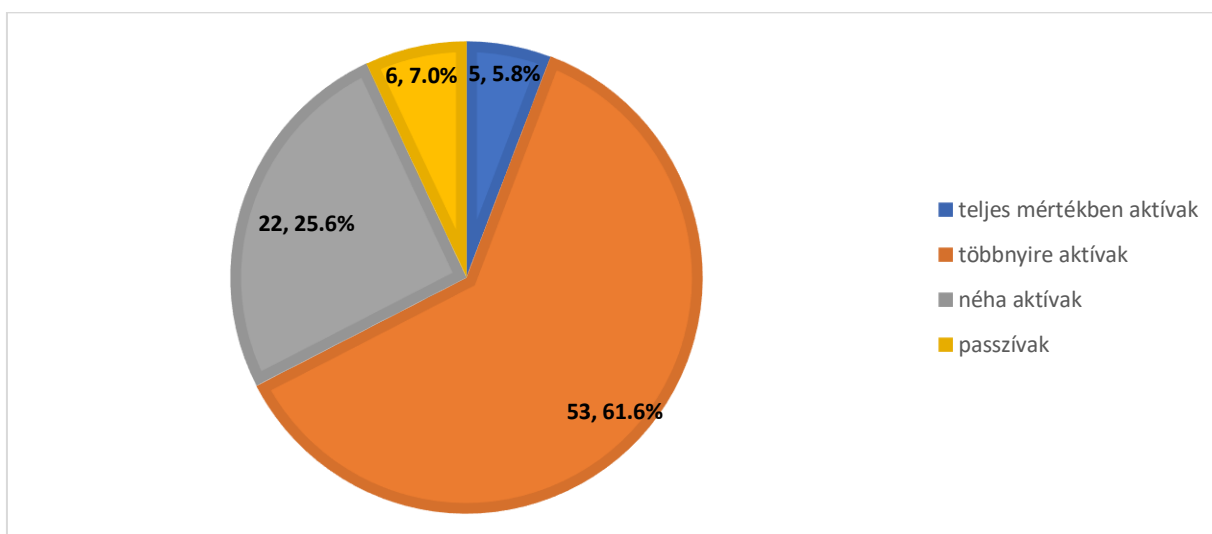

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Rákérdeztünk, hogy a távoktatás okozott-e nehézséget a pedagógusok számára. A válaszadók 55,8%-a, azaz 48 fő válaszolta, hogy igen, nehézségeket tapasztalt a távoktatás során. Ugyanakkor a válaszadók 44,2%-a, vagyis 38 fő nem jelzett nehézségeket. Ez azt mutatja, hogy bár a többségnek problémákat okozott a távoktatás, voltak olyanok is, akik számára kevésbé jelentett nehézséget ez az újfajta tanulási forma.

A pedagógusok által adott válaszok alapján a tanulók részvétele és aktivitása a távoktatás alatt eltérő mértékű. Az válaszadók 5,8%-a, azaz 5 fő szerint a tanulók teljes mértékben aktívak voltak. A többség, vagyis a válaszadók 61,6%-a, azaz 53 fő szerint a tanulók többnyire aktívak voltak a távoktatás során. A válaszadók 25,6%-a, azaz 22 fő szerint a tanulók csak néha voltak aktívak, míg a válaszadók 7%-a, azaz 6 fő szerint a tanulók passzívak voltak a távoktatásban. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok véleménye szerint a tanulók részvétele a távoktatásban változó lehet, és van egy kisebb részük, akik kevésbé aktívak vagy passzívak.

25. ábra: A tanulók aktivitása a távoktatás alatt

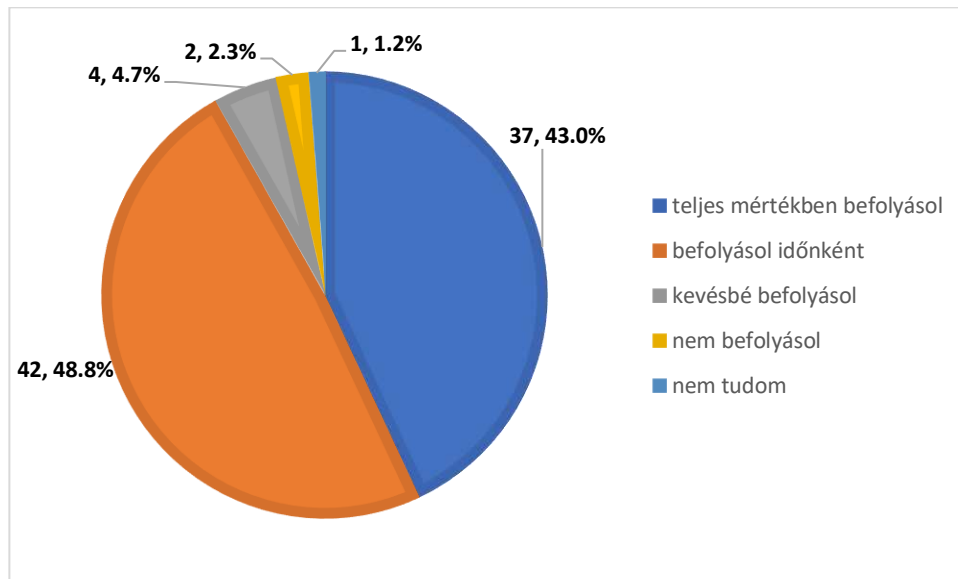

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusoknak feltettük azt a kérdést, hogy a tanulás milyen formáját tartják hatékonynak. 81 személy, ami a válaszadók 94,2%-a, a jelenléti oktatást tartja hatékonynak és jobbnak, 5 személy, azaz a válaszadók 5,8%-a, a kiscsoportos oktatást tartja hatékonynak és jobbnak. A többi válaszlehetőségre (távoktatás, egyéni oktatás, egyéb) nem érkezett jelölés.

Kutatásunk során megkérdeztük a tanítókat, hogy befolyásolja-e a háborús helyzet a munkájukat. 37 személy, ami a válaszadók 43%-a, teljes mértékben érzi befolyásolva jelenlegi munkáját a háborús helyzet miatt, 42 személy, azaz a válaszadók 48,8%-a időnként érzi, hogy munkájukat befolyásolja a háborús helyzet, 4 személy, ami a válaszadók 4,7%-a, kevésbé érzi befolyásolva munkáját a háborús helyzet miatt, 2 fő, azaz a válaszadók 2,3%-a nem érzi befolyásolva munkáját a háborús helyzet miatt, 1 fő, azaz a válaszadók 1,2%-a nem tudja megítélni, hogy mennyire befolyásolja a háborús helyzet jelenlegi munkáját. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a válaszadók különböző mértékben érzik, hogy a háborús helyzet hatással van a jelenlegi munkájukra. A válaszadók döntő többsége úgy érzi, hogy az országban zajló háború hatással van az oktatói munkára.

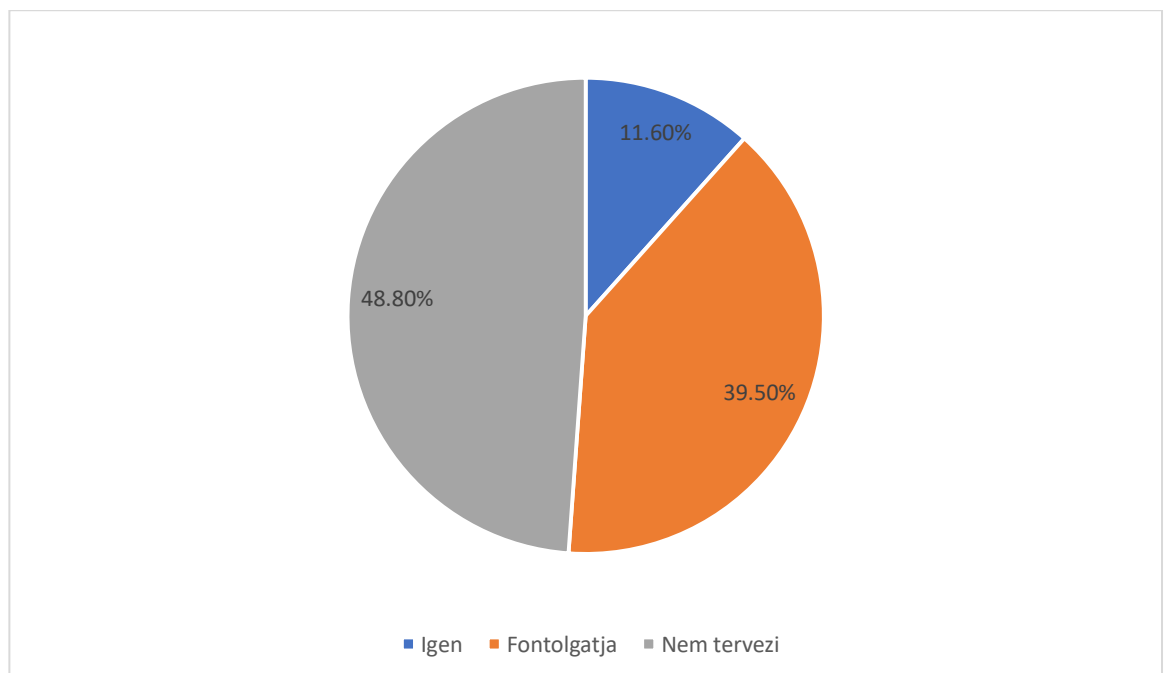
26. ábra: A megkérdezett pedagógusok befolyásoltsága a háborús helyzet kapcsán

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Mivel az orosz-ukrán háború jelentős migrációs folyamatot indított el Ukrajnában és Kárpátalján is, megkérdeztük, hogy esetlegesen tervezik-e a szülőföld elhagyását, külföldi munkavállalást. A megkérdezettek 11,6%-a tervezi az elvándorlást, 39,5% fontolgatja azt. 48,8% továbbra is szülőföldjén szeretne élni.

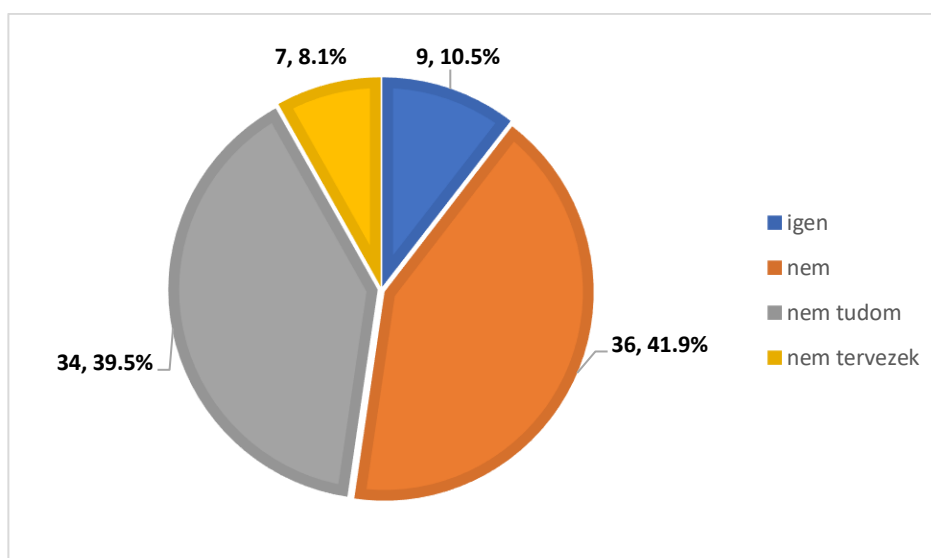
27. ábra: A megkérdezett pedagógusok tevei a külföldi kitelepedéséről

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A külföldi munkavállalás tekintetében a válaszadók 10,50%-a, azaz 9 fő válaszolt igennel, tehát terveznek külföldön munkát találni. A válaszadók 41,90%-a, vagyis 36 fő nem tervez külföldre menni állást keresni. A válaszadók 39,50%-a, azaz 34 fő nem tudja még eldönteni, hogy terveznek-e külföldre menni. Ezenkívül, a válaszadók 8,10%-a, vagyis 7 fő kifejezetten nem tervez külföldre menni. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok között változó a külföldi állás keresés iránti tervezettség, és sokan még nem tudják biztosan, hogy ezt a lehetőséget választják-e a jövőben.

28. ábra: A megkérdezett pedagógusok külföldi munkavállalásának kérdése

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A válaszadók, akik az igen választ jelölték meg, tehát, hogy terveznek külföldön munkát vállalni – Magyarországot jelölték meg célországként.

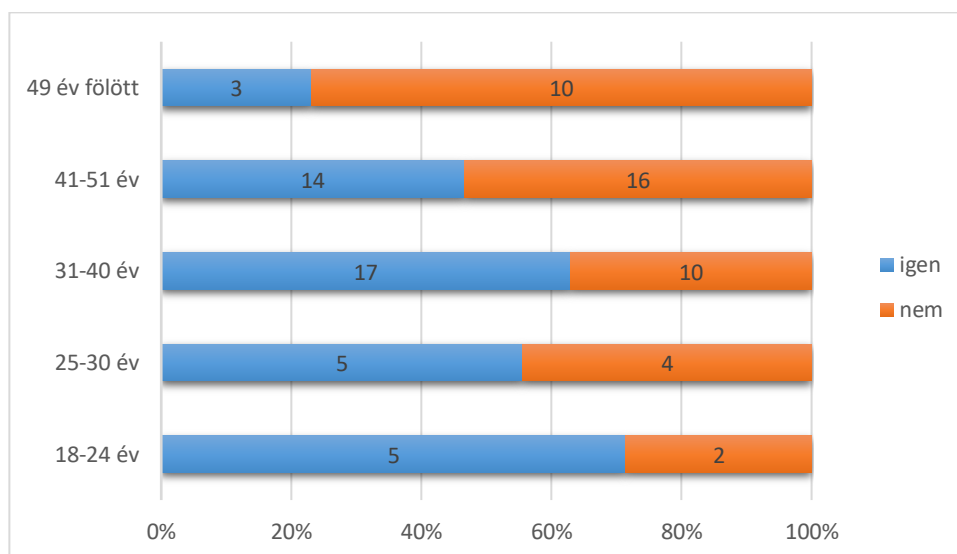
A megkérdezett pedagógusok jelentős része arról vallott, hogy a távoktatás nem hatékony kellőképpen, a gyerekek kevésbé voltak aktívak, mint a jelenléti oktatás során. Továbbá 91 százalék úgy érzi, munkáját befolyásolja az országban dúló háborús események. A megkérdezett tanítók több mint fele tervezi az elvándorlást, s több mint tíz százalékuk már a külföldi munkavállalás érdekében is tettek lépéseket. Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy második hipotézisünk, miszerint az *utóbbi időben tapasztalt kihívások negatívan hatottak a pedagógusok munkájára és az oktatási folyamatra*, igazolást nyert. Az elmúlt három évben tapasztalt kihívások jelentős terhet róttak a pedagógusokra, amely negatívan hatott a pedagógiai folyamatokra és az oktatás minőségére Kárpátalján. A távoktatás bevezetése, amelyre a Covid-19 járvány miatt került sor, a pedagógusok szerint általában nem bizonyult hatékonynak, vagy csak időnként volt hatékony. Ez arra utal, hogy a digitális oktatási formák

nem minden esetben tudták megfelelően pótolni a hagyományos tantermi oktatást, és kihívásokat jelentettek mind a pedagógusok, mind a diákok számára. Ezek az eredmények kiemelik a pedagógusok számára jelenleg jelentkező nehézségeket, és arra hívják fel a figyelmet, hogy további támogatásra és erőforrásokra van szükség a pedagógiai tevékenység folyamatosságának biztosítása érdekében, valamint a pedagógusok és diákok jólétének védelme érdekében a kihívásokkal szembeni hatékonyabb megoldások kidolgozására.

A válaszadók 22,1%-a, vagyis 19 fő külföldön is tanítóként, szakmájukban szeretnének dolgozni. A válaszadók 10,5%-a, vagyis 9 fő viszont külföldön valami mással szeretne foglalkozni. A válaszadók 27,9%-a, vagyis 24 fő nem tudja még eldönteni, hogy szeretne-e továbbra is a szakmájában dolgozni.

Megvizsgáltuk, hogy melyik korosztályra jellemző leginkább az elvándorlás. A fiatalok nagy része tervezi az elvándorlást külföldre, míg 41–50 év közöttiek inkább maradnak Kárpátalján, valamint az 50 év felettek sem készülnek kitelepedni.

29. ábra: A megkérdezett pedagógusok kivándorlási szándéka életkor szerinti lebontásban

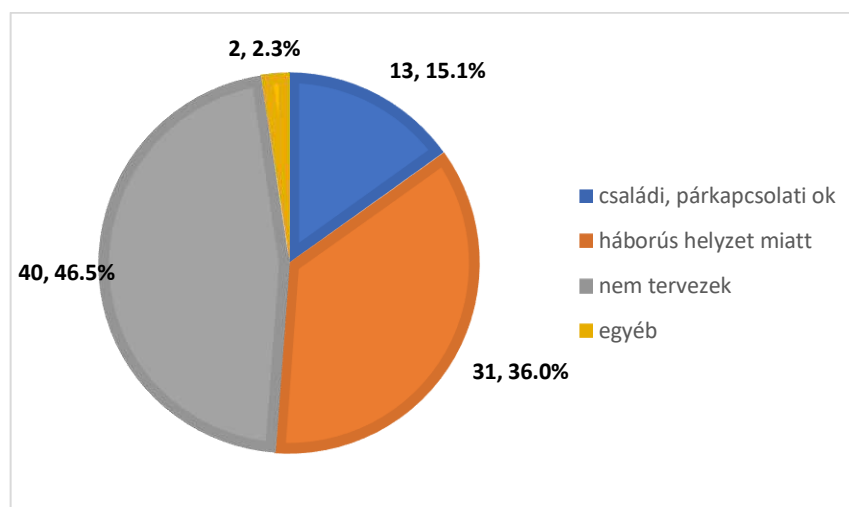

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A kutatás során feltártuk az elvándorlási okokat. A válaszadók 15,10%-a, azaz 13 ember, családi vagy párkapcsolati okok miatt tervezte az elvándorlást. A válaszadók 36%-a, vagyis 31 ember, a háborús helyzet miatt válaszolta, hogy elvándorlást tervez. A válaszadók 46,50%-a, vagyis 40 ember azt válaszolta, hogy nem terveznek elvándorolni Kárpátaljáról. Továbbá, 2,30%-uk, vagyis 2 ember más okot jelölt meg az elvándorlás tervezésére. Ezek az

eredmények azt mutatják, hogy a családi vagy párkapcsolati okok és a háborús helyzet a fő tényezők, amelyek befolyásolhatják az elvándorlási döntéseket.

30. ábra: A megkérdezett pedagógusok elvándorlásának lehetséges okai

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Kutatásunk során további vizsgálatot tettünk arra vonatkozólag, hogy mi állhat az elvándorlási szándék hátterében. Azok a pedagógusok, akik égető problémának tartják az alacsony béreket, átlag fölötti mértékben fontolgtják az elvándorlást. Továbbá, akik számára kiemelten fontos a háborútól mentes világ, átlag feletti mértékben tervezi az elvándorlást. A többi esetben nem találtunk szignifikáns eltérést.

4. táblázat: Az elvándorlás és az azt befolyásoló tényező különbségei

	Tervez külföldre menni	Nem tervez	Fontolgtatja	Mean	F	Sig	N
Alacsony bérek	2,00	1,40	2,32	2,07	4,443	0,017	86
Háborútól mentes világ	3,60	2,97	3,19	3,15	4,433	0,015	86

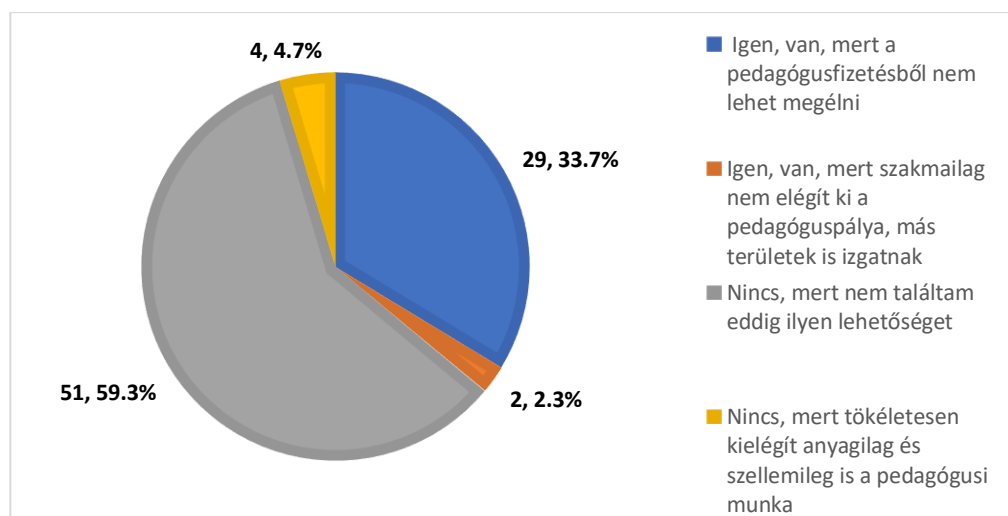
Forrás: saját szerkesztés

A kutatásunkban részben megerősítettük harmadik hipotézisünket, miszerint a gyakorló pedagógusok a bizonytalan jövőkép miatt fontolgtják az elvándorlást. A pedagógusok elvándorlásának lehetséges okai között a legfőbb tényező a kialakult háborús helyzet és a pedagógusok alacsony bérezése. Ez a konfliktus jelentős bizonytalanságot és instabilitást teremtett a régióban, ami miatt a pedagógusok kénytelenek lehetnek más lehetőségeket keresni külföldön. A háború miatti nehézségek, biztonsági aggályok és az elbizonytalanodott jövőkép ösztönzi őket arra, hogy elgondolkodjanak a szülőföld elhagyásáról és új

lehetőségeket kutassanak más országokban. Ezek az eredmények rámutatnak arra, hogy a háborús helyzet negatív hatást gyakorol a pedagógusok munkakörülményeire és életminőségére, ami elvándorlásra ösztönözheti őket. Ez komoly kihívások elé állítja a kárpátaljai oktatási rendszert, hiszen a képzett pedagógusok hiánya negatív hatással lehet az oktatás minőségére és a diákok fejlődésére. Ezek az eredmények további elemzésekre és intézkedésekre ösztönözhetnek, amelyek célja a pedagógusok megtartása és motiválása, valamint a konfliktus okozta instabilitás és bizonytalanság kezelése a régióban. Fontos, hogy megfelelő támogatást és intézkedéseket nyújtsanak a pedagógusoknak, hogy elkötelezettek maradhassanak szakmájukban és hozzájárulhassanak az oktatás minőségéhez Kárpátalján.

Amikor megkérdeztük a pedagógusokat, hogy van-e másik megélhetési forrásuk a pedagógus munkakör mellett, a következő válaszokat kaptuk: 33,70%-uk, vagyis 29 fő válaszolta, hogy igen, van másik megélhetési forrása, mert a pedagógusfizetésből nem lehet megélni. 2,30%-uk, vagyis 2 fő azt válaszolta, hogy igen, van másik megélhetési forrása, mert szakmailag nem elégíti ki a pedagóguspálya, más területek is izgatják. 59,30%-uk, vagyis 51 fő azt válaszolta, hogy nincs másik megélhetési forrása, mert nem talált eddig ilyen lehetőséget. 4,70%-uk, vagyis 4 fő azt válaszolta, hogy nincs másik megélhetési forrása, mert a pedagógusi munka anyagilag és szellemileg is tökéletesen kielégíti. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok között változó a vélemény és a tapasztalat a másik megélhetési forrásokról. Néhányan szükségét érzik egy második forrásnak a kiegészítő jövedelem vagy a szakmai kielégülés miatt, míg másoknak nincs más lehetőségük vagy elégedettek a pedagógusi munkájukkal.

31. ábra: A megkérdezett pedagógusok másodlagos megélhetési forrása

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

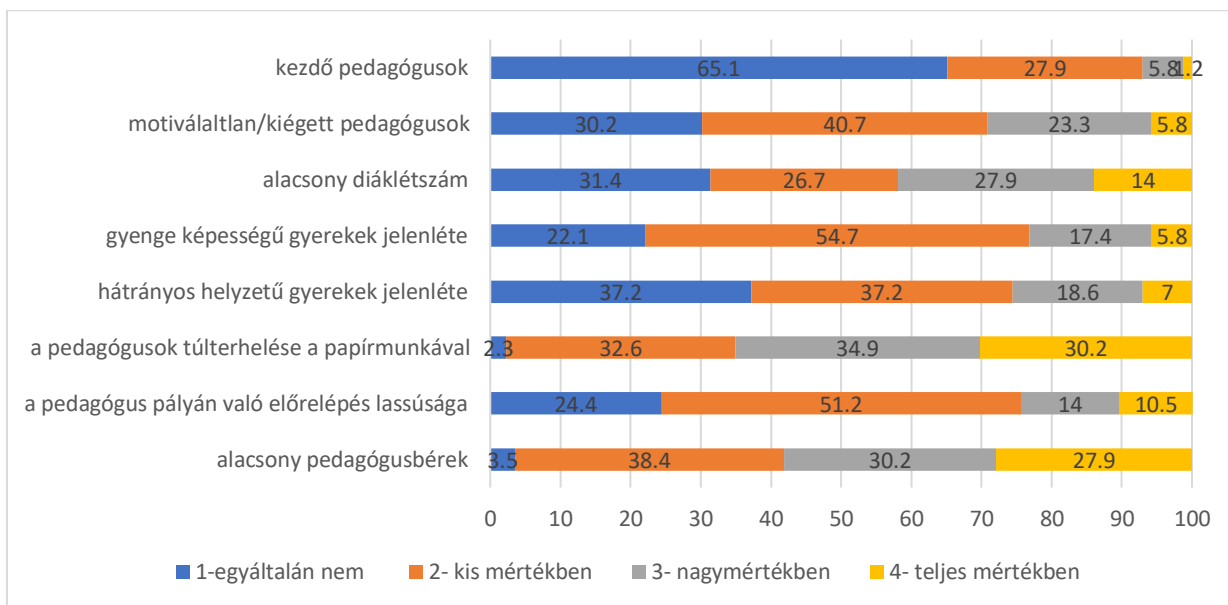
A kérdésre, hogy az Ön iskolájában mennyire számítanak problémának a felsorolt dolgok, a válaszok a következők voltak:

- Alacsony pedagógusbérek: Egyáltalán nem: 3,5% Kis mértékben: 38,4% Nagymértékben: 30,2% Teljes mértékben: 27,9%
- A pedagógus pályán való előrelépés lassúsága: Egyáltalán nem: 24,4% Kis mértékben: 51,2% Nagymértékben: 14% Teljes mértékben: 10,5%
- A pedagógusok túlterhelése a papírmunkával: Egyáltalán nem: 2,3% Kis mértékben: 32,6% Nagymértékben: 34,9% Teljes mértékben: 30,2%
- Hátrányos helyzetű gyerekek jelenléte: Egyáltalán nem: 37,2% Kis mértékben: 37,2% Nagymértékben: 18,6% Teljes mértékben: 7%
- Gyenge képességű gyerekek jelenléte: Egyáltalán nem: 22,1% Kis mértékben: 54,7% Nagymértékben: 17,4% Teljes mértékben: 5,8%
- Alacsony diáklétszám: Egyáltalán nem: 31,4% Kis mértékben: 26,7% Nagymértékben: 27,9% Teljes mértékben: 14%
- Motiválatlan/kiégett pedagógusok: Egyáltalán nem: 30,2% Kis mértékben: 40,7% Nagymértékben: 23,3% Teljes mértékben: 5,8%
- Kezdő pedagógusok: Egyáltalán nem: 65,1% Kis mértékben: 27,9% Nagymértékben: 5,8% Teljes mértékben: 1,2%

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy az alacsony pedagógusbérek, a pedagógusok előrelépésének lassúsága, a túlzott papírmunka és a hátrányos helyzetű gyerekek jelenléte nagyobb problémát jelentenek az iskolában. Ugyanakkor, a gyenge képességű gyerekek jelenléte, az alacsony diáklétszám, a motiválatlan/kiégett pedagógusok és a kezdő pedagógusok kevésbé jelentenek problémát a megkérdezett pedagógusok számára. A legjelentősebb problémát az alacsony pedagógusbérek és a pedagógus pályán való előrelépés lassúsága jelenti. Ezek a tényezők komoly kihívást jelentenek a pedagógusok anyagi megbecsülésében és karrierfejlődésében. Emellett a pedagógusok túlterhelése a papírmunkával és a hátrányos helyzetű gyerekek jelenléte is problémákat okoz. Az adminisztratív feladatok nagy mennyisége és a hátrányos helyzetű diákokkal való foglalkozás sok energiát és erőforrást igényel a pedagógusoktól. A gyenge képességű gyerekek jelenléte, az alacsony diáklétszám, a motiválatlan/kiégett pedagógusok és a kezdő pedagógusok kevésbé jelentenek kiemelkedő problémát az iskolában a megkérdezett pedagógusok szemszögéből.

Ezek az eredmények arra utalnak, hogy az anyagi megbecsülés, a karrierfejlődés, az adminisztratív terhek és a hátrányos helyzetű gyerekek támogatása terén további intézkedésekre és fejlesztésekre van szükség az iskolában.

32. ábra: A megkérdezett pedagógusok számára felmerülő problémák

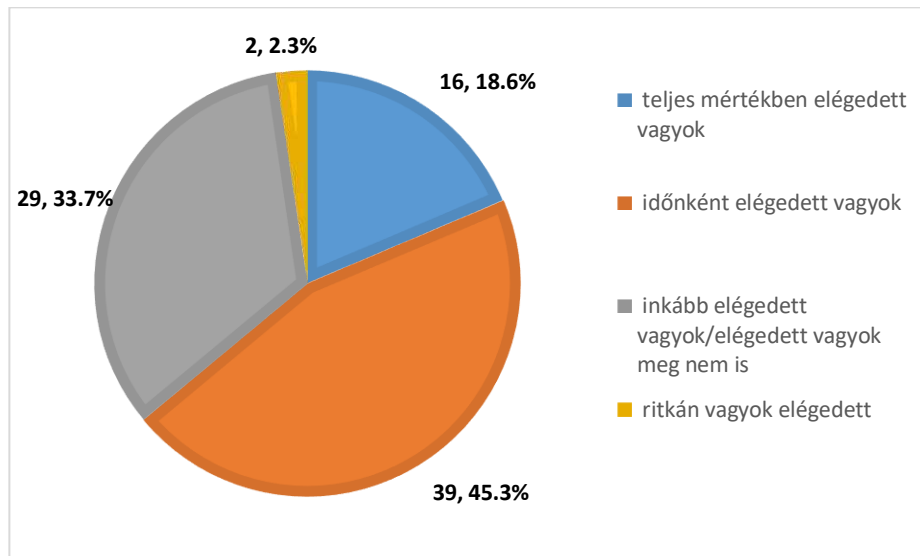

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok válaszai alapján az elégedettség szintje változó a munkájuk eredményével kapcsolatban. Az eredmények szerint: 18,60% (16 fő) teljes mértékben elégedett a munkája eredményével. 45,30% (39 fő) időnként elégedett a munkája eredményével. 33,70% (29 fő) inkább elégedett vagy elégedett, de van néhány dolog, ami még javítható lenne. 2,30% (2 fő) ritkán elégedett a munkája eredményével.

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok többsége legalább részben elégedett a munkájának eredményével. Az időnkénti elégedettség és az inkább elégedettség a leggyakoribb válaszok, míg a teljes elégedettség és a ritka elégedettség kevésbé jellemző. A pedagógusoknak az elégedettség növelése érdekében lehetőséget kell kapniuk a további fejlődésre és támogatásra a munkájukban.

33. ábra: A megkérdezett pedagógusok elégedettsége munkájukkal

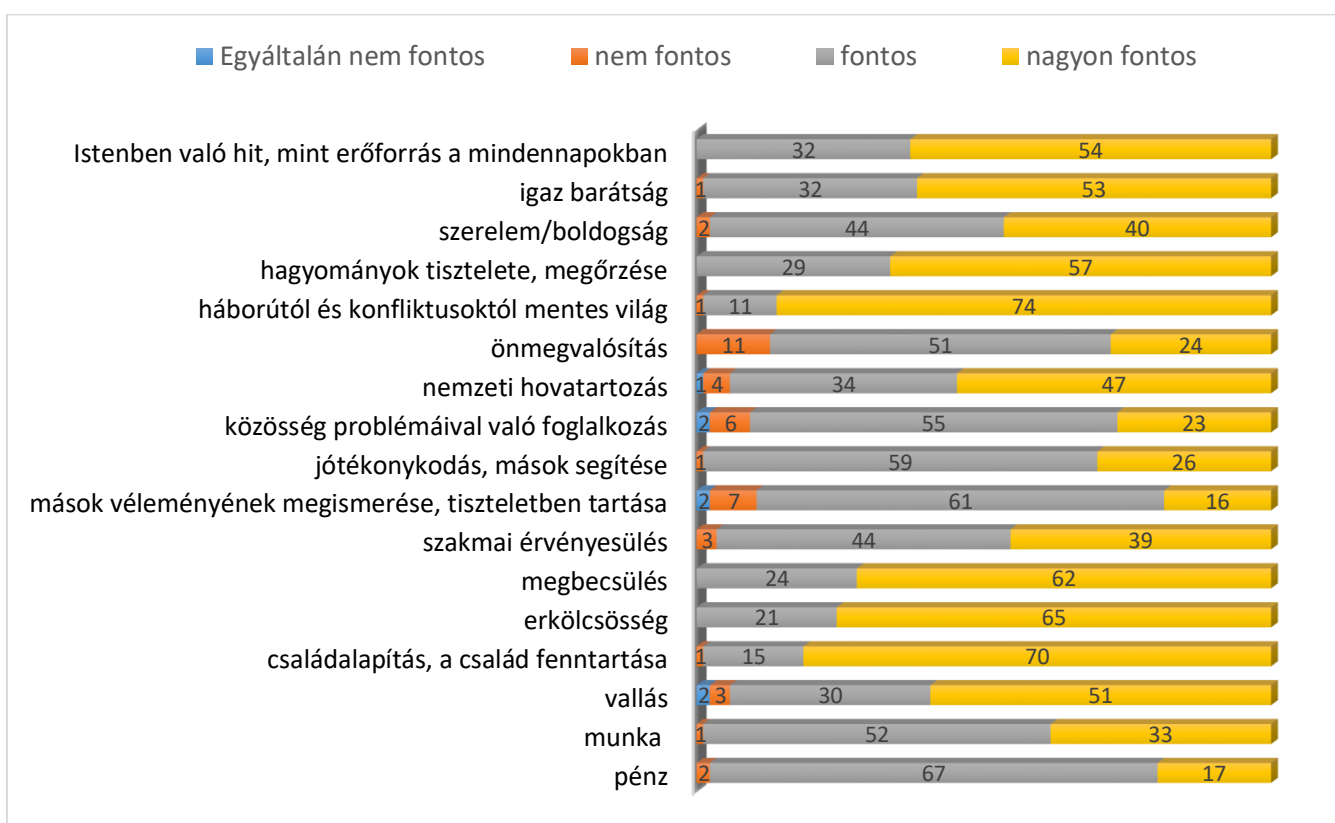

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Kutatásunk során a pedagógusok értékrendjére is kíváncsiak voltunk. Megkérdeztük a pedagógusokat, hogy mennyire tartanak fontosnak különböző dolgokat, melyek az értékrendhez tartoznak. A válaszok lehetőségei az "Egyáltalán nem fontos", "Nem fontos", "Fontos" és "Nagyon fontos" voltak. A pénzt tekintve a válaszok eloszlása a következő volt: 2 pedagógus szerint nem fontos, 67 pedagógus szerint fontos, és 17 pedagógus szerint nagyon fontos. A munka esetében az eredmények a következőképpen alakultak: 1 pedagógus szerint nem fontos, 52 pedagógus szerint fontos, és 33 pedagógus szerint nagyon fontos. A vallás tekintetében a válaszok az alábbiak szerint oszlottak el: 2 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 3 pedagógus szerint nem fontos, 30 pedagógus szerint fontos, és 51 pedagógus szerint nagyon fontos. A családalapítás és a család fenntartása vonatkozásában az eredmények a következők voltak: 1 pedagógus szerint nem fontos, 15 pedagógus szerint fontos, és 70 pedagógus szerint nagyon fontos. Az erkölcstelenséggel szembeni állásfoglalásban az eredmények a következőképpen alakultak: 0 pedagógus szerint nem fontos, 21 pedagógus szerint fontos, és 65 pedagógus szerint nagyon fontos. A megbecsülést illetően a válaszok a következőképpen alakultak: 24 pedagógus szerint fontos, és 62 pedagógus szerint nagyon fontos. A szakmai érvényesülést tekintve az eredmények a következőképpen alakultak: 3 pedagógus szerint nem fontos, 44 pedagógus szerint fontos, és 39 pedagógus szerint nagyon fontos. A mások véleményének megismerését és tiszteletben tartását illetően az eredmények a következők voltak: 2 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 7 pedagógus szerint nem fontos, 61 pedagógus szerint fontos, és 16 pedagógus szerint nagyon fontos. A jótékonykodás

és mások segítése vonatkozásában az eredmények a következőképpen alakultak: 1 pedagógus szerint nem fontos, 59 pedagógus szerint fontos, és 26 pedagógus szerint nagyon fontos. A közösség problémáival való foglalkozás esetében az eredmények a következőképpen alakultak: 2 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 6 pedagógus szerint nem fontos, 55 pedagógus szerint fontos, és 23 pedagógus szerint nagyon fontos. A nemzeti hovatartozás tekintetében az eredmények a következőképpen alakultak: 1 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 4 pedagógus szerint nem fontos, 34 pedagógus szerint fontos, és 47 pedagógus szerint nagyon fontos. Az önmegvalósítás vonatkozásában az eredmények a következőképpen alakultak: 11 pedagógus szerint nem fontos, 51 pedagógus szerint fontos, és 24 pedagógus szerint nagyon fontos. A háborútól és konfliktusoktól mentes világgal kapcsolatban az eredmények a következők voltak: 1 pedagógus szerint nem fontos, 11 pedagógus szerint fontos, és 74 pedagógus szerint nagyon fontos. A hagyományok tiszteletének és megőrzésének tekintetében az eredmények a következőképpen alakultak: 29 pedagógus szerint fontos, és 57 pedagógus szerint nagyon fontos. A szerelem és boldogság tekintetében az eredmények a következőképpen alakultak: 2 pedagógus szerint nem fontos, 44 pedagógus szerint fontos, és 40 pedagógus szerint nagyon fontos. Az igaz barátsággal kapcsolatban az eredmények a következők voltak: 1 pedagógus szerint nem fontos, 32 pedagógus szerint fontos, és 53 pedagógus szerint nagyon fontos. Az Istenben való hitet, mint erőforrást a mindennapokban tekintve az eredmények a következőképpen alakultak: 32 pedagógus szerint fontos, és 54 pedagógus szerint nagyon fontos. Az adatok alapján látható, hogy a pedagógusok véleménye változó a különböző dolgok fontosságáról. A legtöbb pedagógusnak fontos vagy nagyon fontos a pénz, a munka, a vallás, a családalapítás és a család fenntartása, az erkölcsösség, a megbecsülés, a szakmai érvényesülés, a mások véleményének megismerése és tiszteletben tartása, valamint a jótékonykodás és mások segítése. Ugyanakkor más területeken, mint például a nemzeti hovatartozás, az önmegvalósítás vagy a háborútól és konfliktusoktól mentes világ, a pedagógusok véleményei változatosabbak. Néhány pedagógusnak fontos vagy nagyon fontos ezek a tényezők, míg mások számára kevésbé jelentős.

34. ábra: A megkérdezett pedagógusok véleménye különböző tényezőkről

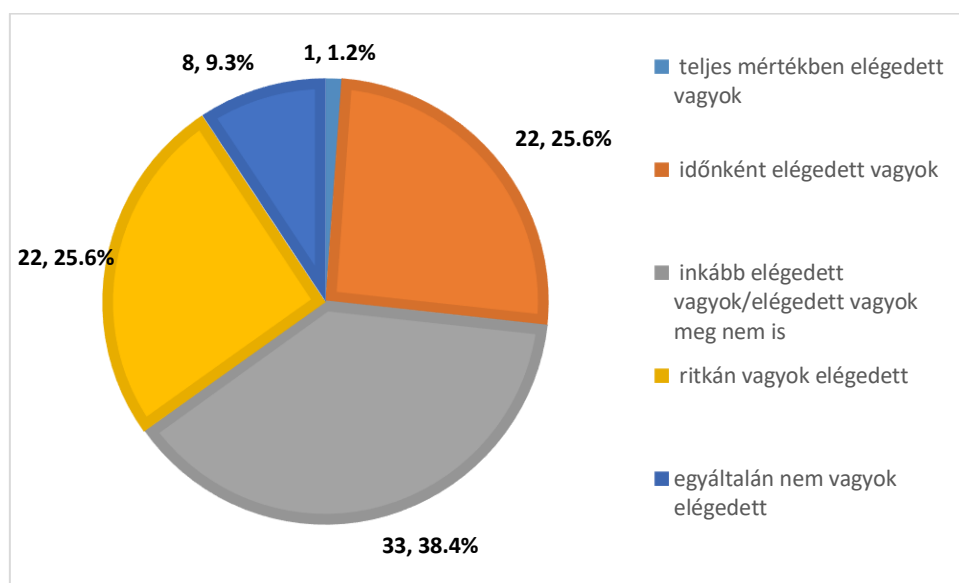

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

5.4. A megkérdezett pedagógusok véleménye az Új Ukrán Iskola nevű reformról

Mivel az Új ukrán iskola (Нова українська школа) nevű reform 2018 szeptemberében lépett életbe, az alsós tanítóknak már 5 éves tapasztalata van a programmal kapcsolatban. Ennek fényében kutatásunk során azt is megkérdeztük az alsós tanítóktól, hogy mennyire elégedettek az Új ukrán iskola (Нова українська школа) reformmal. Az eredmények szerint csak egy ember (1,20%) volt teljes mértékben elégedett, míg 22 (25,60%) időnként elégedett. 33 ember (38,40%) inkább elégedett vagy elégedett, de nem teljes mértékben. 22 ember (25,60%) ritkán elégedett, és 8 ember (9,30%) egyáltalán nem volt elégedett a reformmal. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy az alsós tanítók között vegyes az elégedettség szintje az Új ukrán iskola reformjával kapcsolatban. A leggyakoribb válaszok az inkább elégedettség és az időnkénti elégedettség, míg az elégedettség hiánya is jelentős számban jelenik meg. Ez arra utalhat, hogy a reform néhány területen sikeres lehetett, míg más területeken még kihívások állnak elő. Fontos lehet további visszajelzéseket kérni a pedagógusoktól és folyamatosan javítani a reformot a tanítók és a diákok szükségleteinek figyelembevételével.

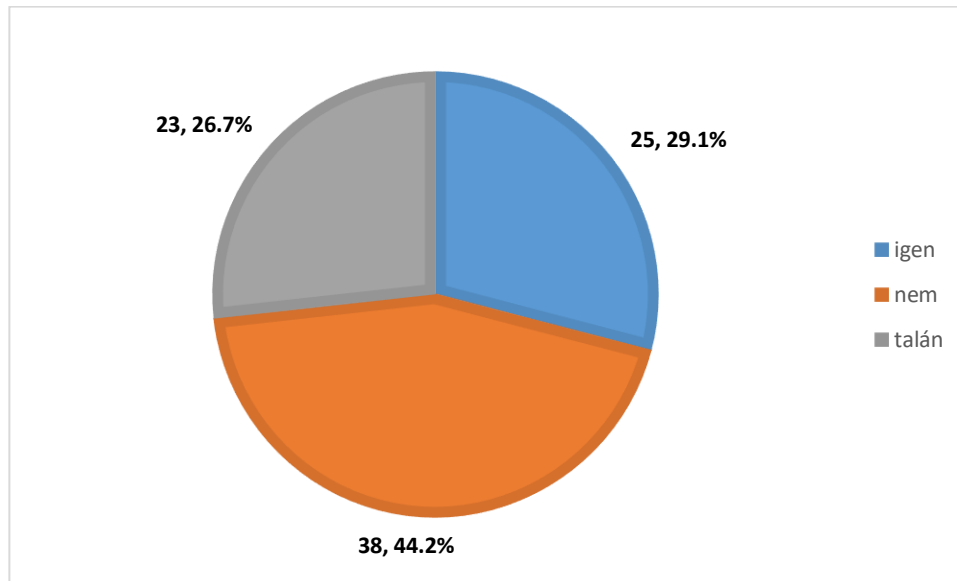
35. ábra: A megkérdezett pedagógusok elégedettsége elégedett az Új ukrán iskola (Нова українська школа) reformmal

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A pedagógusok körében megkérdeztük, hogy az Új ukrán iskola (NUS) okozott-e nehézséget számukra. Az eredmények alapján a következő válaszokat kaptuk: 29,1% (25 fő) igen, az Új ukrán iskola okozott nehézséget a pedagógusoknak. 44,2% (38 fő) nem, a pedagógusok szerint az Új ukrán iskola nem okozott nehézséget számukra. 26,7% (23 fő) talán, a válaszadók bizonytalanok voltak az Új ukrán iskola okozta nehézségekkel kapcsolatban. Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a pedagógusok között megoszlanak a vélemények az Új ukrán iskola reformjával kapcsolatban. Míg egyes tanítók nehézségeket tapasztaltak, mások szerint nem jelentett problémát a reform bevezetése. Vannak tanítók, akik bizonytalanok vagy nem tudják egyértelműen értékelni a reform hatását. Ez azt sugallja, hogy az Új ukrán iskola implementációja változó hatást gyakorol a pedagógusokra, és fontos további információkat gyűjteni, hogy megértsük az egyéni tapasztalatokat és reakciókat. Ez lehetővé teszi a reform folyamatos fejlesztését és az esetleges nehézségek kezelését a pedagógusok számára.

36. ábra: A megkérdezett pedagógusok nehézségei az Új ukrán iskola (Нова українська школа) kapcsán

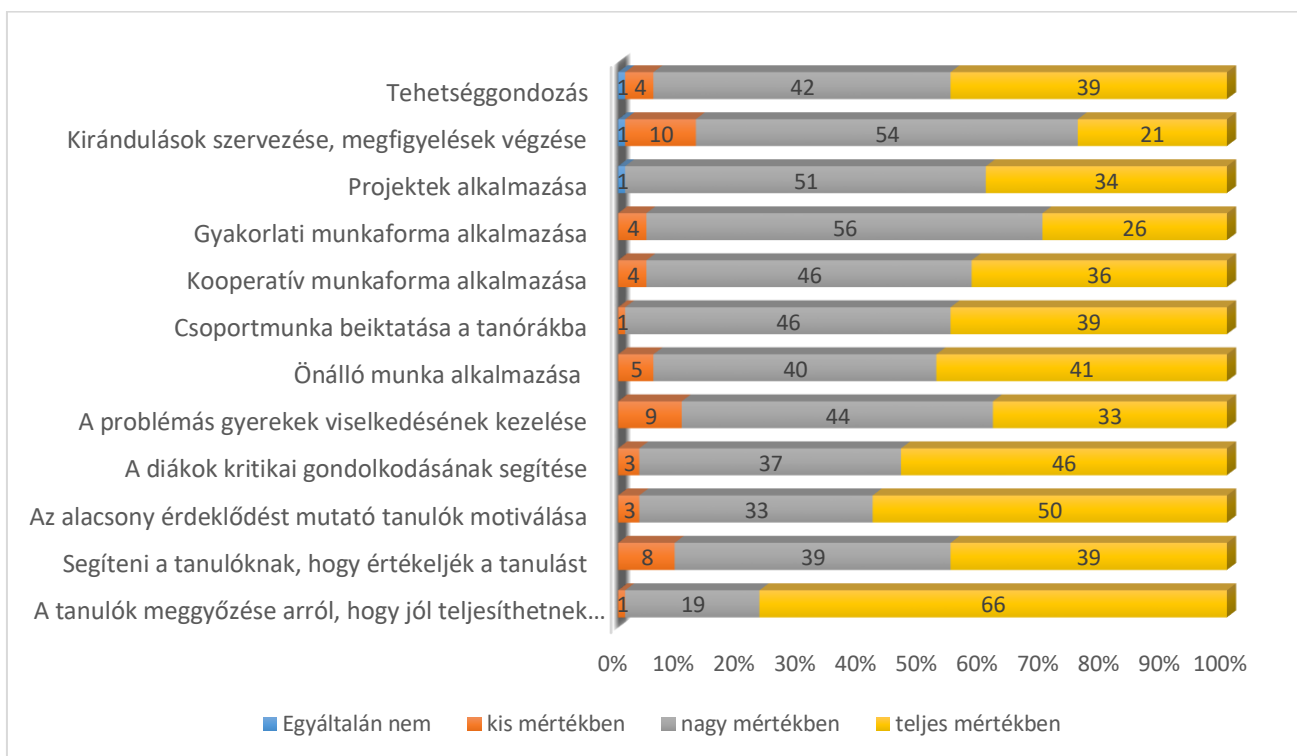
Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Mivel az Új Ukrán Iskola nevű reform számos új munkaformát kínál, megvizsgáltuk, hogy a gyakorló tanítók hogyan vélekednek a különböző gyakorlatok alkalmazásáról. A pedagógusokat megkértük, hogy véleményüket fejezzék ki különböző gyakorlatok alkalmazásáról a tanórán. A válaszlehetőségek között szerepelt az "Egyáltalán nem", "Kis mértékben", "Nagy mértékben" és "Teljes mértékben". Az alábbiakban összefoglaljuk az eredményeket: A tanulók meggyőzése arról, hogy jól teljesíthetnek az iskolában: 1 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 19 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 66 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Segíteni a tanulóknak, hogy értékeljék a tanulást: 8 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 39 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 39 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Az alacsony érdeklődést mutató tanulók motiválása: 3 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 33 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 50 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. A diákok kritikai gondolkodásának segítése, 3 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 37 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 46 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. A problémás gyerekek viselkedésének kezelése: 9 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 44 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 33 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Önálló munka alkalmazása: 5 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 40 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 41 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Csoportmunka beiktatása a tanórákba 1 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 46 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 39 pedagógus szerint teljes

mértékben fontos. Kooperatív munkaforma alkalmazása: 4 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 46 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 36 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Gyakorlati munkaforma alkalmazása: 4 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 56 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 26 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Projektek alkalmazása: 1 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 51 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 34 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Kirándulások szervezése, megfigyelések végzése: 1 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 10 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 54 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 21 pedagógus szerint teljes mértékben fontos. Tehetséggondozás: 1 pedagógus szerint egyáltalán nem fontos, 4 pedagógus szerint kis mértékben fontos, 42 pedagógus szerint nagy mértékben fontos, és 39 pedagógus szerint teljes mértékben fontos.

Az eredmények alapján látható, hogy a pedagógusok véleménye változó a különböző gyakorlatok alkalmazásáról a tanórán. Néhány gyakorlat, mint például a tanulók motiválása, a diákok kritikai gondolkodásának segítése és a problémás gyerekek viselkedésének kezelése, nagy többségben fontosnak vagy teljes mértékben fontosnak tartották. Más gyakorlatok esetében, mint például az önálló munka alkalmazása vagy a csoportmunka beiktatása, a pedagógusok véleménye változatosabb. Vannak, akik nagy mértékben vagy teljes mértékben fontosnak tartják ezeket a gyakorlatokat, míg mások szerint kevésbé jelentős.

37. ábra: A megkérdezett pedagógusok véleménye különböző gyakorlatok alkalmazásáról a tanórán

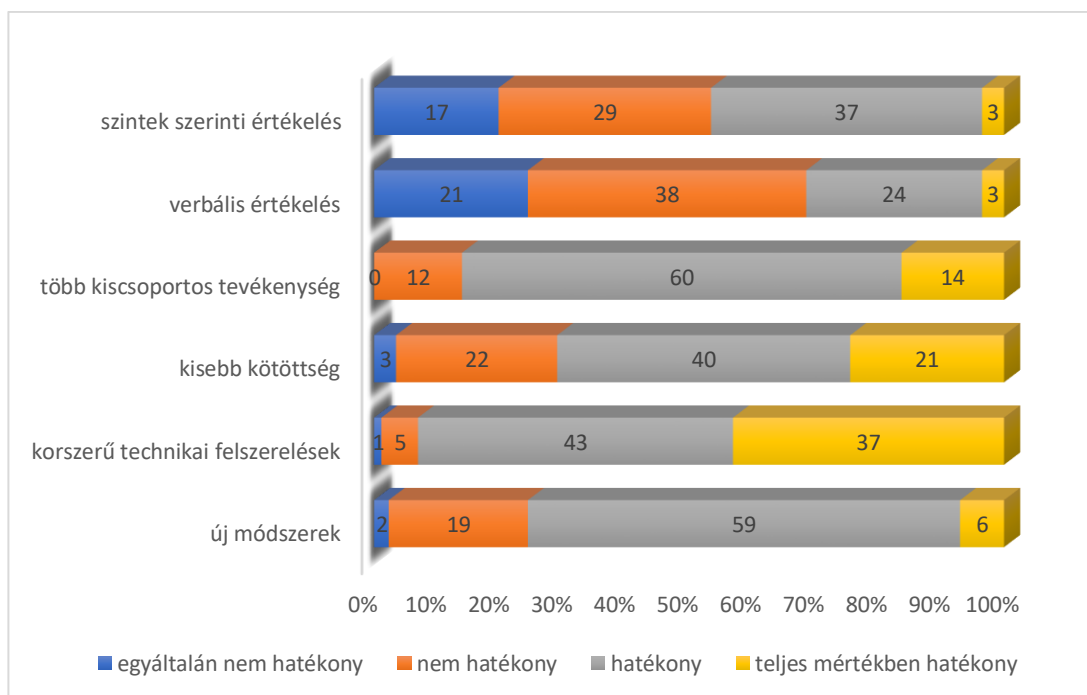
Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

A megkérdezett pedagógusok véleményt alkottak az új ukrán iskolai reform hatékonyságáról. A válaszok alapján az új módszereknek a legtöbb pedagógus szerint hatékony vagy teljes mértékben hatékony hatása van (59 válaszolt teljes mértékben hatékony, 19 válaszolt hatékony). A korszerű technikai felszereléseknek is pozitív hatást tulajdonítanak, bár kevesebb pedagógus tartja őket hatékonynak (43 válaszolt hatékony, 37 válaszolt teljes mértékben hatékony). A kisebb kötöttségek is pozitív eredményeket hoztak az iskolai reform kapcsán. Sok pedagógus szerint ezek a változtatások hatékonynak tekinthetők (40 válaszolt hatékony, 21 válaszolt teljes mértékben hatékony). A több kiscsoportos tevékenység bevezetése szintén kedvező eredményeket hozott a pedagógusok szerint. A legtöbb válasz szerint ezek a módszerek hatékonynak tekinthetők (60 válaszolt hatékony, 14 válaszolt teljes mértékben hatékony). A verbális értékelésre vonatkozó válaszok vegyes képet mutatnak. Bár számos pedagógus úgy véli, hogy ez hatékony (24 válaszolt hatékony), mások szerint nem olyan hatékony vagy egyáltalán nem hatékony (21 válaszolt nem hatékony, 38 válaszolt egyáltalán nem hatékony). Az szintek szerinti értékelés is vegyes visszajelzéseket kapott. Bár sok pedagógus szerint hatékony vagy teljes mértékben hatékony (37 válaszolt hatékony, 3

válaszolt teljes mértékben hatékony), mások szerint nem hatékony vagy egyáltalán nem hatékony (29 válaszolt nem hatékony, 17 válaszolt egyáltalán nem hatékony).

Összességében elmondható, hogy a pedagógusok között eltérő vélemények vannak az új ukrán iskolai reform hatékonyságával kapcsolatban. Bizonyos módszerek és változtatások több támogatást kaptak, míg másokat kevésbé tartottak hatékonynak.

38. ábra: A megkérdezett pedagógusok szerinti előnyök az Új ukrán iskola reform kapcsán

Forrás: kérdőíves kutatásunk alapján saját szerkesztés

Kutatásunk során megvizsgáltuk, hogy a tanítók tapasztalatai szerint mennyire hatékonyak az Új ukrán iskola (Нова українська школа) nevű reform következtében létrehozott változások? Ezek közé soroltuk az új módszereket, a korszerű technikai felszerelést, a nagyobb szabadkezűséget a tanórákon, a kiscsoportos tevékenységeket 1–2. osztályban a verbális értékelést és a 3–4. osztályokban alkalmazott szintek szerinti értékelést.

Az eredmények alapján negyedik hipotézisünk, miszerint *a kárpátaljai tanítók pozitívan vélekednek az alsó tagozatban bevezetett reformokról*, csak részben igazolódott be. Az eredményeink szerint csak egyetlen tanító volt teljes mértékben elégedett az új ukrán iskolai reformokkal, míg 63 pedagógus nem elégedett vagy csak ritkán elégedett velük. Ezen kívül 25 pedagógus válaszolta, hogy nehézségei vannak a reformokkal kapcsolatosan a munkája

során. Az új módszerek és munkaformák bevezetését azonban többnyire hatékonynak tartják. Kivételt képez a verbális értékelés, mely a megkérdezettek közel fele szerint nem bizonyul hatékony értékelési módnak. Ezek az eredmények világossá teszik, hogy a tanítók többsége nem látja pozitívan vagy elégedetten a bevezetett reformokat az alsó tagozatban. Ez azt sugallja, hogy a reformokkal kapcsolatos kihívások és nehézségek jelentős hatással vannak a pedagógusok munkájára és a tanítási folyamatokra. A pedagógusok elégedetlensége és a reformokhoz kapcsolódó nehézségek arra utalnak, hogy további munka és támogatás szükséges a reformok végrehajtásával és a pedagógusok felkészítésével kapcsolatban. Ezen eredmények alapján fontos, hogy a reformok végrehajtása során figyelembe vegyék a pedagógusok visszajelzéseit és véleményét, valamint nyújtsanak számukra megfelelő támogatást és képzést a változások kezeléséhez. A pedagógusok elégedetlensége és a nehézségek kezelése hozzájárulhat a reformok hatékonyságának és fenntarthatóságának javításához az alsó tagozatban Kárpátalján.

ÖSSZEGZÉS

A munka célja a Kárpátalján élő magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusok társadalmi háttérének és pályafutásának felmérése volt. A kutatás során a pedagógusi munka számos területén tettünk fel kérdéseket, többek között az oktatási módszerekről, az értékelési gyakorlatokról, a digitális eszközök használatáról, valamint az oktatási rendszer általános kihívásairól és lehetőségeiről. Az eredmények alapján kiderült, hogy a pedagógusok nagy része rendelkezik felsőfokú végzettséggel, és számos év tapasztalattal rendelkezik az oktatási szektorban. Emellett a kutatás rámutatott, hogy az oktatási rendszernek alkalmazkodnia kell a modern kor kihívásaihoz.

A kutatás során törekedtünk a lehető legtöbb magyar tannyelvű iskolába eljuttatni a kérdőívet, hogy a megkérdezett pedagógusok minél változatosabb szakmai háttérrel és tapasztalatot képviseljenek. A kérdőív kitöltése azonban önkéntes volt, 86 alsó tagozatos tanító járult hozzá a kutatáshoz.

A kérdőív tartalmazott általános információkat a pedagógusokról, például életkorukat, végzettségüket és munkahelyüket. Emellett olyan témákra is rákérdeztünk, mint a pedagógusok oktatási módszerei, az értékelési gyakorlatok, a digitális eszközök használata az oktatásban, valamint az oktatási rendszer általános kihívásai és lehetőségei, de kitért arra is, hogy milyen háttérrel rendelkeznek a gyakorló pedagógusok és képesek-e megélni kizárólag a tanítói bérezésből.

A kapott eredményeket részletesen elemeztük, és összevetettük a felállított hipotézisekkel. Az eredmények alapján válaszokat kaptunk a kutatási kérdésekre, teszteltük a hipotéziseinket és újabb felismerések is születtek a pedagógusok tevékenységével és az oktatási rendszerrel kapcsolatban. A kutatás eredményeit a dolgozat 4–5. fejezetében dolgoztam fel, a kapcsolódó kérdőívet pedig a mellékletbe csatolva tettük elérhetővé. A felállított hipotézisek közül kettő beigazolódott, kettő pedig részben nyert igazolást.

Az alsó tagozatos tanítók társadalmi háttérének, szakmai életútjának, elvándorlási hajlandóságának és a jelenlegi oktatási reformmal kapcsolatos véleményének vizsgálata számos fontos információt nyújthat az oktatás és a neveléstudomány területén. A szakmai életút vizsgálata segíthet megérteni, hogyan alakulnak és változnak a Kárpátalján gyakorló pedagógusok tapasztalatai és szakmai fejlődése. Jelen kutatás segíthet nyomon követni a vizsgált pedagógusok karrierútját és szakmai előmenetelét, továbbá a gyakorló tanítók szemszögéből mutatja be hogy tapasztalataik szerint mennyire hatékonyak az új oktatási módszerek és stratégiák alkalmazása. Kutatási eredményeink rámutatnak, hogy Kárpátalján

jelenleg problémát jelent a pedagógusok elvándorlása. Az elvándorlás oka pedig összefügg a pedagógusok jólétét érintő problémákkal. Legnagyobb arányban az elvándorlás okaként az országban dúló háborús helyzetet és a pedagógusok alulfinanszírozását jelölték meg.

РЕЗЮМЕ

У моїй роботі я здійснила аналіз фахової літератури і розкрила актуальність теми у трьох розділах. Після літературного огляду я прийшла до висновку, що мою магістерську роботу добре узагальнює складнощі і проблеми сучасності, що виникають у сфері освіти. Метою дослідження було вивчення соціального становища та кар'єрного розвитку вчителів початкових класів, котрі проживають на Закарпатті. Під час дослідження було поставлено запитання вчителям з різних сфер діяльності, зокрема щодо методик навчання, практик оцінювання, використання цифрових засобів та загальних викликів і можливостей освітньої системи. За результатами виявилось, що більшість вчителів мають вищу освіту і багаторічний досвід роботи у сфері освіти. Крім того, дослідження показало, що освітня система повинна адаптуватися до викликів сучасності.

Для забезпечення належного вибіркового зразка було важливо, щоб отримані результати були репрезентативними для вчителів на Закарпатті. Тому я намагалася дістати анкету до якомога більшої кількості угорськомовних шкіл, щоб опитані вчителі представляли якомога різноманітніший фаховий досвід. Заповнення анкети було добровільним для забезпечення анонімності відповідачів.

Дослідження містила загальну інформацію про вчителів, таку як їх вік, освіту та місце роботи. Крім того, запитувалося про такі теми, як методи навчання вчителів, практики оцінювання, використання цифрових засобів у навчанні, а також загальні виклики та можливості освітньої системи. Також розглядалося, який досвід мають практикуючі вчителі і чи можуть вони заробляти достатньо для проживання лише на заробітній платі вчителя.

Отримані результати були детально проаналізовані та порівняні зі сформульованими гіпотезами. На основі результатів були отримані відповіді на дослідні питання, підтвердилися наші гіпотези, і також з'явилися нові уявлення про діяльність вчителів та освітню систему. Результати дослідження були оброблені в четвертій розділі мого звіту, а відповідний опитувальник (анкета) був доданий у додаток.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Beregszászi Anikó – Dudics Lakatos Katalin (2022): A nyelvi tolerancia alakításának lehetőségei. In: *Magyar Nyelv*, 118(4), 407-418.

Beregszászi Anikó (2021): *Alkalmi mondatok zongorára. A magyar nyelv oktatásának kihívásai kisebbségben*, Termini Egyesület, Törökbálint.

Czirják Ágnes (2020): Az oktatás és a pedagógusok szerepe a 21. században. In: *Digitális Tudományos Konferencia*, 34–39.

Cserniczkó István, Orosz Ildikó: *The Hungarian language in education in Ukraine. Regional dossiers series. Leeuwarden*, Mercator European Research Centre on Multilingualism and Language Learning, 2019. 75 p.

Falus Iván – Kimmel Magdolna (2009): *A portfólió*. Gondolat Kiadó, ELTE PPK Neveléstudományi Intézet, Budapest.

Falus Iván (2006): *A tanári tevékenység és a pedagógusképzés útjai*. Gondolat Kiadó, Budapest.

Forgó Sándor (2019): Az oktatás új kihívásai a digitális korban. In: *Műszaki és Gazdaságtudományi Közlemények*, 9(2), 123–128.

Gaal Gabriella – Jászi Éva (2015): *Pedagógus-mesterség*. Líceum Kiadó, Eger.

Gloviczki Zoltán (2014): Tanár-e a pedagógus? Jelentéstörténeti vázlat. In: Torgyik Judit (szerk.): *Sokszínű pedagógiai kultúra*. 67–72.

Hancock, Carl B. (2008): „Music Teachers at Risk for Attrition and Migration”. In: *Journal of Research in Music Education*, 56(2), 130–144.

Ingersoll, R. (2001). *Teacher turnover and teacher shortages: An organizational analysis*. American Educational Research Journal, 38(3), 499-534.

Kopp Erika (2020): A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése és tanulása az oktatási rendszer szintjén. In: *Neveléstudomány*, 62–79.

Korthagen, F. (2004). *In search of the essence of a good teacher: Towards a more holistic approach in teacher education*. *Teaching and Teacher Education*, 20(1), 77-97.

Kozma Tamás (2018): *Az oktatás a 21. században – Az oktatási rendszer átalakulása a digitalizáció korában*. In: *Innováció és Tudományos Fokozatok*, 4(1), 69–84.

Kozma Tamás (2001): *Pedagógiánk paradigmái*. In: Csapó B.-Vidákovich T. (szerk.) *Neveléstudomány az ezredfordulón*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 23–38.

Németh András (2015): A pedagógusképzés és pedagógusszerep története. A pedagógus szakma kialakulása és differenciálódása; a pedagógusokkal szemben megfogalmazott

elvárások a történelem során. In: Vörös Katalin (szerk.): *Neveléstörténet az osztatlan tanárképzésben*. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.

Orosz Ildikó (1995): *A magyar nyelvű oktatás esélyei Kárpátalján*. Intermix Kiadó. Ungvár–Budapest.

Rapos Nóra – Bükki Eszter – Gazdag Emma – Nagy Krisztina (2020): A pedagógusok folyamatos szakmai fejlődése és tanulása. Fogalmi változások. In: *Neveléstudomány* 28(1), 28–32.

Sass, Daniel A. – Flores, Belinda Bustos – Claeys, Lorena – Perez, Bertha (2012): Identifying personal and contextual factors that contribute to attrition rates for Texas public school teachers. In: *Education Policy Analysis Archives*, 20(15), 1–30.

Szettele Katinka (2020): *Kreatív pedagógia* A kreativitás fejlesztésének oktatási koncepciója. In: *Pedagógiai Szemle* 11/12, 59-75.

Trencsényi László (1988): *Pedagógusszerepek az általános iskolában*. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Vynoslavska, 2006 = Винославська О.В. (2006): *Людські стосунки* : навч. посіб. / О.В. Винославська, М.П. Малигіна. – 2 –е вид., перероб. і доповн. – К. : Центр навчальної літератури.

Zrinszky László (1994): *Pedagógia szerepek és változásai*. ELTE (Pedagógiai Közlemények), Budapest.

Zubora Márta – Hollik Ildikó (2017): Pályakezdő pedagógusok karriertervei. In: *Pedagógusképzés*, 16 (44), 1–4.

Zyazyun (2004) = І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос (2004): *Педагогічна майстерність* : Підручник / та ін. За ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища школа.

Internetes források:

A *pedagógusszerepek átalakulása napjainkban*. URL: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/pedagogusszerepek> [Letöltés ideje: 2023. március 18.]

<https://studfile.net/preview/5538098/page/2/> [Letöltés ideje: 2023. március 19.]

II. RF KMF honlapja: <http://kmf.uz.ua/hu/a-foiskola-tortenetebol> / [Letöltés ideje: 2023. április 14.]

Gaál Gabriella - Jászi Éva (2015): *Pedagógus-mesterség*. Elektronikus tananyag. http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/16_pedagogus_mesterseg/ 1. modul 3. lecke [Letöltés ideje: 2023. április 19.]

Infostar 2022-09-02 *Tanévkezdés Kárpátalján*: kevesebb elsős, tanárihiány és belső menekültek_ URL: <https://infostart.hu/tudositoink/2022/09/02/tanevkezdes-karpataljan-kevesebb-elsos-tanarhiany-es-belso-menekultek#> [Letöltés ideje: 2023. április 10.]

Pedagógus mesterség. URL: http://okt.ektf.hu/data/szlahorek/file/hunline_pedpszi/16_pedagogus_mesterseg/622_nevelst_rneti_ttekints.html [Letöltés ideje: 2023. május 1.]

A tanító, az ő szociális funkciói. A pedagógushoz támasztott főbb követelmények csoportjai. [Вчитель, його соціальні функції. Основні групи вимог до вчителя.]

Ukrajna Állami Oktatási Minőségügyi Szolgálat [Державної служби якості освіти України] URL: <https://sqe.gov.ua/yakisne-distanciyne-navchannya-v-umovakh/> [Letöltés ideje: 2023. március 16.]

Az Új Ukrán iskola [Нова Українська школа] URL: <https://nus.org.ua/articles/zmishane-navchannya-yak-organizuvaty-yakisnyj-osvitnij-protses-v-umovah-vijny/> [Letöltés ideje: 2023. március 16.]

Melléklet

Kutatási kérdőív: Kárpátaljai magyar tannyelvű alsó tagozatos pedagógusainak pályafutása és jövőtervei

1. Neme?

nő

férfi

2. Kora?

18-24 év

25-30 év

31-40 év

41-50 év

50 év fölött

3. Mi a családi állapota?

egyedülálló

házas

nem házas, de együtt él valakivel

elvált (külön él)

özvegy

egyéb, éspedig:_____

4. Van gyereke?

igen

nem

5. Milyen településen él jelenleg?

város

falu

megyeszékhely

6. Mi a nemzetisége?

magyar

ukrán

orosz

egyéb, és pedig: _____

7. Milyen nyelveken beszél? (Több választ is jelölhet)

magyar 83 fő – 96,5%

ukrán 75 fő – 87,2%

orosz 35 fő – 40,7 %

angol 12 fő – 14%

egyéb, és pedig: ___német – 2fő – 2,4% és román – 1 fő – 1.2% _____

8. Hol található a jelenlegi munkahelye?

városban 30,2% - 26 pedagógus

faluban – 69,8% - 60 fő

megyeszékhelyen

9. Hogy érzi, Ön/családja anyagilag...?

gondok nélkül él 2 fő – 2,3%

beosztással jól kijön 54 fő – 62,8 %

éppen hogy meg tud élni 28 fő – 32,6%

hónapról-hónapra anyagi gondok vannak 2 fő – 2,3 %

nélkülözik - senki nem választotta

10. Milyen tannyelvű intézményben dolgozik?

magyar 81 pedagógus – 94,2 fő

ukrán senki nem választotta

vegyes 5 fő – 5,8%

egyéb,és pedig: _____

11. Nevezze meg, melyik oktatási intézményben/intézményekben dolgozik!

12. Mi az Ön beosztása ebben az intézményben? (Több választ is jelölhet)

alsó tagozatos tanító – 77 ember – 89,5%

napközis nevelő 14 fő – 16,3 %

tanít felső tagozaton is 14 fő – 16,3%

egyéb kategóriában még megjelölték:

hittanoktató – 1 fő – 1,2%

óvónő – 1 fő – 1,2%

igazgatóhelyettes 2 fő – 2,4%

13. Vállal-e korrepetálást?

igen, az intézményen belül 13 pedagógus – 15,1 %

igen, az intézményen kívül 21 pedagógus – 24,4 %

nem vállalok 50 pedagógus – 60,5 %

14. Részt vesz-e valamilyen tehetséggondozó programban?

igen

nem

15. Ha igen, akkor milyenben?

Genius

Egyéni versenyfelkészítés

Korrepetálás

Szakkörvezetés

Egyéb: _____

16. Milyen nyelven oktat jelenlegi pedagógusállásában?

csak magyarul

csak ukránul

magyarul és ukránul

egyéb nyelven, és pedig: _____

17. Mi motiválta abban, hogy ezt a munkát választotta? (Több választ is jelölhet)

szeretem a gyerekeket – 74 fő - 86%

közel van az otthonomhoz – 11 fő – 12,8 %

nem volt más munkahely 2 fő – 2,3%

pénz/anyagiak 6 fő – 7%

szakmai elköteleződés 52 fő – 60,5 %

egyéb, és pedig: Azért mentem el tanítani, hogy legyen magyar osztály és a saját gyerekeink itthon is járhassanak magyar iskolába 1 fő – 1,2%

18. Hol szerzett diplomát?

Kárpátalján 77 fő – 89,5%

Ukrajnában más megyében 8 fő – 9,3 %

Magyarországon – 1 fő – 1,2%

egyéb, és pedig: _

19. Nevezze meg, hol tanult!

20. Milyen pedagógiai végzettséggel rendelkezik?

felsőfokú szakképzés (molodsi specialist, tanítóképző) 24 fő – 27,9%

egyetem alapszak (BA) 9 fő – 10,5%

egyetemi mesterszak (MA vagy specialist) 53 fő – 61,6%

PhD, kandidátus – senki sem jelölte be

21. Jelenleg milyen besorolású pedagógusként dolgozik?

specialista 28 fő – 32,6%

második kategóriás specialista 18 fő – 20,9%

első kategóriás specialista 19 fő – 22,1 %

felső kategóriás specialista 18 fő – 20,9%

3 válasz nem volt értelmezhető így azokat nem említjük meg.

22. Mennyi ideje dolgozik ebben az intézményben?

néhány napja - 0

néhány hete - 0

több, mint 1 hónapja – 3 fő – 3,5%

több, mint 6 hónapja 2 fő – 2,3%

több, mint 1 éve 5 fő – 5,8%

kevesebb, mint 5 éve 8 fő – 9,3%

5-10 éve 16 fő – 18,6%

több, mint 10 éve – 35 fő – 40,7%

az összes többi válaszadó 20-40 év között jelölte meg munkaviszonyát pedagógusként.

23. Mennyire elégedett a jelenlegi munkahelyével?

teljes mértékben elégedett vagyok 22 fő – 25,6%

elégedett vagyok 49 fő – 57%

kevésbé vagyok elégedett 9 fő – 10,5%

néha elégedett vagyok 6 fő -7%

egyáltalán nem vagyok elégedett – senki sem választotta

24. A jelenlegi munkahelyén kívül dolgozik-e más munkahelyen?

igen

nem

25. Ha igen, hol?

lakóhelyemen 6 fő – 7%

más településen 5 fő – 4,7%

külföldön 2 fő – 2,3%

egyéb, éspedig: _____

26. Vannak-e családjában/baráti köreiben a következők? Igen/nem

felsőoktatási hallgató 66 igen, 20 - nem

diplomás ember 83 igen , 3 fő válasza -nem

felsőoktatást abbahagyó ember 27 fő igennel válaszolt és 59-nem

doktorandusz, tudományos fokozattal rendelkező 35-igen, 51 - nem

27. Milyen a viszonya kollégáival? (Több választ is jelölhet)

csak munkakapcsolat 12 fő – 14%

nem csak munkakapcsolat 24fő – 27,9%

baráti kapcsolat 49fő – 57%

vegyes – 1 fő – 1,2%

28. Milyen a viszonya a főnökséggel? (Több választ is jelölhet)

csak munkakapcsolat 64 % 55 fő

nem csak munkakapcsolat 19,8% 17 fő

baráti kapcsolat 13 fő – 15,1%

egyéb, és pedig: _____jó 1 fő – 1,2% _____

29. Melyik tanítási-tanulási formát tartja hatékonynak/jobbnak?

jelenléti oktatás 81 személy – 94,2%

egyéni oktatás

kiscsoportos oktatás 5személy – 5,8%

távoktatás (online forma)

nem tudom

30. Mennyire befolyásolja jelenlegi munkáját a háborús helyzet?

43% - 37 személy teljes mértékben befolyásol

48.8% - 42 személy - befolyásol időnként

4,7% - 4 személy - kevésbé befolyásol

2,3% - 2 fő - nem befolyásol

1,2% - 1 fő - nem tudom

31. Mennyire tartja hatékonynak a távoktatást?

5- nagyon hatékony

4- időnként hatékony

3- hatékony is meg nem is

2- egyáltalán nem hatékony

1- nem tudom

32. Milyen platformot használ a távoktatáshoz?

Google Classroom

Zoom

Edmodo

Microsoft Teams

Moodle

Viber

Messenger

Egyéb, éspedig: _____

33. Okoz-e nehézséget Ön számára a távoktatás?

igen

nem

34. Mennyire aktívak / vesznek részt a távoktatás alatt a tanulók?

5- teljes mértékben aktívak

4- többnyire aktívak

3- néha aktívak

2- passzívak

1- egyáltalán nem vesznek részt

35. Befolyásolja-e Önt a háborús helyzet a munkájában?

igen

nem

36. Tervez-e külföldön állást keresni?

igen

nem

nem tudom

nem tervezek

37. Ha igen, melyik országban?

Magyarország

Szlovákia

Csehország

Németország

egyéb, éspedig: _____

38. Milyen távra tervez külföldi munkát vállalni?

1-6 hónap

6-12 hónap

több, mint 1 év

nem tudom

nem tervezek

egyéb: _____

39. Tervezi-e, hogy végleg kitelepszik külföldre?

igen, már konkrét lépéseket tettem

igen, vannak elképzeléseim

még nem gondolkodtam rajta

nem telepednék ki

40. Ha tervezi az elvándorlást, mi az oka?

családi, párkapcsolati ok

anyagilag nem elégít ki a munkám

szakmailag nem elégít ki a munkám

nincs munkám

tanulmányi okok miatt

kalandvágyból, világot akarok látni

háborús helyzet miatt

etnikai vagy más diszkrimináció miatt

egyéb, éspedig: _____

41. Ha külföldre tervezi a kiutazást, szakmájában szeretne-e tovább dolgozni?

igen

nem

nem tudom

nem tervezek

42. Van-e a pedagógus munkakör mellett másik megélhetési forrása is?

(Csak egyet válasszon!)

Igen, van, mert a pedagógusfizetésből nem lehet megélni.

Igen, van, mert szakmailag nem elégít ki a pedagóguspálya, más területek is izgatnak

Nincs, mert nem találtam eddig ilyen lehetőséget

Nincs, mert tökéletesen kielégít anyagilag és szellemileg is a pedagógusi munka

43. Az Ön iskolájában a felsorolt dolgok mennyire számítanak problémának?

		Nagyon nagy- mértékben	Nagy- mértékben	Kis mértékben	Egyáltalán nem	NT/NV
1.	alacsony pedagógusbérek					

2.	a pedagógus pályán való előrelépés lassúsága					
3.	a pedagógusok túlterhelése a papírmunkával					
4.	kisebbségellenes oktatáspolitikai döntések					
5.	rossz családi háttérű gyerekek jelenléte					
6.	gyenge képességű gyerekek jelenléte					
7.	alacsony diáklétszám					
8.	motiválatlan/kiegett pedagógusok					
9.	gyenge pályakezdő pedagógusok					
10.	a szakmai továbbképzési lehetőségek alacsony színvonala vagy hiánya					

44. Mennyire ért egyet az alábbi állításokkal?

		Teljes mértékben	Inkább igen	Inkább nem	Egyáltalán nem	NT /N V
1.	A jó pedagógus minden órához külön felkészül					
2.	A jó pedagógus úgy tart órát, hogy a felettesei meg legyenek elégedve					
3.	A jó pedagógus úgy tart órát, hogy a diákok meg legyenek elégedve					
4.	A szakterülete friss eredményeit a pedagógus köteles megismerni és az órán felhasználni					
5.	A diákok abból tanulnak a legtöbbet, ha saját maguk találják meg a problémák megoldását					

6.	A diákokkal az órán kívül is foglalkozni kell					
7.	Órán kívüli foglalkozást csak az iskola vezetőségének elrendelésére végezhetünk					
8.	A gondolkodási műveletek elsajátítása és az összefüggések megértése fontosabb, mint a tanterv szerinti tárgyi tudás					
9.	A legfontosabb az, hogy szakterületünk alapvető ismereteit átadjuk a diákoknak					
10.	A legfontosabb, hogy az ismeretátadásban hatékony módszertant alkalmazzunk					
11.	A pedagógusi lét előnyei teljesen felülmúlják a hátrányokat					
12.	Ha újra válaszhatnék, újra ezt a szakmát választanám					
13.	Másoknak is ajánlanám ezt a szakmát					
14.	Úgy gondolom, hogy a pedagógusi szakma egy társadalmilag megbecsült és elismert szakma					
15.	Úgy érzem, a pedagógusi szakma jó megélhetést biztosít számomra					
16.	Szeretem a tantárgyakat, amelyeket tanítok					
17.	Szeretek iskolában/gyerekekkel dolgozni					

45. Mennyire fontosak az Ön számára az alábbiakban felsorolt dolgok?

		Nagyon fontos	Fontos	Fontos is, meg nem is	Nem fontos	Egyáltalán nem fontos	NT/NV
1.	pénz						

2.	munka						
3.	vallás						
4.	családalapítás, a család fenntartása						
5.	erkölcsösség						
6.	megbecsülés						
7.	szakmai érvényesülés						
8.	mások véleményének megismerése, tiszteletben tartása						
9.	jótekönykodás, mások segítése						
10.	közösség problémáival való foglalkozás						
11.	nemzeti hovatartozás						
12.	önmegvalósítás						
13.	háborútól és konfliktusoktól mentes világ						
14.	hagyományok tisztelete, megőrzése						
15.	véleményszabadság						
16.	döntéshez való jog						
17.	tanulás, új ismeretek szerzése						
18.	szerelm/boldogság						
19.	igaz barátság						

20.	Istenben való hit, mint erőforrás a mindennapokban						
-----	--	--	--	--	--	--	--

46. Milyen mértékben tartja fontosnak az alábbi gyakorlatok alkalmazását a tanórán?

		Nagyon nagy-mértékben	Nagy-mértékben	Kis mértékben	Egyáltalán nem	NT/NV
1.	A tanulók meggyőzése arról, hogy jól teljesíthetnek az iskolában					
2.	Segíteni a tanulóknak, hogy értékeljék a tanulást					
3.	Az alacsony érdeklődést mutató tanulók motiválása					
4.	A diákok kritikai gondolkodásának segítése					
5.	A problémás gyerekek viselkedésének kezelése					
6.	Értékelési módszerek alkalmazása					
7.	Interaktív játékok, feladatok alkalmazása a tanórákon					
8.	A tanulók saját munkájának értékelése					
9.	Önálló munka alkalmazása					
10.	Csoportmunka beiktatása a tanórákba					
11.	Kooperatív munkaforma alkalmazása					

12.	Gyakorlati munkaforma alkalmazása					
13.	Projektek alkalmazása					
14.	Kirándulások szervezése, megfigyelések végzése					
15.	Tehetséggondozás					

47. Mennyire elégedett a munkája eredményével?

- 5- teljes mértékben elégedett vagyok
- 4- időnként elégedett vagyok
- 3- inkább elégedett vagyok/elégedett vagyok meg nem is
- 2- ritkán vagyok elégedett
- 1- nem vagyok elégedett
- 0- nem tudom

48. Mennyire elégedett az Új ukrán iskola (Нова українська школа) reformmal?

- teljes mértékben elégedett vagyok
- időnként elégedett vagyok
- elégedett vagyok meg nem is
- ritkán vagyok elégedett
- egyáltalán nem vagyok elégedett

49. Okoz/ okozott-e nehézséget a NUS (Új ukrán iskola)

- igen
- nem
- talán

50. Milyen előnyeit látja az Új ukrán iskola programnak?

- új módszerek
- korszerű technikai felszerelések
- kiseb kööttség, nagyobb szabadkezüség a tanórákon
- töb kiscsoportos tevékenység
- verbális értékelés

szintek szerinti értékelés

51. Tapasztalatai szerint mennyire hatékonyak az Új ukrán iskola (Нова українська школа) nevű reform következtében létrehozott változások? (1- egyáltalán nem hatékony, 4- teljes mértékben hatékony)

új módszerek

korszerű technikai felszerelések

kisebb kööttség, nagyobb szabadkezüség a tanórákon

több kiscsoportos tevékenység

verbális értékelés

szintek szerinti értékelés

Ім'я користувача:
Ілдіко Гребі

ID перевірки:
1015237333

Дата перевірки:
24.05.2023 22:21:48 CEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
24.05.2023 22:42:21 CEST

ID користувача:
100011752

Назва документа: Kuzma-Katinka-2023

Кількість сторінок: 81 Кількість слів: 24191 Кількість символів: 184941 Розмір файлу: 2.79 MB ID файлу: 1014913584

12.9% Схожість

Найбільша схожість: 2.05% з Інтернет-джерелом (<http://docplayer.hu/192803216-Nevelestudomany-oktatas-kutatas-inn...>)

12.7% Джерела з Інтернету 656 Сторінка 83

1% Джерела з Бібліотеки 55

1.75% Цитат Сторінка 86

Цитати 24 Сторінка 87

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету 27 Сторінка

Немає вилучених бібліотечних джерел